

„Érted vagyok”

(Exodus 3,14)

Közösségi
és családi
folyóirat

VII. évf. 6. szám
1996. december
50,— Ft

*Levél
Názáreti Józsefhez*

Az Egyház Afrikában

*Interjú
Csizovszki Sándorral*

*A püspöki kar
körlevelének értékelése*

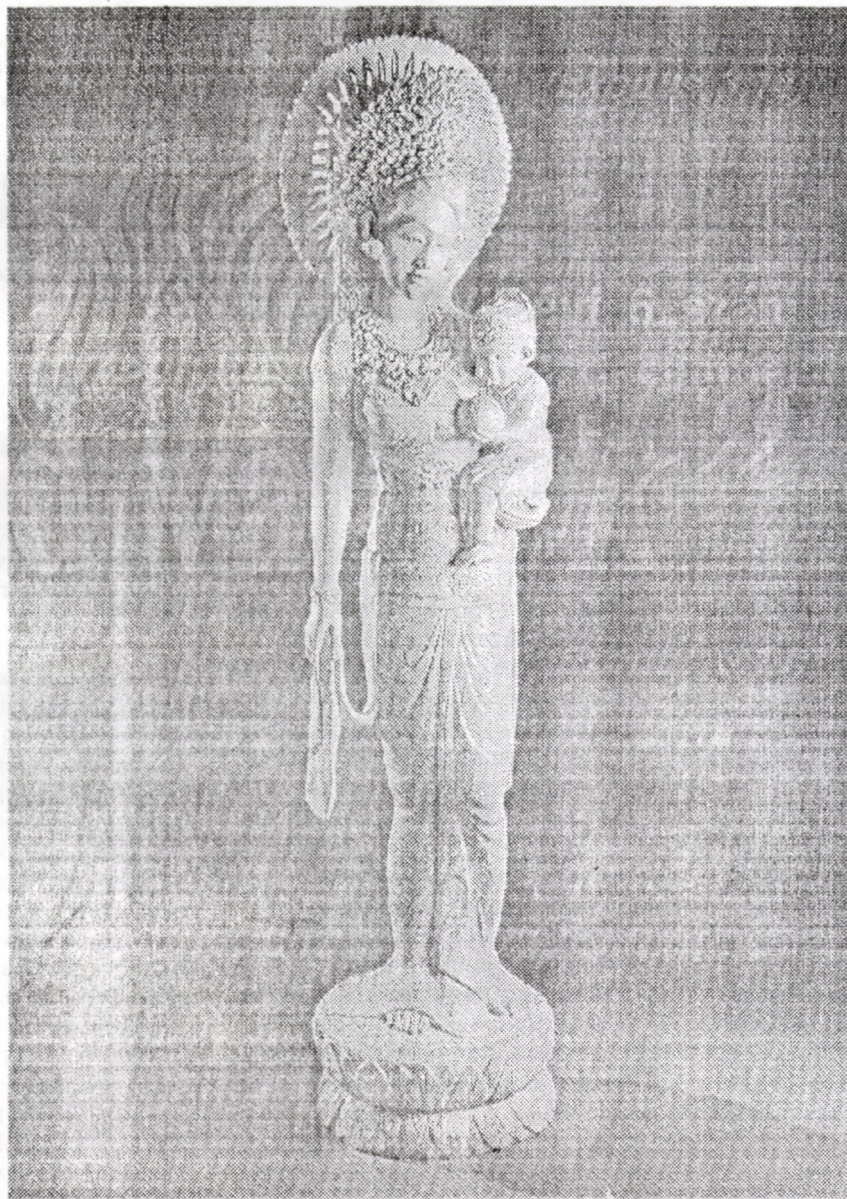
*Desmond Tutu
az erőszak ellen*

Moha-mese

Olvasói levelek

*Vasárnapi
elmélkedések*

*Modernitás és
környezetvédelem*

Miért, hogy a varjú sem károgo utánad?

Levél Názáreti Józsefhez

Salóm, kedves József!

Meg kell vallanom, hogy mindig is Te voltál az, aki az ún. Újszövetség alakjai közül a leginkább fölkelletteted együttérzésemet, de kíváncsiságomat is. A fiadat, Jesuát persze gyalázatosan megkínózták és megfeszítették a rómaiak, de ő belépett az emberiség történelmébe, és — így vagy úgy — mindannyiunkra hatással van mind a mai napig. Téged azonban csak hét ízben, mintegy mellékesen, peremfiguraként említenek, senki sem zengi dicséretedet vagy emeli ki az erényeidet — noha sokkal később aztán szentté avattak Téged, úgyszólván utólagos rehabilitációként. Igen, még a Jesuát illető apaságotat is el akarják vitatni Tőled az ún. „szűzi születés” végett, ahogy a görögök mondják. Pedig Mirjam, akinek a legjobban kellett tudnia, maga mondja Jesuának, hogy Te vagy az „apja” (Lk 2,48).

Mert mi is a céljuk azoknak az impozáns, bár alapvetően különböző családfáknak, amelyek Lukácsnál Ádámtól, Máténál Ábrahámtól nyúlnak vissza, ha mindkettő Benned végződik mint „Mária férjében, akitől [ti. Máriától] Jézus született”? Hát nem tudják ezek a görög történetírók, hogy Izraelben nem létezik nagyobb sértés, mint valakit „nevelőapává” alázni, amikor saját gyermekeiről van szó? Márpedig öt fiút és legalább két lányt szült Neked Mirjam (Mk 6,3); az elégnél is nem több-e ez annak bizonyítására, hogy férfierőd teljes birtokában voltál? Múzeumok százaiban és templomok ezreiben mégis úgy ábrázolnak Téged mint reszketeg öregembert, aki Mirjam nagyapjaként hat.

Bizonyára nem könnyű egy zseniális fiú apjának lenni, aki aztán egész családját árnyékba borítja karrierje során. De igazolhatja-e ez azt, hogy szinte teljesen háttérbe szorítottak Téged a Jézus-történetben? Igazolhatja-e azt a háttérbe szorítást, amely többet látszik leleplezni, mint amilyen görcsösen fáradozik azon, hogy elrejtse és agyonhallgasson valamit. Mindenesetre biztos, hogy Mirjammal való, igen hevenyészetten ábrázolt „eljegyzésed” után összesen már csak három fellépést engedélyeztek Számodra: Jesua születésekor, körülmételesekor és aztán bar-micvájakor Jeruzsálemben, ahol néma statisztaként merülsz föl, először „csodálkozod”, aztán „megrémülnöd” szabad, és végül kifejezed „értetlenségedet” — anélkül, hogy akár csak utalnál is valamire. Röviden, nem engednek szóhoz jutni Téged, állítólag nincs mit mondanod, és mindhárom jelenetben csak dekoratív háttérül szolgálsz. Majd a Jeruzsálemből való hazatérés után (ahol Te és Mirjam három napig nélkülöztétek és kerestétek Jesuát) nyomtalanul és hangtalanul eltűnsz a történetből.

Nem élsz többé, de nem is halsz meg, a temetésedről sem hallunk, s még csak Péter kakasa sem kiált utánad. Mi történhetett Veled?

Valamiért úgy tűnik nekem, hogy nyilvánvalóan olyan rettenetes dolog történhetett Veled, hogy azt később — görögül —, a császári titkosrendőrség római cenzúrájától való folytonos félelemben sem ártatlan, sem takaros dologként nem lehetett feltüntetni. És ezért nyilvánvalóan úgy döntöttek, hogy egyszerűen kulisszává zsugorítanak Téged, és minden olyasmit törölnek az életrajzodból, ami a legcsekélyebb gyanakvásra adna okot a hatóságoknak. Tökéletesen azért nem sikerült megoldani ezt a feladatot; a finoman tisztára polírozott elbeszélésekből itt is, ott is kilóg a történelmi igazság néhány csücske; szaporodnak az ellentmondások, olyan kérdések vetődnek föl, amelyeket nem engedhetünk el a fülünk mellett, és fokozatosan kirajzolódik egy sziluett, amely tanúskodik arról, hogyan és mi történt valójában. Vagy óvatosabban szólva: Ahogyan valószínűleg történt, hiszen az elszórt utalások sajnos igen gyérek ahhoz, hogy tényekkel igazolt megállapításokat tehessünk. Így hát kísérletet akarok tenni arra, hogy elmosódott nyomaidat becserkésszem, és ha olykor-olykor valami kis jelet adnál, hogy helyes ösvényen járok, akkor hálás lennék Neked.

*

Lukács úgy kezdi Jesua születésének ábrázolását, mint valami pasztorálét pásztorokkal, nyájakkal, etetőjászokkal, ám történelmi nyitányt állít elébe, hogy a nagyvilág ragyogását kölcsönözze neki. Ha azonban második fejezetének ütemelőzőjéül az evangélista precíznek ható történelmi kijelentéseket alkalmaz, akkor bele kell egyeznie a történelmi felülvizsgálatba is. És ebben az esetben már a születés időpontjával megkezdődik a zavar: Máté szerint első fiad Nagy Heródes idején jött a világra, tehát legkésőbb négy évvel a keresztény időszámítás előtt. Ami azonban „azokban a napokban történt, amikor Augustus császár rendeletet adott ki”, ahogy Lukácsnál áll, az legjobb esetben is csak tíz évvel később történhetett; tekintélyes különbség, amely — enyhén szólva — meghökkentő. Melyik dátum stimmel a kettő közül, József? Azt mondod, egyik sem? Erre én is gondoltam. Hogy egyáltalán sor került-e Quirinius alatt népszámlálásra, ahogyan a következőkben olvassuk, ezt a legtöbb történész sokáig vitatta, mígnem megegyeztek abban, hogy vagy Jesua születése előtt 7-ben, vagy azután 6-ban hajtották végre. Szükségmegoldás Lukács becsületének megmentésére; de ez a kronológia minden eresztékében reccs-ropog.

Még nehezebb állítólag adózási okokból vállalt betlehemi utazásodat összhangba hozni a római joggal, amelynek értelmében akkoriban mindenki annak a helységnek lett a polgára, ahol tizenkét hónapig állandó lakos volt. Neked és Mirjannak tehát rég letelepedett názáretieknek kellett volna számítanotok, mielőtt az a császári rendelet

kijött — amit Lukács is teljesen leplezetlenül elismer, amikor még ugyanabban a fejezetben elmeséli: „József és Mária visszatértek városukba, Názáretbe” (2,39). Mint közismert, a pogány hatóságoknak egyáltalán nem állt érdekükben alattvalóik nyugtalansággeltő tömeges vándorlása — annál is kevésbé, mivel a rómaiak túlságosan ügyes ügyintézők voltak ahhoz, hogy a népszámlálást olyan körülményesen hajtsák végre, ahogyan azt a kedves Lukács leírja: „Mindnyájan elmentek, hogy fölirassák magukat, ki-ki a maga városába. József is fölment Galileából, Názáret városából Júdeába, Dávid városába, amelyet Betlehemnek hívnak, mivel Dávid házából és nemzetségéből származott” (2,3–4).

Bólintasz, József? Rendszerben, akkor folytathatom. Másfelől, ha Lukács azt akarja mondani, hogy „minden” zsidónak (körülbelüli vagy vélt) ósátyjának városába kellett mennie, akkor ez a zsidó népesség nagyobbik része számára megoldhatatlan rejtvény volt. Ki tudta még ekkor, hogy kb. ezer évvel korábban hol volt az ő „ósatyjának” eredeti otthona? És kit lehetett annak tartani? A nemzetség Dávid király korabeli alapítóját? Vagy a még korábbi őst a József idején végbevitt földosztás idejéből? Mi jelentősége lehetett a rómaiak számára annak, hová valószínűleg képzelték elődeiket a zsidók valahány évszázaddal korábban? És milyen jelentőséggel bírhatott egy ilyen ellenőrizhetetlen leszármazás a császári népszámlálás szempontjából?

Kérdés kérdés hátán, és mind a mai napig nincs rájuk egyértelmű válaszunk. Te mit gondolsz, József? Akarsz-e Te magad válaszolni? Csak Jesua visszatérésekor? De addig nem hagy nyugton a kíváncsiság. Mit tegyék? Folytassam? Bólintasz — kutassuk tehát tovább az igazságot!

Ha a távoli Betlehemben mégis voltak ingatlanaid, amelyeket állítólag be kellett jegyeztetned, akkor ez hogyan egyeztethető össze azzal a lukácsi állítással, hogy nem volt Számotokra „hely a szálláson” (Lk 2,7)? Hiszen a külső vendégek tolongása miatti helyhiányról vagy hasonlóról egy szó sem esik az evangéliumban! Ezeket a képtelenségeket megkoronázza az a rejtély, hogy mindenórás „jegyesedet” (Lk 2,5) — páratlan arcátlanság ez, amelyet aztán Luther Márton „hites feleségedre” javít — miért fárasztottad egy ennyire megterhelő utazással? Mert ennek a római népszámlálástól függő szükségszerűsége a legjobb akarattal sem mutatható ki. Bizonyára nem kívántál volna meg szeretett asszonyodtól egy ilyen veszélyes utazást, ha nem lett volna elkerülhetetlenül szükséges. Ha azonban a népszámlálás nem jöhet szóba az utazás motívumaként, amint ezt a történelmi tényállás egyértelműen ajánlja, akkor alighanem feltételeznünk kell, hogy Galilea, Szamaria és Júdea eme kockázatos, több napot igénybe vevő átszelésére csak kényszerítő körülmények között, például életveszélyben vállalkozott valaki.

*

Akkor viszont már nem utazásról, hanem menekülésről van szó. Éppen egy ilyen menekülésről olvasunk Máté 2. fejezetében — röviddel Jesua születése után. Talán már születése előtt kezdődött? Ennek határozottan ellene mond Lukács, nem szalasztván el egyetlen alkalmat sem, hogy kiemelje a Te derék civil-engedelmességedet a római kormányzattal szemben, de ugyanígy Jesuát és a későbbi apostolokét is. De a mintaszerű lojalitásnak ez a nyomatékos hangsúlyozása — ráadásul egy Lukács nevű római polgár tollából — elgondolkodtat minket.

Nem éppen ellentétes híreszteléseket akart ezzel elhallgattatni? De mi elől kellett volna Neked Mirjamoddal menekülnöd?

Kézenfekvő a válasz, hogy Názáret közelében abban az időben felkelés tombolt, amely hamarosan kezdett kiterjedni Galilea nagy részére. Egy kortársi zsidó forrásban ezt olvassuk: „Honfitársait leszakadásra szólította föl, és szemrehányásokat tett nekik, mivel türelmesen megfizették az adót a rómaiaknak, és — Isten mellett — halandó embereket is elviseltek uralkodókként” (Flavius Josephus, Zsidó háború, II,8,1). Ez Galileai Júdásra vonatkozik, aki éppen „azokban a napokban” Rómával szembeni ellenállásra buzdított Isten nevében. Ez a Júdás már korábban is többször keltett nyugtalanságot — amint előtte apja, Ezekias. Amikor ezt az „első föliratkozást” elrendelték, szabadságharcot robbantott ki, amely Heródes halála után messzeható célok elérésére számíthatott. Flavius Josephus arról számol be, hogy „nagy néptömeget” nyert meg, amely képes volt szenvedélyes ellenállást tanúsítani a római összeírással szemben. Amikor a lázadók hatalmukba tudták keríteni Cippori (Sephoris) városát, sok honfitársa messiásként tisztelte Júdást, míg a római tábornok, Varus két légióval át nem jött Szíriából, s föl nem égette a várost; Júdás követőit megfeszíttette, az életben maradt lakosokat pedig rabszolgának adta el. Nem csoda, hogy Claudius császár a zsidó néptesten belüli „tűzfészkeknek” nevezte Galileát.

*

Amikor Luther Márton „becslés”-sel fordítja ezt a népszámlálást, közelebb kerül az igazsághoz. Mert a rómaiak részéről nem demográfiai kíváncsiságról volt szó, hanem a teljes uralmi igényről, amellyel a császár e rendeltéresében egész Izraelre kinyújtotta kapzsi kezét. De Lukács is tud arról a szoros összefüggésről, amely a népszámlálás és ama felháborodás között áll fenn, amelyet a megszálló hatalom e kényszerintézkedése szükségképpen kiváltott a népben. Az általa írt Apostolok cselekedetei 5. fejezetében teljesen elfogulatlanul beszámol ennek a Júdásnak a felkeléséről, amely, ahogy írja, „a becslés napjaiban” lángolt fel (ApCsel 5,37). Meghózzá nyomós okból. A császári adó teljesen szó szerint vett „behajtását” ugyanis — ami e „becslés” célja volt — könyörtelen brutalitással vitték véghez, s ez sokezer hazafit adómehtagadásra ösztönzött, még ha emiatt el kellett hagyniuk házuakat és gazdaságukat, hogy a hegyekbe meneküljenek, ahol aztán legtöbbjük csatlakozott a zelóta ellenállókhöz.

A korabeli zsidó irodalom „az ország kiszipolyozásának” nevezi ezt az adózást, amelyet Lukács joggal hív „sarcnak”. „Megengedett-e számunkra, hogy adót fizessünk a császárnak?” Így hangzott a súlyos lelkiismereti kérdés, amellyel akkoriban minden hívő zsidónak szembe kellett néznie, jóval azelőtt, hogy Jesuát nyilvánosan szembesítették vele Jeruzsálemben. Hogy sok tízezer ember milyen választ adott erre a kérdésre, kiderül abból a tényből, hogy ama 61 háborúból, lázadásból és népfelkelésből, amelyet a zsidók háromszáz év alatt fellobbantottak a pogányok igája ellen, 60 Galileából indult ki, a Te hazádból, József, és kivétel nélkül mindegyik szervezett adómehtagadással kezdődött. Ez az adómehtagadás adta a döntő lökést a zelótáknak, akik Izrael felszabadítását tették meg életük céljává. A rómaiak általában „rablóknak” rágalmazták őket, akiknek a büntetése — ha a légionáriusok elkapták őket — a keresztre feszítés volt. Ilyen „rabló” volt Barabás, és e lázadó hazafiakhoz tar-

tozással vádolták aztán Jesuát is, és feszítették keresztre két ilyen „rabló” között.

Ha tehát el kellett hagynod a „Te városodat”, Názáretet, akkor ez *nem* a császárnak történő adófizetés céljából történt, ahogy Lukács állítja be, hanem hogy a meneküléssel kivond Magadat az adózás kényszere alól. És ha az adómegtagadás a politikai lázadás legmarkánsabb szimbólumának számított Izraelben, akkor nem elképzelhető-e, hogy Te, József, szintén közel álltál e hazafiakhoz?

*

Ha emlékezetünkbe idézzük, hogy e partizánok közmondásos menedékhelye félreeső barlangokban volt, akkor feltűnik, hogy a Lk 2,7-beli jászolnak tulajdonképpen csak egyetlen szövegvariánsa létezik, amely azonban újból és újból felbukkan a hagyománytörténetben: Őt igen korai, egymástól független kéziratban szó esik egy „földalatti barlangról”, egy barlangról, „amelybe nem juthat be a napfény”, és egy „félreeső barlangról”, amely rejtékhelyül szolgált. Ismételten azt olvassuk, hogy egy barlang volt Jesua születési helye, anélkül hogy jászolról említés esnék. Vajon Luther Márton megsejtett-e valamit a Te Jesuád születésének szűkös körülményeiről? Alighanem valami sugallat hatására válaszolt így arra a kérdésre, honnan vette Mirjam a pólyát: Szerinte a Te nadrágodba (alsónadrágodba?) csavarta bele. Vajon volt-e köze ennek a szükséghelyzetnek a Te politikai beállítottságodhoz? Vajon Te sem akartad megfizetni a császári

adót, ahogyan később elsőszülött fiad sem? Bizonyossággal sosem fogjuk megtudni.

Szembeötlő mindenestre az a kérdés, amelyet 30 évvel később tesznek föl az adóbehajtók Péternek: „Hát a ti mesteretek *nem* fizeti meg az adót?” (Mt 17,24) — olyan megfogalmazás ez, amely legalábbis azt a híresztelést feltételezi, hogy Jesua sem akarta megfizetni az adót. Olyan feltételezés ez, amelyet Jesua maga nyíltan megerősít a következő versekben. Ezt a gyanút erősíti meg nyomtatékosan Lukács, amikor Jesuát politikai „láztóként” viteti Pontius Pilatus elé, azzal a formális váddal, hogy állítólag „megtiltotta, hogy adót fizessenek a császárnak” (Lk 23,1–3).

Nem lehetséges-e, hogy Te, kedves József, akit az evangélium is „igaz emberként” jellemez (Mt 1,19), és aki mint ilyen nem vetted kevésbé figyelembe a Tóra előírásait, mint a gyermeknevelés parancsát (Lk 2,51–52), nemcsak az asztalosmesterség tudományát adtad át a fiadnak, hanem ahhoz is értettél, hogyan öntsd beléje a héberek istenakarta szabadságának szeretetét is? Még ha azt úgy kellett is kivívni?

Tegyük föl, hogy mindez nem több, mint igazolatlan hipotézis, amely azonban bőszesen megfelel ama viharos évek korszellemének. Mi több, kézenfekvő magyarázatot kínál arra a kirekesztésre, amely egyébként teljesen megmagyarázhatatlan, nevezetesen hogy személyedet lényegileg kihagyták a fiad történetéből. Itt valami egészen felforgató dolognak kellett történnie — Máté és Lukács szemszögéből —, hogy történetileg ilyen igazságtalanul bánjanak Veled. E tekintetben azonban az elképzelhető legborzalmasabb dolog az, hogy harcos hazafiként, zendülőként vagy legalábbis adómegtagadóként a lázadók halálát kellett elszenvedned a rómaiak keresztlán: olyan baj ez, amelyet az evangéliumban mindenáron agyon kellett hallgatni. Nem zárható ki tehát az a feltételezés, hogy azon partizánok közé tartoztál, akik csatlakoztak Galileai Júdához, míg nem Varus, a római szétzavarta őket, házaikat lerombolta és közülük kétezret megfeszítettett, amikor fiad, Jesua még ifjú volt.

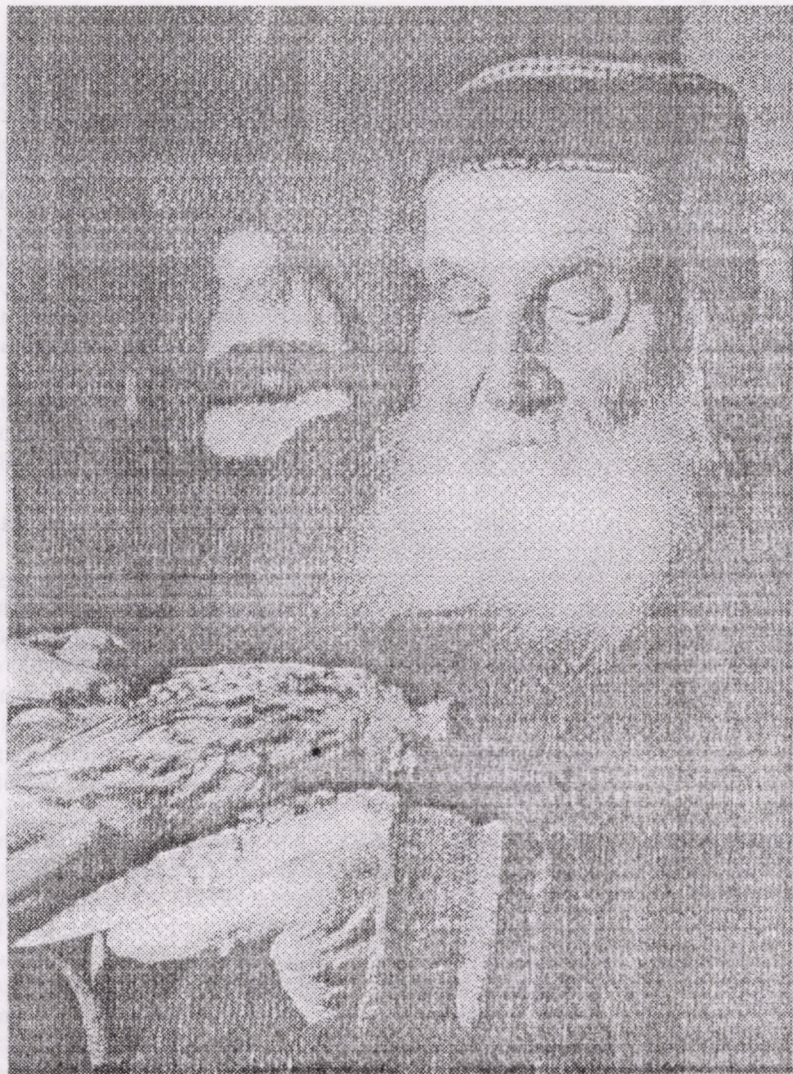
Ez részben megmagyarázhatná azt is, miért számított Jesua egész életében „Mária fiának”, és miért fokoztak le Téged — a fokozódó krisztológiában — a fiad „nevelőapjává”. Ha egyszer felfedeznék Izraelben az elűnt Héber evangéliumának nyomait — amely lényegesen idősebb, mint a négy kánoni evangélium, ahogyan erről tizenegy egyházatya egyhangúlag tanúskodik —, akkor kiderülhetne, hogy nem Istvánt kellene a Jézus-követők első mártírjaként tisztelni, hanem Téged. Ez régóta esedékes jóvátétel lenne azért az égbekiáltó igazságtalanságért, amelyet csaknem 2000 éve követnek el Ellened.

Jól tudom, kedves József, hogy nem kívánsz semmiféle hódolatot, de a szerénységnek is vannak határai. Az igazság legyen igazság — még hozzá a teljes nyilvánosság előtt! És ha Te továbbra is hallgatsz, én fogok szólni Helyetted.

Abban a reményben, hogy a Te szellemedben jártam el, maradok szívélyes *salómmal*:

Pinchas Lapide

Forrás: Publik-Forum 1995/7

Keresztényruhám

Az előző két fejezet (*Istenkabátom, Krisztusköntösöm*) végén mindig úgy éreztem, vége a történetnek. Mégis mindig tovább íródott. Mintha ezt már nem én írnám. Valakit beengedtem az ajtómon. Aki évtizedekig hiába zörgetett, akinek türelme mégis fogyhatatlan.

Különösen a „Krisztusköntösöm” (*ÉV, 1994. október*) után lódult nagyot a világom, váltott stílust történetem. A helyszín, a szereplők egy része is cserélődött.

Bizonyára éreztetek az előző fejezet végén némi rózsaszín máz-ízt, operettfinálét. Én is Krisztus bonvivánjának éreztem magam, szép, fülbemászó keresztény dalokat énekelgettem magamnak. Újkeresztény-illumináltan közlekedtem a hívők számomra új világában. Krisztusköntösöm megtevesztett. Azt hittem, magam is hasonlónak váltam Hozzá. Attól, hogy elfogadtam. Attól, hogy szeretem. Nem tudtam, hogy kell azt naponta, óránként tisztítani, foltjait törölni. Megszenvedtem vele.

*

Újabb helyszín: templom a külvárosban. Egyik kis termében szerezetszolgálat működik, félhivatalosan. Ennél kapok alkalmazást. Sínre kerültem. Nemcsak új lelket kaptam, de új helyet is a világban. Leveleket írok, sofőrököt látogatok. Pályázatokat intézek — pénzt teremtve a jótékonykodáshoz. A környék páriái odaszoktak. Járnak pénzért, élelemért, ruháért. Megteszem értük, amit tennem engednek. Piszkos, rongyos, éhes Krisztusokkal találkozom a nap minden szakában.

Vagy két hét múlva látok a kulisszák mögé. A szolgálat raktárai zsúfolásig ruhákkal, drága, külföldi holmikkal. Még luxusautók is feltűnnek olykor ajándékként, aztán nyomtalanul eltűnnek a süllyesztőben. A pályázatokról ömlik a pénz, forintban, valutában, számolatlan. A vezető, aki valójában egyszemélyben a bibliai név mögé bújt intézmény, kizárólag taxin jár, évente tucatszor van külföldön — igazolható jövedelme alacsony, pénzügyi ellenőrzés nincs.

Jön a második felvonás, amikor a bonviván úgy érzi: megcsalta a primadonna.

Hát a keresztény világ is járhat erre a rugóra, mint az, amelynek hátat fordítottam? Jézus nevében is kufárkodnak? A felismerés úgy csapódott

mellettem, mint épület viharletépte oromdúszje. Kis híján rámesett, agyonzúzott. Szédelegve vonultam vissza otthonom vackába, többnapos, öngyilkossággal határos delíriumba menekülve. Újkeletű Krisztusbarátságom még gyenge, nem itatja át szememet az Ő látása. Igaz, Ő is kispérezte a kufárokat, ám erre nem bízta tanítványait. Gyűlölködtem, leleplező haditerveket szőttem. Nem a megalkuvás tartott vissza, inkább a keresztény világ hírére féltettem az ellendrukkerektől.

Hála Uramnak — talpraálltam. Eljártam a közösségbe, bár Krisztusköntösöm hasadékain néha be-befűtt a szél. Tamás elmaradt, egy szekta elcsábította. Géza után nagy erővel és eredményesen utána nyúlt korábbi Sátán-ura, elmaradt. Néhány hét után sikerült elhárítanom napi imatelefonom átmeneti vonalhibáját. Hittem a „Kérjétek, és adatik...” ígéretében. Kértem a Nagy Jegyszédőt, mutassa meg, hová is szól a jegyem. Nem anyagi dolgokat kértem, csak lelkem nyugalmának földi színterét.

Annyi segítséget azért kaptam, hogy két-három embert mintha rámbíztak volna. Akiknek keveset bár, de tartósan tudtam adni szívmelegemből. Akik éppúgy a pánikban kerestek fogódzót, mint én azon a korábbi, rémálom-napon. A Kedves örömmel segített ebben. Azt hittem, jó úton járunk, bár az alkalmi segítségnyújtás munkájánál kissé többet szerettem volna. Kerestem a lehetőségeket a világban és önmagamban, erősen figyeltem a fentről jövő jelzéseket.

Egyszer mintha megint személyre címzett ajándécsomag jött volna. Keresztény család, Istennek tetsző életet, gyerekevelést, humánus ökológiát hirdetve, segítőtársakat keresett. Csak a jelentkezés után derült ki, hogy több országnyira innen. Napokig eufóriában köszöntem meg a szinte valószínűtlenül precízen működő Gondviselésnek a szerintem teljesen rámszabott lehetőséget.

Egy izgatott nyári reggelen nekivágtunk. Megmaradt bennem az elindulás pillanata. Reggel 7 óra. A zsúfolásig megtömött autóban hálás alázattal kértem Isten kíséretét utunkhoz, vállalkozásunkhoz.

Érdekes történet lenne az út, a kinn töltött idő. Tanulságát nem sikerült megfejtennem, ezért nem illik történetembe, amelyben most inkább annak örömét, tanulságát szeretném megosztani veled, hogy öltöztem vé-

gül ünneplő köntöseim parádézásai után végül — egyszerű keresztényruhába.

A több évre tervezett külföldi élet végül egy hónapra sikerült. Ennek oka sem fontos az alaptörténethez. Ami ide tartozik, annyi, hogy hazatértünk után a Kedves, aki 20 éven át volt társam, testvérem, magamra hagyott. Két évig azt sem tudtam, merre jár. A szokatlan társalanság mellett mintha kicsúszott volna kezemből a kormányrúd. Mintha a dolgok maguktól történtek volna.

Az első részben említett apám közel 40 éves szünet után újra felbukkant néhány villanásra, pár hónapra hazalátogatva időközben hazájává vált Amerikájából. Csak annyi időre, hogy felismerjem: mitizált apa-képeket egy charme-os, kedves öreg clown köré költöttem. Aztán egy valószínűtlenül forró napon váratlanul belefűlt a Balatonba. Egy közeli, másik kedves rokon pár nappal későbbi halála is mélyítette magányom kútját. Furcsa módon mindez nem tört meg annyira, mint hinnéd, sőt, mintha ekkor kezdődtek volna alakulni új ruhám szabásmintái.

Nem tudván bekapcsolni korábbi kríziskezelő, életrendező automatizmusaimat, egyszerűen átadtam a vezérlést Annak, aki egyre megbízhatóbban, sűrűsödő szeretettel törődött velem.

Szabad akaratomat lettemmel rendelője asztalára.

Egyik napról a másikra rendeződött el minden, megint operett-stílusban. Ám ezt a darabot már Ő állította színpadra.

*

Egy húsvétot követő héten megszabadultam a nagyváros rossz szellemű panel helyszínétől. Párszáz fős kis falu elhagyott, nagy plébániájának könyvtárszobája lett az életterem. A zsúfolt polcok tövében, kopott dívány a saját zugom. Az épület egy alapítvány működésének színtere. Fogyatékos gyerekeket üdültetünk segítőkész, nagyszívű fiatalok alkalmi segítségével.

Életórám két időszámításra jár. A nyár: gyerekszívaj, játékok, kirándulások, zenés misék. A tél: fizikai munka, szerelések, nagy csendek, séták a szomszédos erdő hótengerében. Fél éve négy falu gyerekeinek hitoktatása. Egyre nagyobb falatok a falu hétköznapjaiból.

A váltás volt először nehéz. A többhetes, tömény nyári napok néhány perc alatt, egy távozó busz utáni integetéssel adtak át a magányos háznak. Az első tél lökött, vagy inkább tolt lelkem mai várába. Krisztusbiztonságomba. Lassan, alig észrevehetően.

A nyár, az „ilyeneké az Isten országa”-gyerekek napi csodáiról külön szeretnék majd beszámolni neked. Most inkább megnyugvásom, helyrecsusszanásom lassú kalandját mondanám el — ez csendesebb, ám megnyugtatóbb boldogság.

T. barátom említését nem lehet megkerülni. Ő a munka- és élethelemül szolgáló intézmény megálmodója és mozdítója. Mérnöki aggyal bíró költő, pap, filozófus, pedagógus. Szenvedő ember, aki mások szenvedésének gyógyításával gyógyítja magát. Számomra katalizátor, szótár önmagamhoz. Talán elsőként benne tudom elfogadni és megszeretni a másságot.

Először a türelme ragadott meg. Szeretet-táplálta türelem. Tőlem négy kilométerre lévő plébániája évtizedek óta sebesült lelkek enyhelye. Bármely napszakban becsengető bebocsátást nyer.

Kezdetben nehezen értünk szót. Hitem ellenére gyakran még régi sé máim szerint gondolkodom, ítélek. Talán ez idegen számára, de pedagógiájával ellenkezik, ha szóvá tenné. Azt hiszem, nem érdeklém, pedig talán csak vár.

Én pedig megkapom a türelem ajándékát. Ami nélkül sosem juthatsz el a szeretetig. Szokatlan. Azóta is rendszeres tréning kell e türelem megtartásához. Hogy nem ítélem el az izgága, képmutató templomi nénikét. Az enyémhez hasonló munkát végző fiatalembert, aki úgy véli életét helyesen élni, hogy T. barátom követése helyett egyszerűen majmolja őt. T. barátomat is elfogadom, akinek lelki nagyságába belefér, hogy hízeleg neki ez a majmolás. Egy ideig versengek O-val, a fiatalemberrel, aztán a türelem megbékít a gondolattal, hogy T. barátom szívében csak O. után következhetnek.

Megbékít elillant társammal is. Amikor hosszú idő után egy lelki gyakorlaton találkozunk, szívemben teher nélkül, tiszta szemmel tudok ránézni. Nem bánt a távozása, már nem tartom áruháznak, mint olyan sokáig. Rájövök a Gondviselés emberi logikával nehezen követhető útjaira: hosszú útunk talán arra volt jó, hogy visszatérve külön-külön keressük lelkünk békéjét, ha már húsz évig együtt nem sikerült. Emiatt közös jövőt már nem tudok vele elképzelni, időközben mindketten mássá gyúródtunk,

és ez visszacsinálhatatlan. T. barátom szelíd nyomására az otthagytott pesti lakást is átadom neki — ezzel végképp felégetve minden hidat magam mögött.

Elfogadom T. másságát. Belenyugszom közeledésünk határaiba. Abba, hogy más nyelven beszélünk. Ő, talán mélyebb hite, talán depresszív alkata miatt a költői eszközöket elhagyó gondolatverseket, esszékölteményeket kedveli — én, hedonista módon, kitartok e díszek mellett. Jézusnyin, József Attila, Kosztolányi zenélő gyönyörűségeit mormolom, többnyire ezeket hallgatva alszom el.

Ágyam mellett asztal, bibliával, gyertyával. Elalvás előtt jót beszélgetünk Istennel. Megpróbálom hallani őt. Végigpergetem napomat, és valaki aznap hozzám intézett szavaiban gyakran rátalállok üzenetére. De van, hogy csak enélkül pendít meg egy hűrt bennem, megadva éjszakám, másnapom alaphangját.

Imáimban alig kérek valamit. Ha mégis, hozzáteszem, mint Ő, az utolsó éjszakán: mindazonáltal legyen meg a Te akaratod.

Nem csináltam rossz üzenetet. Korábban fontosnak hitt dolgaimek elhalványulnak, feszültségeim oldódnak. Parttalan, időtlen nyugalomban élek. Sosem bővelkedem, de a legszükségesebbek mindig megvannak. Csak néhány percig bosszantott, hogy apám halála után valószínűleg kismimiztek egy jelentősebb örökségből — a vagyon nem is nagyon férne bele mostani életképembe.

Időtlen nyugalomamat színesíti, hogy elvesztettem életkor-tudatomat. Váratlan rákérdezésre mindig számolgatnom kell éveim számát. Ezt az is okozza, hogy a nálam megszálló fiatalok mindegyike, hasonló hullámhosszon rezegve, hasonló korúként kezel, és csak a tükörkép lassan teljesen

ősz hajszálai készítenek olykor hümmögésre. Ezt elhessentem. Belső hajszálaim aranyszőkék, mint egykor, öt éves koromban. Az öregedés pozitívumai mennyivel erősebbek az ősz hajak, mélyülő ráncok, fonnyadó bőr kitérdekel apróságainál. A világ lassú befogadása, nagyon mély megszeretése csak a szaporodó évek árán szerezhető meg. A szeretet balzsama konzerválja a lelket, a meszesedő test motorját. Testi energiáim telepeit gazdám nagy gondnal töltögeti.

Ebből néha fura kis érzelembukfencek ugranak ki. Vissza-visszasajog korábbi életem társak színesítette melege. Kiszámítottam, hogy mai énem érzelmi-fizikai stádiumában időben még beleférne egy gyerek felnevelése, úgy 20 éves koráig. Néhányszor már olyat is találni véltem, akit anyjáról el tudnék fogadni, beleillene mai világképembe. Nyáron zajló világom nyüzsgésében időnként gyöngyszem emberek szívét cirógathatom, minden korábbinál nagyobb gyöngédséggel.

Mindig megbeszéljük ezt Vele, a gyertyafény lángján át. A kérdés nem sorsdöntő. Rábízta. Legyen meg az Ő akarata.

*

Amikor e sorokat írom könyvtárszobámban, nyári este van. Behalatszik az udvar táborüzénél ülő fiatalok dúdolása. Mozgássérült gyerekeiket már szülői gondossággal ágyba fektették, mesével elaltatták. Gitáros énekekkel most magukat szongítják álomba.

*

Istenem olyan lélegzetelállító bölcsességgel érlel, olyan irányok felé terelget, amerre korábban sosem mentem volna. Neki köszönhetem, hogy tudok Vele beszélgetni, tudok Tőle kérni.

Eleinte szavakkal szólítottam meg, ma már ritkán van szükségem erre. Dacimat, görcseimet, akarásaimat kikapcsoltam, ellazulva, magamat kiürésítve tisztítom magam Vele. Vilyanyáramként jár át, érzem, mint fújja ki belőlem lelkem salakanyagait.

Ezek, természetesen, újratermelőnek. Néha még sértődöm, ítélekem, akaratom olykor követelőzik. Szerencsére észreveszem. Próbálok szelfidülni. Próbálok a legnehezebbet: az alázatot.

Sikerül. Napokig, órákig. Néha csak néhány pillanatra. Hogy lehetne mindhalálíg?

Gyakran eszembe jut a vers:

*„Egyedül voltam én sokáig,
majd eljöttek hozzám sokan.
Magad vagy, mondták, bár velük
voltam volna én boldogan.”*

Nyaranta valóban eljönnek hozzám sokan. Jelenlétük örömét fokozza, hogy engedik: szeressem őket. Hogy szükségük van rám. Hogy etethetem a beteg gyerekeket. Hogy autózni vihetem őket, ölembe kaphatom bármelyiküket.

Néha rövid szünet szakad rám két csoport között. Volt, hogy ilyenkor síráson kaptam magam. Dühös lettem először, azt hittem, magamat saj-

nálom, az egyedülség miatt. Pedig csak a szerelemtől sírtam. Ugye, jól ismered azt, amikor a torkodat egyszerre szorítja, feszíti a határtalan öröm és a legmélyebb keserűség, a szerelem csalhatatlan szimptomái?

Voltam egyszer már én is nyakig ebben. Távoli csillagfényként még most is ragyog bennem. De milyen halvány mása ez a mostani, Isten-szerelemnek. Ami a nyüzsgések csendjében hallhatóvá válik. (A boldogságot szeretetének öröme adja, a keserűséget az a sok kudarc, amikben annyiszor elbukom, amikor pedig méltó szeretnék lenni Hozzá...)

Korábban azt hittem, mint olyan sokan, Krisztus követése vasárnapi feladat. Fogat mosunk, kitisztítjuk a cipőnket, aztán templomba megyünk, hogy a lelkünket is tisztába tegyük. Mert így illik.

Most meg van egy saját kis templomom a plébánia mellett, mert hogy én vagyok a sekrestyés és harangozó is. Misék előtt megtöltöm a kancsókat, elrendezem a virágokat. Isten közvetlen kiszolgálása napi feladatomná lett. Ennek hatása túlnő a templomon, lebegtetni a lelket. Betölti az egész napot. Az egész falut. Valahogy szimbólummá lett. Kezdetben kívülről néztem az előadást. Aztán besodródtam a nézőtérre. Most meg a kulisszák mögött dolgozom.

*

Elmondhatatlan érzés mindig Pestről vagy máshonnan, több nap után hazajönni. Már 30 kilométerrel a falum előtt elkezdek örülni. A környező falvak gyermekei mind ismernek. Autóm láttán kis kezek emelkednek üdvözlésre árokpartról, szobaablakból, mezei utak széleiről. Jó hazatérni, ha üres ház fogad, de akkor is, ha messziről látom, kivilágított ablakaim mögött újonnan jött csapat nyüzsgése zajlik.

Lassan lefutóban ez a nyár, a második immár. Gyerekarcokat őrzök, nagy-nagy lelki beszélgetések táborüzeit. Noteszomban szaporodnak a nevek, telefonszámok. Vendégkönyvnek kinevezett tarka füzetem betelt, halomnyi képen őrzöm a nyár pillanatait.

A nappalok rövidülése jelzi a közeledő telet. Pattanó lélekkel, derűsen készülök rá. Ismered a feszült várakozás örömét? Tudod az Ő állandó jelenlétének biztonságát?

*

Hát, így élek, barátom. Néha látni vélem magasból ezt a házat este, ahonnan Ő látná, ha valóban ott lakna, ahogy ezt az egyszerűség kedvéért a hittanosaimnak tanítom. Nagy, elvadult kert — a nyár nyüzsgésében kissé elhanyagoltam, a falu pislákoló lámpái, a közelben a Sajó méléző kanyarulata. Ebben a faluban akkora a csend, a kutyák is lábujjhegyen ugatnak. A tücskök szavát elvette a nyár forrósága. Udvaromon még pislákol a táborűz. Körülötte a fiatalok, egyikük az eget ügyeli. Magnóról üveghangú gitárzene szól. A fészekből fecskefióka pittyeg rá választ.

A világom. A birodalmam. Nagyon-nagyon otthon vagyok benne. Talán, mert együtt nézzük Istennel.

*

Nem tudom, miért érzem mégis, hogy minden elégedettségem, harmóniám mellett, valahogy csak a felszínt kapargatom?

A lényegét, Isten igazi tükrét még mélyebben kell keresnem?

Várom, nyugtalan türelemmel.
(1994)

Vágó György

Érted voltunk?

Az „Érted vagyok” anyagi forrásai teljesen kimerültek. Ezt a decemberi számot is már csak egy jótévőnk nagylelkű adományából tudtuk megjelentetni. Egyéb támogatást sehonnan sem kapunk. A folyamatosan emelkedő nyomdai és postai költségek miatt a lap 1993 óta változatlan árárt a jövő évtől 90 Ft-ra kell fölemelnünk. Az „Érted vagyok” további megjelenése csak akkor lehetséges, ha legalább ezer előfizetőnk lesz. Eltérően az eddigi gyakorlattól, az 1997. évi februári számot nem tudjuk megelőlegezni. Kérjük, hogy a lapra igényt tartó olvasóink az 1997. év első félévére 300 Ft-ot fizessenek elő, annak tudatában, hogy az előfizetők esetlegesen csekély száma miatt lehet, hogy egyetlen lapszámot sem kapnak kézhez. Ez esetben a lap megjelenését bizonytalan ideig szüneteltetjük, és ha egyéb forrásokból sem tudjuk a kiadási költségeket fedezni, a befolyt előfizetési összegeket az ESP indiai keresztény iskolahálózatnak utaljuk át. Hűségese olvasóink kitartó érdeklődését és támogatását köszönik, és megértését kérik:

a szerkesztők.

Thomas Seiterich–Kreuzkamp

A kulcs a közösség

A katolikus világegyház alighanem legdinamikusabb része megköveteli jogait

Rómában ülésezett — és nem Afrikában, ahogyan sok afrikai keresztény kívánta — 1994. áprilisában az első Afrikai Püspöki Szinódus, amelyre II. János Pál pápa 210, a Vatikán által kijelölt afrikai püspököt hívott meg. A munkatervet és a napirendet a Vatikánban állították össze. Jan Schotte kuriális bíboros szigorú szinódusi forgatókönyv szerint járt el. Schotte Joseph Ratzingernek, a Hittani Kongregáció prefektusának munkatársa. Ratzinger minden kritikus afrikai felszabadítási teológia határozott ellenfelének számít. Hogy a pápai szinódusi póráz ellenére Afrika hangja nyíltan és hamisítatlanul megszólalhasson, Afrika teológusai és teológusnői, szerzetesi közösségei és számos püspöke — a Pax Christi nemzetközi katolikus békeszervezettel karöltve — a négyhetes püspöki szinódus idején párhuzamos szümpoziont tartott Rómában. Ezen nyílt viták folytak, és teológusnők meg felvilágosult szinódusi püspökök is tartottak előadásokat.

Afrika keresztény teológiája fiatal, hozzáértő, úttörően dinamikus és öntudatos. Első könyve a korai ötvenes években jelent meg a mai Zairében, az akkor még belga gyarmat Kongóban. „Fekete papok jelentkeznek” — ez volt a vékony kötet címe, amely első ízben gyűjtött össze tapasztalati beszámolókat a honi lelképásztori és egyházközségi munkáról. Ma, egy nemzedékkel később Afrika teológiája női és férfi szerzők hosszú sorával, tekintéllyel és világméretű odafigyelést igényelve, hatalmasan jelentkezik szólásra a világegyházon belül. Az afrikai teológia azonban **különböző** azoktól az új, felszabadító teológiáktól, amelyek az utóbbi három évtizedben az óvilág hagyományos teológiai főiskoláitól távol keletkeztek: a latin-amerikai felszabadítási teológiától, a dél-kelet-ázsiai és Fülöp-szigeteki harcok teológiától (*Theology of Struggle*) vagy az északi félteke nők által mozgatott és feminista teológiáitól. Mert am azok valamennyien abból az alapellentétből indulnak ki, amelyet a maguk életvilágában, a társadalomban, de az egyházon belül is föllelnek: az osztályok, a nemek, a kizsákmányolók és kizsákmányoltak, az elnyomók és elnyomottak, a hatalombirtokló férfiak és méltóságuktól megfosztott nők közötti ellentétből.

Afrika kulcsa azonban a társadalom, a politika, az etika, a morál és az egyház megértéséhez mégsem az ellentét, hanem a közösség. „Éppen ez teszi olykor oly nehézé a

dialógust a latin-amerikai felszabadítási teológiával” — mondja *Benezet Bujo*. A Zairéből származó, a svájci Freiburg nemzetközi katolikus egyetemén morálteológiát és missziótudományt tanító professzor a *Concilium* nevű, a világra nyitott, nemzetközi katolikus teológiai folyóirat köréhez tartozik. Bujo, a német nyelvterületen legismertebb fekete-afrikai teológus baráti nézőpontból kritizálja a latin-amerikai felszabadítási teológiát: „Ha az indián teológusnők és teológusok, a progresszív gyámkodástól megcsömörlötten, egy napon majd hangosan szólásra emelkednek a fehér latin-amerikai felszabadítási teológusokkal szemben, nagy lesz a csodálkozás: Búcsút fognak mondani a megszokott felszabadítási teológia Hegelen és Marxon iskolázott ellentét- és »osztályharc«-gondolkodásának, és ehelyett a közösségből, a családból, a rokonságból, a falvak fennmaradási- és sorsközösségéből indulnak majd ki, ahogyan mi, afrikai teológusok is. Számukra az ősök éppoly fontosak lesznek, mint számunkra, és éppolyan *teremtésirányultsággal, egész-jelleggűen, »holisztikusan«* — tehát a földet és a földöntúlit egybefogóan — fognak gondolkodni és cselekedni, mint mi.”

A katolikus egyház számára Bujo és társai — például a zairei teológiai professzorok, Vincent Mulago, François Kabalese, Oscar Bimwenyi-Kweshi, Lambert Museka Ntumba, vagy a Kamerunból származó tanárok, Eboussi Boulaga,

Achille Abembe, Engelbert Mveng jezsuita és Mainrad Hebga — **reformot és megtérést követelnek, eltávolodást az utasításokhoz kötött, gyarmatosítás utáni struktúrákhoz tapadó és hierarchia-hangsúlyú üdvintézménytől, és közeledést az igazi „paláver-egyházhoz”**. „A paláver [eredeti jelentése: az afrikai négerok tanácskozása] pontos ellentéte az összevisszaságnak vagy éppen az anarchiának”, magyarázza Bujo, mert a paláver *tiszteletet jelent a hagyományok és a személy, az ősök, az idősebb testvér és nővér iránt, valamint készséget arra, hogy odafigyeljünk az idegenekre*. Az az egyház, amelyik megtérne a paláverhez, mélyen fölfedezné, mit jelent Isten gyermekeinek, a teremtés felszabadítottjainak testvérisége. Akkor teljes terjedelmében kibontakozna az egyház életében „az összes keresztény nők és férfiak felelőssége az egyházért és a viláért”.

Amit Afrika kritikus teológusai követelnek, az már évtizedek óta része ott az életnek, mégpedig a legnagyobb politikai kellemetlenségek ellenére: A háború sújtotta Burundi *Kis Egyházközösségeiben* (*Communautés de milieu de vie*), az Első Világ részéről reménytelennek minősített zairei Mobutu-diktatúra egyházi sorsközösségeiben, Nyugat-Afrikának a világpiaci válság által megjellegzett országaiban, vagy példászerűen a kelet-afrikai Kenya tekintélyuralmú „gazdasági csodaországának” városi szegénynegyedeiben.

Ha a szűken egy milliárd embert számláló katolikus világegyházban a római centralizmus helyett a testvériséget gyakorolnák, **ennek mélyreható következményei lennének az egyházi vezetés számára.** Benezet Bujo azt mondja: „Mi, afrikai keresztény nők és férfiak olyan pápát kívánunk magunknak, aki mindenekelőtt nem parancsol és ellenőriz, és nem veszi körül magát szorongó, gyakran jeges jogászai hatósággal, hanem valóban szent atya, aki a szó teljes értelmében »idősebb testvérünk«. Például vitás esetekben az Idősebb Testvér gyakorolja kötelezettségét, és — más testvérekkel közösen — elmegy ahhoz, akivel a vita támadt. Nem rendelkezéseket ad ki, hanem megosztja idejét, odafigyel, aztán tanácsot ad — és a végén a nekünk megígért Szentlélek segítségével, valamint az ezerféle emberi és keresztényi bölcsesség segítségével közösségi megoldást találnak. Ezután folytatni lehet az együttműködést, a közös utat”, mégpedig győztesek és vesztesek nélkül.

**Afrika egyházai-
ban gyakorolják a
közösséget,** az
együttműködést —

helyileg, de a teológusnők, teológusok és püspökök között is. Ez alapvetően megkülönbözteti Afrika egyházpolitikai helyzetét Észak-Amerika, Nyugat-Európa és Latin-Amerika szellemi „pozícióharcaitól”. Ezek a földrészek ugyanis a római centralizmus párthívei szó szerint beásták magukat pozícióikba a zsinati, kontextuális és felszabadító teológia védelmezőivel szemben. A világra nyitott pápák, XXIII. János és VI. Pál által beiktatott püspököket 1978. óta II. János Pál pápa és a hittani hatóság prefektusa, Joseph Ratzinger bíboros irányításával, szervezeten és szinte kivétel nélkül óskonzervatív és Rómához hű püs-

pökökkel váltották föl. Az eredmény: „Télidő” — ahogy a Zsinat egyik kiemelkedő teológusa, Karl Rahner mondta szomorúan röviddel halála előtt. De ennek a *lengyel-német télnek jeges lehelete még nem fagyasztotta meg Afrika egyházát*: A prófétai teológusnőkéhez és teológusokéhoz hasonló fontos szerepet játszanak bátor, a nem-keresztények körében is rendkívüli tekintéllyel bíró és a népben gyökeres püspökök. *Jean-Marc Elá*, a szociológia professzora és a kame-

Jean-Marc Elá szavának Afrika-szerte nagy tekintélye van. Mert az afrikai felszabadítási teológia megalapítóját Róma nem ritkán rossz szemmel nézte, és ezért professzorként nem is taníthat teológiát. „Ehelyett éjszakánként ifjúsági foglalkozásokat és teológiai felvilágosítást tartok Yaoundé különböző városrészeiben” — mondja a különben oly komolyan ható Jean-Marc Elá, és mosolyog. Az ötvenes években Elá fiatal papként Kamerun legészakibb, elsivatagosodott vidékére ment. Ott él a kirdik népe — „keresztény kispapasztok, akiket az állattartó, muszlim peulok nemzedékeken át rabszolgaságban tartottak”, meséli Elá. Mindkét nép örökkévalóságokon keresztül az egyre rosszabbodó szárazság áldozata lett. „*Hogyan lehet az abszolút elszegényedés helyzetében, abban a helyzetben, amikor Isten halott, Isten már nem szól, hanem csak hallgat, hogyan lehet egy ilyen helyzetben Is-*

runi főváros, Yaoundé szegénynegyedeinek ifjúsági lelkipásztora azt mondja: „Nem hagyjuk, hogy megosszanak minket. Nem engedünk meg szakadást, *tiszteletben tartjuk az »atyai« püspökök és a »prófétai« teológusok különböző feladatait.* Mert feladataink a nagy ipari nemzetek hatalmai által reménytelennek ítélt, és ezért tönkrementen az út szélén hagyott, nyomorúságos világunkban, ti, hogy a mindennapokban megálló igazságosságot, békét, szolidaritást és emberhez méltó életet teremtsünk, ezek a feladatok túlságosan nagyok és túlságosan megterhelőek ahhoz, hogy megosztódhatnánk. Egymással szembeállva elposzkozhatnánk erőnket.”

tenről és Krisztusról mint az élet uráról beszélni?” — ez volt az a kérdés, amely Elát mozgatta. A kirdik között töltött évek során, és szellemi kapcsolatban a gyarmatosításellenes, a Harmadik Világ felszabadítását akaró filozófussal, *Frantz Fanonnal* („A Föld elátkozottai”), *Elá nyilvánosan felvázolta a maga afrikai felszabadítási teológiáját a 60-as évek elején*, csaknem egy évtizeddel azelőtt, hogy ez a fogalom Dél-Amerikában feltűnést keltett.

A püspökök, akikkel Afrika teológusai összetartanak, szélsőséges politikai és társadalmi kihívásokkal találják szembe magukat, és gyakran néznek farkasszemet a halállal.

Patrick Kalilombe püspök éppoly makacsul ellenállt a Nyugatot képviselő diktatúrának Malawiban, mint az elhunyt *Joseph Malula* bíboros a zairei önkényuralomnak. Burundi háborúiban *Bernard Bududira* 1973 óta folytat békemunkát a helyi bázisközösségekre támaszkodva. Azóta, hogy 1989-től kezdve több nyugat-afrikai országban megbukott a diktatúra, a püspökök számos vérontást akadályoztak meg; **semleges közvetítőkként** és a kerekasztal-beszélgetések elnökeiként **elköteleződtek nemzetük politikai újjáépítése mellett**, például Togóban, Beninben vagy Guineában.

A megkínzott nép szószólójaként négy és fél éve rendkívül bátran küzd *Michael Kpakala Francis* érsek a háborúk és mészárlások szabdalta Libériában. Francis, akit a pápa a római Afrika-szinódus legszűkebb előkészítő bizottságába hívott meg, ostromozza „a Nyugat hatalmasainak embertelen gondatlanságát”. „*Fekete-Afrika történelmi rabszolgatorba döntéséhez és brutális kizsákmányolásához ma, amikor már nincs mit kizsákmányolni, a semmibevétel általi brutális megalázás járul az Első Világ részéről*”, mondja Libéria főpásztora. Francis érsek keserűvé válik, amikor belegondol, mennyiféle segítséget nyújtott és milyen katonai beavatkozást hajtott végre az ENSZ és a Nyugat az egykori Jugoszláviában zajlott háborúban: „Az USA által kitartott diktátor, Doe véres uralkodásának végefelé, a polgárháború mészárlásai közepette, a terror és a tömeghalál legborzalmasabb napjaiban kereken 4000 haditengerésszel amerikai hadihajók állomásoztak látótávolságban a parttól — de csak a fehéreket és embereiket mentették meg, és nem jártak közben a népért és a békéért, és nem vetettek véget a mészárlásnak. Ez csekély kockázattal lehetséges lett volna; pedig Libéria nemzedékek óta az USA barátjának, sőt fegyveres szövetségeseinek számított.”

Hasonló bátorság, áttekintés és a szükséglet szenvedők érdekében tett, hasonlóan elszánt beavatkozások *jellemzőek* az egyházi felelősök nagy többségére — a *protestánsokra is* — a kontinens háborús és szükségzónáiban.

Még jobban megerősítik Afrika katolikus egyházainak dinamikus szellemi együttműködését azok a **püspökök**, akik sok év óta **nem csupán főpásztorok, hanem egyidejűleg „az inkulturáció úttörő teológusai”** is, azaz akik begyökeresztetik a keresztény üzenetet a kontinens kultúrájába. *Anselm Titiana Sanon* püspök, 1975 óta Bobo-Dioulasso főpásztora Burkina Fasóban, egyik útkészítője az animista hittel és Afrika hagyományos, nem-keresztény vallásaival szembeni, testvéri-tiszteletteljes magatartásnak. A zairei *Tshibangu Tshisiku* püspök az afrikai teológiák tudományos elismertetéséért küzd a világméretű teológiai vitában. Afrika püspökei sokkal inkább tanítói a hitnek, mint a szekularizált Észak püspökei — amikor példának okáért szembesítik az ötödik, „**Ne ölj!**” paranccsal a hadvezéreket, **s közben életüket és munkatársaik életét kockáztatják.** „Az a 19 jezsuitát, s a többi papot és egyházi munkatársnőt, akiket Ruandában meggyilkoltak, azért ölték meg, mert szerveztek munkát végeztek a békéért, a kiengesztelődésért és az igazságosságért”, mondja szomorúan és egyúttal megvigasztalódva *Bernard Bududira*, Burundi egyik püspöke.

A világgazdaság szakértői, a multinacionális konsernek és az exportirányultságú ipari országok, mint például Németország is, 1989 óta messzemenően elfordultak Fekete-Afrikától. „*A gazdag nemzetek kidobtak minket az emberek világból, és becsukták az ajtót*”, magyarázza *Jean-Marc Elá*. Az afrikai „felszabadítási teológia atyja” szociológiai professzorként az uralkodó, gyilkos világrendtelenség kapitalista struktúráit elemzi: Az *afrikai gyermekek, nők, öregek, menekültek és szegények halálos árat fizetnek azért a győzelemért, amelyet a Nyugat aratott Kelettel szemben a hidegháborúban*. 1990 előtt, a blokkok szembenállásának idején egyik nagyhatalom sem engedhette meg magának, hogy figyelmen kívül hagyjon valamely országot a világméretű küzdelem sakktábláján — hiszen az ellenfél pillanatok alatt odatolokolódott volna, gazdasági segítséget és fegyvereket, katonai-tanácsadókat és fej-

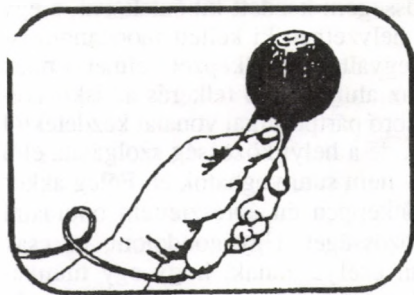
lesztési szakértőket küldött volna. Ma viszont **számos országot**, ahol éppen nem tombol háború, **megfojtanak a nemzetközi pénzüntézetek**, a *Világbank* és a *Nemzetközi Valutaalap* **brutális alkalmazkodási programjai**.

Ebben a kilátástalannak tűnő helyzetben — amikor Afrika még csak nem is sztrájkolhat, mert a világpiac másokkal pótolja termékeit — ki száll síkra az afrikai emberek jogáért az élethez? Ki érvényesíti az afrikai nőkre és férfiakra is *egyetemesen* érvényes emberi jogokat, az emberi méltóság, az igazságosság, a szabadság, a személyiség kibontakoztatásának jogát? „Ebben a helyzetben egyre fontosabbá válik számunkra a világegyház”, állapítják meg egyhangúlag Afrika kritikus teológusai és püspökei. A pápa részben megértette ezt. Már régóta szót emel a Föld hatalmasainál az élethez való jog egyetemességéért, különösen azoknak az érdekében, akiket — ahogyan *Jean-Marc Elá* fogalmaz — „kiűztek a világból”. Az *egyházon belül azonban Róma hatalmas erővel fékez*, tisztességes és tisztességtelen eszközökkel egyaránt.

De a már 95 millió katolikust számláló afrikai egyház dinamikája erősödik. A világegyház sehol sem növekszik olyan viharos gyorsasággal mind mennyiségileg, mind minőségileg, mint azon a kontinensen, amelyről a hatalmasok lemondtak. Ezen alapvető irányzat révén a világegyház a maga óriási tömegeiben szó szerint a „szegények egyházává” alakul át Délen. *Vajon tartósan halálra fékezheti-e a Vatikán az ezáltal szükségessé vált, egyházon belüli nyitást?* Afrika egyháza mindenestre ragaszkodik hozzá: „*Jogunk van ahhoz az utunkhoz, hogy megéljük a hitet. A hit inkulturációja a mi életvilágunkba nem kegyelem, amelyet kérnünk kellene, nem kívülről, a Vatikántól jövő ajándék.*” Több afrikai főpásztorral együtt ezt mondta ki nyíltan a Rómában megtartott Afrika-szinóduson, magának a pápának, az apartheidtel szembeni ellenállásban kipróbált *Bonifatius Haushiku*, Namíbia érseke.

Fordította: —n—

Forrás: Publik-Forum 1994/8

Egy munkahelyi szent kísérlet

A szép ágfalvi (Sopron melletti) családi ház ajtaján a „Csizovszki Sándor” névtábla áll. Akik viszont közösségek hálózatán keresztül ismerik, csak „Robi”-nak szólítják a göndörhajú, szemüveges gyógypedagógust-iskolaigazgatót-közösségvezetőt: beszélgetőtársamat, aki 37 esztendő és négy gyermek édesapja.

Határszéli faluban élő munkásszülők neveltek, akiktől nagyon lényeges dolgokat kaptam útravalóként: küzdeni tudást, kitartást a munkában, segítőkészséget. A szó szoros értelmében az anyatejjel szívtam magamba édesanyám nagy lelki érzékenységét, és a rámbízottakért való felelősségvállalást. Óriási áldozatokat vállalva beírtak a győri Bencés Gimnáziumba. Ez az indító „töltés” egész életem meghatározója lett. Négy csodálatos évet jelentett a győri gimnázium, amely a naiv lelkesedés korszaka volt. Élmények, igaz barátságok, viharos szerelmek, bölcs és kiváló tanárok tették színessé. Bár a bencések rendi életéből nagyon keveset láttam diákként, szerencsére akadtak olyanok, akiket példaképnek tekinthettem. Nem a papságba, de bencés tanárságba bizony „beleszerelmesedtem”, s érettségi után bencés novícius lettem Pannonhalmán. Társaimmal együtt abban reménykedtünk, hogy „holnapra megforgatjuk — no, nem az egész világot, de a bencés rend életének kicsit rozsdásan-porosan nyirkorgó kerekeit”. Azonban minden lelkesedés ellenére önmagam ellentétmodásaiba keveredtem. Elmagányosodtam, és az első két lelkes év után benső kínlódságaim, vívódásaim korszaka következett. A vállalt cölibátus is egyre kínzóbb problémaként jelentkezett. Szinte közvetlenül a végső, a fogadalmas döntések előtt, egy testi-lelki összetörétes megtapasztalása közben éltem át egy éjszaka megtérésemet. A pannonhalmi bazilika kövezetén zokogva villantak fel bennem az Efezusiakhoz írt levél gondolatai: „Kelj föl, te álmos, támadj föl holtodból és Krisztus rád ragyog” (5,14). Ezek a szavak jelentették a kiút lehetőségét, s vezettek el három és fél év után a Rendet elhagyás fájdalmas döntéséhez. Tudom, ha ezt akkor meg nem teszem, elhibázott lett volna az életem. Így azonban kicsit összefoglalva, de nagyon öntudatosan és nagy tervekkel tettem meg életem pályamódosítás utáni első lépéseit.

Melyek voltak azok az elvek, amelyek kapaszkodót jelentettek abban, hogy csupán pályát, de nem irányt változtatál?

Meggyőződésemm volt, hogy a keresztény közösségnek aktív tagja lehetek civilként is. Azon nyomban barátokat, közösséget kerestem, ahol értékessé tehettem magamat (elsősorban talán önmagam számára bizonyítva). Nem mondtam le arról sem, hogy valaha tanár legyek, gyerekekkel foglalkozzam.

Hogyan alakult a pályamódosítást követő időszak, a civil életbe való visszatérése?

Sopronba kerülve közösséget kerestem, s hamar rátaláltam azokra a lelkes közösségekre, amelyeket akkoriban Simonyi Béci fogott össze. Első beszélgetéseink után rögtön meghívást kaptam egy kisközösség több napos

túrájára, a nagyobb közösség lelkigyakorlatára és táborára. Király Ignác (érdi barátom) oltotta belém az evangéliumi eszményeket, amelyek a korábbi, még „öntudatlan” állapotom rejtett tudásanyagával összhangba kerülve, nagyon lelkes, tüzes, elszánt testvérré avattak. Innen kezdve minden egyszerű volt: tudtam, hogy mit akarok, hogy ehhez mi kell, hogy milyen lehetőségeim vannak, s tudtam azt is, hogy mindez felelősséggel is jár. A soproni közösségek ebben az időben egy kivételével olyan fiatalokból álltak, akik csak átmeneti, továbbtanulási időt töltöttek a városban. A „letelepedettek” egy közösségben érlelődtek tovább. Égő lelkesedéssel fogtunk neki egy új, általunk kialakított pasztorációs munkához, amely hat lelkes évet jelentett a Domonkos templom környékén. Veszélyeket, rendőri megfigyeléseket, rendőri kordonokat is vállalók voltunk. S odaadottságunk hatására valóban „beindult” minden. Ez a hőskorszak nemcsak a mi életünkben volt kiemelkedő, de a Bokor egészére is ez volt jellemző a 80-as évek elején. Pezsgő szellemi élet, másokat Isten Országának megnyerni akarás jellemzett. Ha visszagondolok ekkori önmagamra, egy vállra vetett, egyszerű vászontarisznya és egy orosz gyártmányú félverseny kerékpár tűnik elém, meg egy lobogóan lelkes fiatalember. Még a diplomákban sem mindenhol fogadtak bennünket jó szívvel, de ez nem tántorított el, nem tört le.

Idővel azután lelkes fiatalokból családok, komoly felnőttek lettünk, felnőtt identással és felnőtt problémákkal. Ma is két soproni közösségért „vagyok gondban” vezetőként. Fontosak vagyunk egymás számára, s életkörülményeink, gondolatvilágunk, családi helyzetünk változásai ellenére, úgy gondolom, érlelődünk. Engem és feleségemet két további közösség segít az érlelődésben.

Ha már a feleségedet említetted, meséld a családról is!

1981-ben két lelkes, egymás rezdüléseit mélyen értő és egymást elfogadó fiú és lány egyszerre lesz szerelmes egymásba és egy, mindkettőjük életét alapvetően meghatározó ügybe. Ezek voltunk mi Zsókával! Hittük, hogy Isten nélkül semmi nem lehetséges, de Vele minden. Erre az alapra alapítottuk 1982-ben házasságunkat, amelyben, mint akkoriban sok, a Bokor-közösségben induló házasságban, eszmény volt a nagycsalád, az egyszerűség, az értelmes, mások felé is kinyúló és adni akaró közös élet. Boldogok voltunk az udvarról nyíló kis tanácsi lakásunkban, majd az első saját lakótelepi otthonunkban is. Már négy gyermekünk megszületése után adtuk építkezésre a fejünket, s építettünk családi házat Ágfalván. Családunk Zsóka idős szüleivel és egy, a hétvégeket nálunk töltő állami gondozott fiúval bővült az évek során.

Nekünk is nehéz korszakunk volt az „egyik kicsi, másik pici” időszak, ami egybeesett a levelező tagozaton történő diplomaszerezéssel. Válságainkat azonban nem a külső nehézségek idején éltük át, hanem sokkal inkább azokban az élethelyzetekben, amikor megkoptak a szép szavak, amikor nem tudtunk újabb és újabb áldozatot hozni egymásért. Barátok, testvérek és lelkivezetőnk segítségével valamelyikünk mindig józan tudott maradni. Házaspári viharaink szerencsére nem elhúzódóak, inkább viharosak és gyorsan zajlók. S azt gondolom, válságainkból mindig megerősödve, új reményekkel és lelkesedéssel sikerült felállnunk. Újrakezdéseink egybeesnek egyéni és közös istenkapcsolatunk felszításaival. Nem szürkén és kényszerből vagyunk együtt, hanem egyre megújulva és kapcsolatunkban egyre elmélyülve.

Gyermekeinknek szeretnénk átadni a kapott örökséget. Az elvi alapok, a hovatartozás, az emberi együttélés legfontosabb, családban megtanulható alapértékei mellett szeretnénk számukra a világ értékeit is átadni: tapasztalatot, tudást, tanulási lehetőséget stb. A pozitív, érlelő, meleg családi fészkekben mégis rengeteg nyíródás ér mindenkit kisiskolás Veránktól a kamaszodó és identitását kereső Orsolányáig, a félénkebb, de kimondhatatlan szeretetreméltóságot hordozó Dávidtól a mindig igazságot kereső Barnabásig.

Beszélgetésünk egyik apropója az „Erdei Iskola”, egy egyedülálló komplex oktatási-nevelési intézmény.

Feleségem is, jómagam is közalkalmazott gyógypedagógusok vagyunk, s kezdettől egy értelmileg enyhe fokban sérülteket oktató-nevelő intézményben dolgozunk. Amikor mintegy másfél évtizede az iskolába kerültünk, diktatórikus rendet, félelmeket kiváltó vezetést találtunk. Öntudatlan dolgozók tömegei alakígták saját, az igazgatókat rendre váltogató klikkjeiket. Több száz fiatal megmozgató közösségi esküvőnk, valamint a november hetedikéi, Szolzsenyicinnre „rímelő”, feltáró jellegű „ünnepi beszédem” aztán végképp kivívták a hatalmasok irántunk való ellenszenvét. Kollégáim öntudatosnak, szájamat kinyitónak, gondolataimat kimondónak, a segítségre szorulókat nyíltan védelmezőnek ismertek meg. Nem tehettem meg, hogy munkahelyemet pusztán kenyérkereseti lehetőségnek tekintsem. Emberek sorsa fonódott össze

az enyémmel. Felelősségem kezdett kibontakozni, s egy kilátástalannak tűnő helyzetben ki kellett mondanom iskolát felforgató és megváltoztató elképzeléseimet. Ennek következménye lett az alulról jövő felkérés az iskolavezetésre. A hatalomratoró pártpolitikai vonalat kezdetektől messze elutasítottam, de a helyi közösség szolgálata elől — úgy gondoltam — nem sunnyoghatok el. Főleg akkor nem, amikor tulajdonképpen én ébresztettem öntudatra ezt a munkahelyi közösséget. Úgy gondolom, ha csak hajszálnyit is, de van esélye annak, hogy egy munkahelyi szent kísérletben is szeretet-elvek uralkodjanak. Páholyból, a tiszták megvető távolságtartásának pozíciójából szemlélve mindez árulásnak tűnhet. Én pedig úgy látom öt év távlatából, hogy kísérletet tettem valamire, s miközben bizonyos értelemben biztosan be is sározódtam, de legalább megpróbáltam. Nincs bennem emiatt bánkódás, megbánás.

Feleségem szintén ebben az iskolában tanít. Megértő, szerető, háttérbevonult egyénisége lendített, menedzselte és tartott életben ezekben az években. Nem alapítottam új iskolát, de nem kevés erőfeszítésem van abban, hogy a nagyon rossz körülmények között, szétszórtan működő intézmény helyett újat építsenek egy csodálatos Sopron melletti erdő közepén, ahol színes és nyitott épületekben, kertben csobogó patak zenéjével és madarak éneklésével, kedves, szerető és elképzelésekkel teli fiatal tanárok erőiket összpontosítva fejleszthetik az itt élő sérült gyermekeket és kamasz fiatalokat. Ez a csodálatos környezet minden itt élő kötelez. Gyermekeket és felnőtteket egyaránt.

Iskolánk merőben más akar lenni, mint a hazánkban működő nevelőotthonok többsége. Olyan külső és belső helyzetet, szeretet-léggörte szeretnénk itt kialakítani, ahol az otthonban élők személyisége nem károsodik az intézeti helyzetből következően, hanem kibontakozik. A fogyatékoság szót véglegesen kiűztük szakmai szókincsünkől, mert a sérült embernek nem a mérhető hiányosságát kell hangsúlyozni, hanem a sérültségéből adódó másságát. Más-

ságuk elfogadását, az azzal való együttélést és a személyiségük — lehetőség szerinti — legteljesebb kibontakozását igyekszünk elérni. Ehhez elsősorban nekünk, az itt oktató-nevelő felnőtteknek kell tudat- és szemlélet-átalakítást vállalnunk. Ennek érdekében nagy hangsúlyt fektetünk az emberi kapcsolatok ápolására. A baráti szeretet-kapcsolatok meglétét nem tűzhetem ki elvárás-ként, de a becsületesség, egymás tisztelete és a gyermekek érdekében való korrekt együttműködés alapkövetelmény minden itt dolgozó számára.

Iskolánkban a gyermekek és fiatalok személyiségfejlődését tartjuk legfőbb célunknak. Szabadság, játékoság, családiasság és öröm: ezek jellemzik szakmai munkánk irányait.

Az állami gondozott gyermekek elhelyezését nem a hagyományos kollégiumi rendben szerveztük meg az új komplexum kialakításakor, hanem három nagyobb méretű családi házban. 1997 januárjától kísérletbe kezdünk: ép

családokkal élnek majd együtt sérült gondozottaink, nem csak egymást váltó nevelők gondjaira lesznek bízva. Azt remélem, hogy ez a szeretteljes, családias környezet pozitív változásokat jelent majd gyermekeink életében. Egy hagyományos működő, nagy intézetben fel sem mérülhet olyasmí, mint például a gyermekvigyázás, egy segítő baráti kör ideiglenes bevonása, vagy a vásárlások sokfélesége, a segélyek beépülése a családi költségvetésbe stb. Mindez csak „családméretben”, esetleg kisebb intézeti egységek méretében lehetséges. Ezt (is) próbálgatjuk. Hála Istennek, a tantestületből nagyon sokan pendülünk már egy híron a fentebb vázolt célok érdekében.

Az iskolát még ma is elsősorban a megyei önkormányzat finanszírozza, azonban messze nem a szükséges, ill. a kívánt szinten. Ezért hoztuk létre az „Alternatívák” alapítványt, ahová köszönettel fogadjuk a céljainkkal egyetértők adományait.

Az iskola lett a hivatásunk, feleségemmel, Zsókiával és jó néhány közösségi barátunkkal együtt, akik szintén itt dolgoznak. Itt kell maximumot adni önmagunkból, mert nem elég fél gőzzel, lézengve csupán jelen lenni. Mindennek fényében a hivatásról alkotott korábbi nézeteimet is meg kellett változtatnom. Kisközösségi életünkől, elveinkől semmit nem dobtam ki, de ma úgy gondolom, a munkahelyemen is lehet és kell az Isten Országát építeni. Szentéllé, templommá szeretnénk varázsolni ezt az iskolát, szebbé és boldogabbá tenni a teremtés ránk eső zugát.

Mivel feleségemmel mindketten ebben a gondkörben élünk, nem nagyon tudjuk otthon sem kikapcsolni magunkat. Ez azonban nem gond, hanem oldás, egymást értés, gondolatok megosztása, egymásból való erőgyűjtés, feltöltődés. Gyermekeink napról napra látják-hallják gondjainkat és örömeinket, szolidárisak és megértőek, elfogadják sérült embertársaikat. Testvérüké, igaz jó barátjukká fogadták a családunkba beilleszkedő (saját családjából kisgyermekkorában kiszakadt), állami gondoskodásban élő Attilát, aki 17 éves ugyan, s komoly emberi értékei és tartása van, de érzelmileg a kamaszodó, tizenkét év körüli nagyobb gyermekeink szintjén állt. Családunkban egyéniséggé bontakoztatta magát. Hánytatott múltja ellenére, esélye van az értelmes jövő megvalósítására.

Az iskola adatai:

Doborjáni Ferenc Óvoda, Általános Iskola, Speciális Szakiskola és Diákotthon

H-9400 Sopron, Brenneri út 82.

Telefon és fax: (99) 311-736, 312-164, 311-785
Alternatívák Alapítvány

H-9423 Ágfalva, Fenyő utca 24.

Telefon (99) 330-100

Az alapítvány számlaszáma:

Mezőbank Sopron 10600113-18529746-70050019

Schanda Beáta

A mártírok éltetik az Egyházat

Desmond Tutu, Dél-Afrika anglikán érseke 1931-ben született. 1961-ben szentelték pappá. 1976-ban nevezték ki püspökké és 1986-ban érsekké. 1984-ben kapta meg a Béke Nobel-díjat.

Mindenkor felemelte szavát az apartheid ellen, ugyanakkor mindig az erőszakmentesség szószólója volt. Szavának, kiállításának, az elnyomottakkal és üldözöttekkel való közösségvállalásának nagy szerepe volt a dél-afrikai változásokban. Ugyanakkor az apartheid törvények eltörlése, a Nelson Mandela vezette kormány beiktatása után is mindig kritikus hangon szól az erőszak és a hatalmi visszaélések ellen.

Az alábbi részletek különböző beszédeiből, prédikációiból valók.

Az Úr egy mélyen megosztott és polarizált társadalomba jött el. Megosztottság volt a gyűlölt idegen elnyomó és a vazallus állam polgárai között. A judaizmus is számos különböző vallásos csoportra oszlott, például a farizeusok, a szaduceusok vagy a zelóták csoportjaira. Szakadék tátongott a zsidók, a pogányok és a szamaritánusok között. A férfiak a társadalomban mereven elkülönültek a nőktől. Voltak szabadok és voltak rabszolgák. Voltak gazdagok és voltak szegények. Akadtak, akik együttműködtek az elnyomó rendszerrel, s ezért vetették meg őket.

A valóságos csoda játszódott le a világ szeme előtt, amikor a különféle háttérrel rendelkező férfiak és nők,

gazdagok és szegények, rabszolgák és szabadok, zsidók és pogányok valamennyien egyetlen testvériségbe, egyetlen *koinóniá*-ba, egyetlen közösségbe olvadtak. Nem csupán egyenlőknek tekintették egymást. Már önmagában ez is nagy csoda lett volna: hogy például egy rabszolgát volt ura egyenrangúnak ismer el. Egy egyenrangút elég egyszer elismerni, azután meg is lehet róla feledkezni. Ők viszont nem csupán egyenrangúnak ismerték el egymást, hanem fivéreknak és nővéreknak, egyetlen család, az Isten családja tagjainak. ... Az ember nem választhatja meg a családját. A család Isten adománya számunkra, ahogyan mi is az Isten adományai vagyunk családtagjaink számára. Ha tehetnénk, talán más fi-

véreket és nővéreket választanánk magunknak. De — szerencsénkre vagy balszerencsénkre — nem tehetjük. Hozzánk tartoznak, ahogyan mi öhozzájuk. És mindegy, miféle ember a bátyád, nem tagadhatod meg. Gyilkos lehet, vagy akár még gonoszabb is, mégis mindörökké a bátyád marad. Keresztségünk bennünket is fivérekké és nővérekké tett. Vajon el tudjuk-e képzelni, mi történne ebben az országban (az *apartheid-sújtotta Dél-Afrikában - a Szerk.*), ha elfogadnánk ezt a teológiai tény: hogy akár tetszik, akár nem, egyetlen család tagjai vagyunk?! Tetszik-e nekem vagy sem, tetszik-e neki vagy sem, Botha elnök úr a testvérem, s azt kell akarnom, azért kell imádkoznom, ami a javát szolgálja.

Bernard B. Dadié
(Elefántcsontpart)

KARÁCSONY!

FEL, FEL!
Alamizsnás szülők és rokkant-mankók,
Kik az Idő partján guggoltok,
Foszlott álom foszlott rongy-csücsökben,
Hó, Hahó... Hó!
Ma este ünnep,
Alja világ és ittás síkatorok ünnepe;
Vessétek fel fejete, nézzétek az eget,
Ma este leszáll a Kereszt.
Cimborák
Chicagóból, New Yorkból, Alabamából
Dohány és gyapot természetű,
Földek és fejek öreg művesei,
Üzeniek és építők,
Új Vulcanusok új ültetvényeken,
Isten
Csillagot ad nekünk,
Hogy fényel hintse szemhatárunkat,
Testvérek
Pultok fehér parcellái közt eltévedtek,
Értetlen nyelvű galambok,
Vitorlások hősei,
Hajótörésből szabadultak,
Hullám-elnyelte szigetek virágai,
Szívek árnyékába tolt öreg gépek,
Kik a parton lesítek a révész visszatértét!
Lóra, két könnyen felejtő kontinensen
Harlem, South-Side és más tájak népei!
Kávéházak, church-ök és funeral-home-ok
kátlanába zárva,
Ti, akik úgy hiszitek; Tumbuktu feltámadt,
Ott is álmok véreznek óriás házak lábánál,
Ott is könnyek patakszanak a napok hosszában,
És arany tajtékot sodor egyre a fekete folyó.
Alabama, Chicago, New York!
A bőr, a szagok, a formák sorompói helyett
Kezem nyújtom a 30-ik emeletnek,
Nektek, akik a felhőkarcoló púpján fészkeltek.

Megmutatom nektek ágyékom, lábam,
Mélyet felvérrezett évezredek kálváriám.
Hóhahó... Hó!
'Élég a tankokból, a revolverekből a gyermekeknek,
Most, mikor
KRISZTUS
a földre száll!
Adatik nekik ma este
A Víz énekéhez,
S a Kezek Egységéhez,
A Madár Dalához
S a Lábak Rítmusához
Szív s új szem.
Christmas – Karácsony.
Barátaim, kik velem guggoltok az Idő partján,
Nézve, hogy sodródának el trónok és birodalmak,
Fehérek, feketék, sárgák, vörösek,
a Nagy Álom szivárványai,
Csillagok az oroszlanok dzsungelében.
Ti, akik tálcán hordjátok szívete,
Hogy mutassátok az utat a vakoknak,
Műindajátoknak, kiknek verseim köszönhetem,
Nektek küldöm őket a láng-marta kontinensről,
Ahol fekete koksze ereje forgat
Féher acélkarokat.

Fordította: Bán Ervin

Nagyszerű dolog az egy családban, hogy nem kell a világon mindenben egyetérteni. Ha valaki azt állítja egy házaspárról, hogy férj és feleség még sohasem voltak különböző véleményen, akkor én bizony azt állítom, hogy az az ember egy ügyes füllentő. De ezek az egyet-nem-értések — adja Isten! — nem bontják meg szükségképpen a család egységét. Így kell ennek lennie az Isten családjában, az Egyházban is. Nem kell mindenkor egy véleményen lennünk, sőt nem kell még csak konszenzusra sem jutnunk minden elképzelhető témában. Csak az alapokban értsünk egyet, s abban, hogy nem támadunk egymásra. ... Hiszen egységről beszélünk, nem egyformaságról! (1986)

*

Az Isten szeretetéről kell tanúbizonyosságot tennünk. Ha valakinek azt mondd, 'Szeretlek', azután — amikor vallomásoz hallatán mosoly ömlik el az illető arcán — fejbevered, akkor szavaid és tetteid nem felelnek meg egymásnak. Azt mondják majd rólad, hogy képmutató vagy. Így van ez a hitünkkel is. Sokan mondják ma, hogy 'Nem járok már templomba, hiszen a templomba járok is csak veszekszenek, irigykednek, hátbatámadják a másik embert.' ... Akik így beszélnek, bizony igaz megállapításokat tesznek. A keresztényektől azt várjuk, hogy másféle emberek legyenek, mint a tömeg. Ne csupán másként beszéljenek, de másként is viselkedjenek. Azt várjuk, hogy Jézus Krisztus jelleme legyen jellemző rájuk is. Azt várjuk, hogy a keresztények szelídek legyenek, s ne veszekedjenek és maradják egymást állandóan. Azt várjuk, hogy a keresztények aláztosak legyenek, ahogyan Jézus aláztos volt az evangélium tanítása szerint. Azt várjuk, hogy a keresztények békeszeretőek, sőt békességteremtők legyenek. Azt várjuk, hogy a keresztények szeretetet vigyenek oda, ahol szeretetlenség van, békességet teremtsenek ott, ahol veszekedés van. Azt várjuk, hogy a keresztények másokkalt örökök legyenek. Azt várjuk, hogy a keresztények megbocsátóak legye-

nek, ahogyan Jézus megbocsájtott az Őt keresztre szegezőknek. Azt várjuk, hogy a keresztények kiálljanak az igazságért, hogy a szegények és az éhezők, a hajléktalanok és a mezítelenek oldalán álljanak. Ha eképpen cselekszenek, akkor szavahihető tanúk lesznek.

A „tanú” szó görög megfelelőjéből származik a „mártír” kifejezés. S mártír az a keresztény, aki tanúbizonyosságot tesz a hitéről, akár halálig menően is. Péter és Pál ezt tették. De megtörténhet ez velem vagy veled vagy bármelyikünkkel. Hogy tanúságot kell tennünk Jézus Krisztusról, s bizony drágán megfizetünk a hitünkért: szenvednünk kell a kereszténységünkért, s talán meg is kell halnunk a meggyőződésünkért. Mert a mártírok éltetik az Egyházat mind a mai napig!

Imádkozunk azért, hogy Isten megerősítsen bennünket s a próbatétel idején szavahihető tanúi legyünk az Úrnak és az Örömhírnek! (1987)

*

Tutu érsek több alkalommal személyesen is tárgyalt Botha államelnökkel. Az alábbi beszámolóban az 1988. március 16-i találkozásukról szól.

A beszélgetés kezdetén barátságos hangnemben tárgyaltunk aktuális kérdésekről (jékete szabadságharcosok halálos ítéletéről, ill. kegyelmi kérvényéről — a Szerk.), de azután Botha nagy hanganon leekéztetni kezdett a nem engedélyezett tüntetés kapcsán. Hallgathattam volna, de arra gondoltam, hogy talán soha többé nem lesz hasonló alkalom szólni. A mi népünknek még sohasem nyílt módja arra, hogy megmondja, mit is gondol róla, s így aztán a szemébe mondtam: 'Először is tudnia kell, hogy nem vagyok kisfiú. Nem beszélhet velem így, hiszen ön nem az igazgató bácsim!' Úgy viselkedtünk egymással, mint a nevetlen kölykök. Szégyenletes volt: kölcsönös vádaskodás, egymásra mutogatás. De az járt az eszemben: még sosem hallott egy négert így beszélni. Valószínűleg a munkatársai sem beszélnek vele így, hiszen rettegnek tőle ... Nem tudom, Jézus hogyan viselkedett volna a helyemben, de abban a pillanatban nem is érdekelt igazán. A magam módján viselkedtem. De nagyon remélem, hogy Ő is hasonló módon beszélt volna, hiszen az Ő szenvedő népe nevében szóltam.

*

Ha egy politikai szervezet vagy csoportosulás olyan célokat tűz ki maga elé, mely célok meggyőződés szerint egybecsengenek az Evangélium üzenetével, akkor azt támogatni fogom. Feladatunk az Isten Országának megvalósulásán való munkálkodás ... És ez az Ország konkrét módon akar valósulni: politikai, szociális és gazdasági tények valóságával. Szabályai és követelményei vannak annak, hogy az Isten Országában mi módon éljenek egymással az emberek. Az igazságtalanság elfogadhatatlan ebben az Országban, mert az elnyomás ellenkezik Isten akaratával. (1989)

*

Egy nemes küzdelemben veszünk részt, egy morális küzdelemben. Egy olyan küzdelemben, amely győzelemre visz. Nem kétséges, hogy szabadok leszünk. S mert tudva tudjuk, hogy szabadok leszünk, megengedhetjük magunknak, hogy fegyelmeztetünk legyünk, megengedhetjük magunknak, hogy nemesen viselkedjünk és újra meg újra hangsúlyozzuk, hogy ez a küzdelem erőszakmentes küzdelem. (1989)

*

Mindenekelőtt segítsük a tolerancia kultúráját kibontakozni: élni és élni hagyni. Gyakoroljuk — életre váltva — azt a hozzáállást, hogy: bár

nem értek egyet azzal, amit képviselsz, de mindhalálig védelmezem azt a jogodat, hogy képviselhesd a meggyőződésedet. Tanuljuk meg elfogadni az egyet-nem-értést. Mert akik nem értenek egyet, még nem szükségképpen ellenségek. (1991)

*

Mélyen meghat, amikor — különösen a Nagyhét idején — belegondolok az Isten fájalmába. Ismerem azoknak a szülőknak a fájalmát, akiknek gyermekei önféjűek. A közelmúltban feleségem, Leah és jómagam is átéltük, hogy Trevor fiúnk, aki általában kedves és időnként hihetetlenül nagylelkű, kínos helyzetbe került. De mindez csak alig-alig hasonlíthat ahhoz a fájdalomhoz, amit Isten él át, amikor látja, mi csoda borzalmakat műveltünk és művelünk teremtett szép világában. Különösen is gondolok az egyre folytatódó vérontásra és erőszakra Dél-Afrika városaiban, vagy mindarra, ami Szomáliában, Szudánban, Burundiban és másutt történik. (1992)

*

A mi Istenünk tud bánni a gonosszal, a sötétséggel, a halállal. A teremtést megelőző sötétségből és káoszból fényt, életet, jószágot és rendet teremtett, amin végigtekintve azt látta, hogy „mindez igen jó”.

A rabszolgáság kilátástalanságából, gonoszságából, sötétségéből, fáj-

dalmából az Isten, a mi Istenünk kihozta az Ő népét. Egy rendetlen rabszolga-hordából alkotott népet magának, elvezetve őket az Ígélet földjére és szövetséget kötve velük mindörökké. Mert Isten, a mi Istenünk a szabadság Istene. A mi Istenünk az igazság, a béke és a jószág Istene. ... Mi mindannyian, akik itt (Cape Townban) egybegyűltünk, mondjunk nemet az erőszakra. Mindenfajta erőszakra! Tiszteljünk minden egyes emberi életet! Hiszen egyetlen erőszakos halál máris túl sok! Mondjunk nemet a megfélemlítésre, s mondjunk igent a szabadságra! Mondjunk igent a békére! Mondjunk igent a megbékélésre! (1993)

*

Mélységes csalódást okozott nekem, hogy az új Parlament egyik első döntésével igen magas fizetéseket szavazott meg saját magának. ... Most már nincs erkölcsi alapjuk ahhoz, hogy a szakszervezeteket alacsonyabb követelményekre kérjék. Rossz példát adtak. ...

A másik gondom a fegyverkereskedelem. Szörnyű az a tudat, hogy dél-afrikai fegyvereket használnak a rwandai és szudáni mészárlások során. Elnökünket ezért könnyen érheti vád, s magunk sem hallgathatunk. (1994)

Fordította: Schanda Beáta

„Igazságosabb és testvériesebb világot!”

A magyar katolikus egyház történetében első alkalommal jelentetett meg a Magyar Katolikus Püspöki Kar 1996. nyarán részletes elemzést az emberi élet kereteinek és tartalmának magyarországi helyzetéről fenti címmel. Valóságos felüdülés volt e körlevél-melléklet — nyilvánvalóan kiváló szakemberek háttér munkájára támaszkodó — szövegében elmerülni, az előző félszázad állampárti célokat, ünnepeket és évfordulókat támogató, néha kényszeredett, néha szolgálalkú körlevelei, és a rendszerváltást követő fél évtized hol ájtatosan kéregető, hol a keresztény szellemiséget kisajátító, politikai aprópénzre váltó körleveleikhez képest.

Az elemzés az egész magyar társadalomhoz szól, megközelítésmódja és nyelvezte ennek megfelelően köznapi, érthető. Kiindulópontjai mindenki számára megismerhető, vagy éppen közismert tények. *Elemzéseit és kezdeményezéseit a társadalmi, a gazdasági, a politikai és a kulturális élet témái köré csoportosítja.* Elemzéseit szakszerűek, találóak, egyes pontokban túl is tekintenek a magyar és az európai erődön. A kezdeményezések és javaslatok egy része egyidejűleg összhangba aligha hozható kívánságlistának látszik, egyes fejezetekben közhelyszerűen ismerős, ám megkerülhetetlenül fontos követelményekre utal.

Az egész tanulmány szellemiségéből érezhető, hogy a magyar társadalom egységes Nyugat-Európába törekvését erősíteni szándékozik, valóban európai színvonalú elemzés. A vártnál jóval nagyobb érdeklődés is jelzi (eddig négy utányomás készült), hogy minőségi változás tanúi vagyunk. Semmiképpen sem teljességre törekedve, és végképp nem a személyes olvasást és értékelést helyettesítendő, kiemelek néhány pontot, amelyeknek mondanivalójában és szellemiségében örömmel fedeztem föl a bázisközösségi mozgalmak eszmei alapvetéseinek, valamint a napjainkban ébredő ökológikus gondolkodásmódnak *Európán is túltekintő* elemeit. Ezek megjelenése egyrészt a szakértői munka, másrészt a hivatkozott pápai körlevelek és világegyházi dokumentumok globális nyitottságának és látókörének belépését jelenti a magyar egyház hierarchiája által jóváhagyott katolikus nyilvánosság zárt világába.

Lássuk először az elemzések kiemelkedő gondolatait.

Meglepő a 21. pont szemlélete, amely a *börtönbüntetést* nem tekinti a társadalmi devianciák megoldására alkalmas módszernek, s a romló közbiztonság helyreállításához elsősorban a nevelést, az oktatást és az emberi közösségek működtetését látja célravezetőnek. Figyelembe véve az 1993-ban megjelent Világkatekizmus halálbüntetést is

megengedő állásfoglalását, e forradalmian új szemlélet miatt még akár kellemetlensége is támadhat a magyar hierarchiának legközelebbi ad limina látogatásakor.

Hasonlóan bátor a 22. pont is, amelyben a *korruptió* (emlékezzünk csak a szó eredeti jelentésére: *megrontás*) forrásaként és melegágyaként a koncentrált gazdasági és államhatalmi összefonódásokat jelöli meg. Az elmúlt évek gyakorlatából tudjuk, hogy ehhez hasonló kijelentésekért fogtak már perbe embereket Magyarországon, s ez a szokimondás nem számíthat lelkes fogadtatásra abban a Nyugat-Európában sem, amelynek állami vezetőiről sorra kiderült a közelmúltban, hogy vagy politikai besúgók, vagy maffiózók voltak.

A legkorszerűbb antropológiai és szociológiai kutatásokat idézi a 23. pont, amely a *szegénység* fogalmát a szokásos anyagi szűkösségről a kulturális, szellemi, vallási hiányosságokra is kiterjeszti. Fontos alapelveket tárnak elénk a 24–26. pontok. A *személy* istenképiségéből fakadó méltóságát védelmezi mind a bolsevik kísérlet kollektivistá diktatúrájával, mind a liberális kapitalizmus áru(termelési és fogyasztási) diktatúrájával szemben a 24. pont. Az emberi együttérzés, az önkéntes *szolidaritás* eszméjét emeli ki a 25. pont, szemben a marxista alapon szervezett társadalmak kikényszerített egyenlőséjével és a profitot istenítő kapitalizmusban megtűrt és kinevetett jótékonykodással szemben. A 26. pont a *szubszidiaritás* elvét hangsúlyozza szemben a proletárdiktatúrák politikai, és a nyugati társadalmak gazdasági hatalomkoncentrációjával, amelyek egyaránt maguk alá gyűrik és elsorvasztják az emberi öntevékenység és kezdeményezőkézség természetes formáit.

A 40. pontban az *Európai Közösséghez történő csatlakozás* várható és nem közismert nehézségeire és hátrányaira irányítja az olvasó figyelmét az elemzés.

A *fogyasztói szemlélet* természeti és emberi környezetet pusztító egyoldalúságáról szól a 49. pont, a *civil társadalom* eszméjéről és a társadalom közéleti passzivitásának sajnálatos növekedéséről a 68–69. pontban van szó. Újszerű a kommunikáció (közlés, közlekedés, kapcsolatépítés) és a kommunió (közösség) összefüggésének elemzése a 79. pontban.

Számos világméretű felelősséget érző gondolatot emelhetek ki a kezdeményezések és javaslatok köréből is.

Az 51. pont a társadalmak sikerességének mérésére használt hagyományos közgazdasági mutatók mellett és helyett a ma még alternatív közgazdaságtannak számító irányzatok által kidolgozott, alapvető emberi értékekre figyelő módszereket pártolja, hogy a korlátlan növekedés helyett a valóban *fönnttartható* (nyilvánvalóan csak minőségi) fejlődés váljon a gazdasági élet céljává. Mert a gazdasági élet célja az ember szolgálata, anyagi szükségleteit és értelmi, erkölcsi, szellemi, vallási igényeit figyelembe véve. A korlátlan gazdasági szabadság, amely csak a saját hasznára figyel, még csak nem is kizárólag az anyagi szükségletekre, nem kívánatos (53.). Az 54. pont a nemzetekfeletti vállalatok erőfölényére és világméretű felelősségére hívja fel a magyarországi külföldi és vegyes tulajdonú vállalatok vezetőinek figyelmét.

A 60. pont az egész magyar társadalom számára — szemben a rövidtávú népszerűséget és előnyöket kereső politikusokkal — példamutató módon az anyagi jólét növelése helyett az *egyszerű, természetes, egészséges életmódot javasolja*, és a gazdag nyugatra néző, önsajnáló, panaszkodó közgondolkodást szembesíti azzal, hogy a Föld lakosságának nagyobb része nálunk összehasonlíthatatlanul nagyobb nyomorban él, százmilliók éheznek szerte a világon, elsősorban a déli féltekén.

A Földet azért kaptuk, hogy ápoljuk és utódaink számára megóvjuk. A természeti népeknek ezt az évtizedredeként át fönnttartható szemléletét idézi a 61. pont, amelyet a vallásos erkölcsi nevelés — eddig sajnálatosan elhanyagolt — részévé kell tennünk.

Egészen forradalmi, és a korlátlan tulajdon 17. századi fogalmára épülő kapitalizmus elvi alapjait kérdőjelezi meg a 62. pont szemlélete, amely szerint a *magántulajdon nem abszolút, hanem mindig a köz javát is kell szolgálnia*. Akár csak ennek a tételnek a gyakorlati érvényesítése megoldaná az elemző részekben felsorolt legtöbb problémánkat.

Az állami feladatvállalásokkal kapcsolatban új szemléletet mutat a törvényhozói és végrehajtói hatalom szerepkörének értelmezése: *Állami feladat* mindenki számára biztosítani az emberhez méltó életet, és felelős, ügyeit intézni képes személyekké nevelni a polgárokat (76.).

A *kultúráról* szóló szakaszokban az oktatás, a család, valamint a jövőkép és értékrend átadásának feladatait tekinti a legfontosabbnak a tanulmány, mindezek az életmód nemesítésével, az alapvető emberi értékekre neveléssel valóban a mai válságok gyökérmozzanatát ragadják meg.

E sok pozitív gondolat után *néhány szót a hiányosságokról is.*

Bár az elemzés széleskörű címzése érthetővé teszi, mégis hiányoltam a kultúra fogalmának kifejtéséből (79.) a felülről (avagy belülről) kapott értékek szétterjesztését, átszivárogtatását a mindennapi életbe, a társadalomba. A 90. pontban említett társadalmi válságjelenségek megítélésében (pl. a homoszexualitásában) mintha elfeledkezne az elemzés a társadalomból kitalált, a feltétel nélküli támogatásáról, amelyet a 24. pontban a katolikus egyház lényeges vonásaként mutatott be. A környezeti probléma megfogalmazása és az ebből következő szemléleti és vallási-nevelési váltás örömdetes, ám ezzel kapcsolatban egy sajátos elhallgatást érzekeltem, nevezetesen az emberiség korlátlan szaporodásának és a természeti környezet kimerülésének összefüggéséről nem szól az elemzés, talán éppen azért, mert ez ügyben a katolikus álláspont mind a mai napig nem hajlandó szembenézni a ténnyel.

Örömdetes, hogy az egyház saját közösségén belül is támogatja az őszinte és testvéries párbeszéd különböző módjait (111.) ám ez a nyugati reformteológusok elítélései, a magyar Bokor-lelkiség gyakorlati kiközösítésének és Bulányi atya ügyének ismeretében csupán jövőbeli óhaj lehet. Az Egyház-nép-szavazás mozgalom hazai fogadtatása (vö. Távlatok, Egyházforum) is arra utal, hogy a katolikus egyház előbb szeretne civil társadalmat a világi közösségekben (77–78.), mint saját szervezetében.

Összefoglalva úgy látom, hogy az előbb kiemelt pozitív megközelítések ellenére a dokumentum egésze a szociális piacgazdaság kiépítését, az alternatíva nélküli nyugat-európai csatlakozást igyekszik szolgálni, s ezzel *nem tesz mást, mint segíteni akarja a magyar társadalmat abban, hogy a világ népességének kivételezett ötödébe kerülhessen*. Holott a testvéri osztozás evangéliumi üzenetével tarsolyában, lehetne a Föld minden emberének életét szolgáló szemléletmódok és életközösségi formák konteszt-társadalmának előmozdítója is. A katolikus egyház azonban mindig is lassan, folyamatosan változott, hosszú idő alatt gyűjtötte be túlélési technikáit, s nem lehetetlen, hogy a mostani körlevél kiemelkedő pontjaira néhány évtized vagy évszázad múlva a más forrásokból kiáradó alternatív kultúra elterjedése után, mint korai kezdeményezői egyikére hivatkozik majd.

Leszkay András bácsi Moha-meséje

Vadóka

A műharag néha jó

Huszonkét esztendőskorom körül nagyon szerettem fölsétálni a Törpeháza előtti hegytetőre, ahonnan gyönyörű kilátás nyílt a mélyben hömpölygő kék Dunára, és a túloldalon emelkedő pilisi hegyekre.

Egy nyári délutánon kezembem egy verseskötettel, ott üldögéltem a pihenő padon, és néztem a gyönyörű tájat, meg olvastam. Egyszerre csak lépéseket hallok, lenézek, és az egyik útkanyarban megpillantom Vadókát, a kis törpét, amint lépeget fölfelé az ösvényen. Az utat nézte. A következő pillanatban már el is kaptam róla a tekintetemet. Vadóka ugyanis mi alatt ballagott, az orrához emelte a kezét, és — na, hogy is mondjam csak — zsebkendő nélkül tisztogatta az orrát. Csodálkoztam, hogyan lehetséges, hogy ez a gyönyörű kilátás, a pompás nyári erdő, az út szélén a rengeteg virág, nem tartja vissza tőle, hogy ilyen csunya cselekedjék. Vagy tíz perc múlva elérem a kanyargós uton. Köszöntöttük egymást, leült mellém, és kérdezte: „Mit olvas, Moha bácsi?” — Mondtam, hogy Petőfit. Minthogy tudtam Vadókáról, hogy élénk eszű és lelkesedő természetű, fel is olvastam neki a verset, amelynél éppen nyitva volt a könyv. Az első versszakot elmondom nektek is:

*Sors, nyiss nekem tért, hadd tehessek
Az emberiségért valamit!
Ne hamvadjon ki haszon nélkül e
Nemes láng, amely úgy hevít.*

Miután végigolvastam a verset, Vadóka egyszeribe észrevette a gyönyörű kilátást. Átnézett a Duna fölött a Pilis hegységre, teleszívta a tüdejét levegővel, és így szólt: Bárcsak én is tehetnék már valamit az emberiségért! — Csodálkozva kérdeztem: „Miért mondod ezt olyan sóhajtosan? Ha csakugyan tenni akarsz, rengeteget tehetsz, akár rögtön is.” Felugrott a padról:

„Rengeteget? Mint gyerek? Itt Törpeházában?”

Bólintottam. Rengeteget, bárhol és minden pillanatban. Már vissza is ült: „Tessék megmondani gyorsan, hogy mit!” Bizalmatlanul pislogtam rá: „Hát persze, nem könnyű teendő. Kérdés, hogy lesz-e akaraterőd hozzá?”

Felugrott: „Lesz! Van! De mi az?”

Most aztán nagyot nézett. Válaszom ugyanis így hangzott: „Ettől a pillanattól kezdve csakis zsebkendővel tisztogasd az orrod!” De nemcsak nagyot nézett, el is vörösödött. „Sohase szoktam másként!”

Elgondolkoztam: „Tehetnék még azt is az emberiségért, hogy sohase hazudj! Mert hiszen láttam az előbb! De elég egyelőre, ha azt meg bírod tenni, amit tanácsoltam.”

Hebegett: „De hát én nem ilyenmire, hanem valami hőstettre gondoltam, ami nagyon nehéz! Ez könnyű és nem is használok vele az emberiségnek!”

„Mondok majd később hőstetteket is. Nehéznek éppen elég nehéz ez is. Majd meglátod. Az emberiségnek igenis rengeteget használsz vele. Eléred, hogy az emberiség egyik tagja — vagyis te magad — tiszteletben tartsa és megszeresse a jóízlés törvényeit. De ha megijedsz ettől a feladattól,

akkor hagyjuk. De akkor ne kérdezd tőlem soha többé, mit tehetnél az emberiségért!”

Vadóka ismét elvörösödött, de most már indulatában. „Nem ijedsz meg a feladattól! Nincs is miért megijednem, mert hiszen ez semmi. Ettől a pillanattól kezdve mindig zsebkendőt használok. Akár máris mondhatná Moha bácsi a következő feladatot.”

„Újabb feladatot csak holnap kaphatsz, ha látom, hogy ezzel már megbirkózol. Gyere ide ugyanebben az időben. Ha én még nem lennék itt, ülj le és várj!”

Másnap már egy órával előbb ott voltam. Felmásztam a pad mellett álló fára és elbújtam a lombjai között. Vadóka megjött, leült, várakozott. Aztán egyszerre csak az orrához emelte a kezét, dörzsölgette egy kicsit az orrát, és szétnézett, nem közeledem-e valamerről. Ugyanazt cselekedte, amit az előző napon. Én pedig megszólaltam a fán: „Halló! Halló! Itt a becsapott emberiség beszél! Azt ígérted, hogy összességünk egyik tagját jó ízlésűvé teszed. No ugye, hogy nem olyan könnyű még ez az állítólagos semmiség sem!”

Vadóka zavarban is volt, nevette is. Miután lemásztam a fáról, így szólt: „Hagyjuk ezt, Moha bácsi, csakugyan. Ez olyan jelentéktelen feladat, hogy nem tud lelkesíteni engem. Különben is most történt utoljára. Olyan feladatot tessék adni nekem, amellyel nem önmagamnak használok, hanem másoknak.” — Bólintottam, és megindultam vele hazafelé. Útközben mintegy játékból lecsipenttem egy szem gyümölcsöt egy vadalmafáról, és odaadtam Vadókának. „Dugd zsebre, őrizd meg, amúgy is erről kaptad a neved.” Bevezettem a kertembe, hátra a gyümölcsfáim közé, és megálltam vele legszebb termésű almafám, az asztraháni piros alatt.

„Tudod-e, milyen gyümölcsből nemesedett ilyen gyönyörűvé ez az almafajta itt?” Felmutattam a kicsiny, zöld vadókat. „Ilyen volt az őse?” „Ilyen bizony, de nem egyik napról a másikra lett ám ebből ilyen gyönyörű piros alma. Sok-sok parányi változás kellett hozzá. Évszázadokon, évezredek át. S azzal a sok-sok parányi változással nemcsak önmaguknak használtak azok a régesrégi parányi vadókat, hanem az egész almanemzetségnek. Ez az asztraháni piros annak köszönheti ízességét, hogy az ősrégi fanyar vadókat nem mondták: 'Jelentéktelen feladat, hogy gyarapodjam ízességben, azzal csak önmagamnak használok'.”

Ekkor Vadóka lelkesülten felkiáltott: „Moha bácsi, tekintsük úgy, hogy a zsebkendő-üggyel már meg is birkóztam. Tessék újabb feladatot adni.” Feladat helyett azonban néhány szép példány asztraháni pirosat adtam neki. „Várjunk holnapig, mert hátha mégsem birkóztál meg vele. Holnap ugyanott találkozunk. Na! Most pedig menj haza, nézezd a gyümölcsfákat, és gondolkozzál azon, amit mondtam.”

Vadóka elkészönt, elment, de még a kertem ajtaján sem lépett ki, amikor már át is másztam hátul a kerítésen. Futottam a kertek mögött, bemásztam Vadókaék gyümölcsösébe, és lehasaltam az egresbokrok mögé.

Másnap ismét vittem a Petőfi-kötetet. Sétáltam egyet, azután leültem a padra és olvastam. Nemsokára lelkendezve odafutott hozzám Vadóka.

„Kérem az új feladatot, Moha bácsi, most már igazán kérem! Azzal a másikkal megbirkóztam, győztem!”

Csöndesen feleltem: „Várjunk még egy napot. Láttalak tegnap a kertetekben az egresbokrok közül.”

Vadóka ismét elvörösödött, de most nem zavarában, hanem az indulattól: „Jaj, Moha bácsi! Hagyjuk már azt! Különbén is éppen akkor, amikor látni tetszett, az jutott eszembe, hogy nem is jó a vadalma hasonlat. A vadóka ízesedése, meg-nemesedése csak a későbbi nemzedékeknek használnak!”

Rábámultam: „Hát aztán? A későbbi nemzedék tán nem is emberiség?” Ingerülten kiáltotta: „De én a most élőknek akarok használni!” Ekkor huncut ábrázattal intetem neki, hogy hallgasson csak egy kicsit, ne áruljuk el, hogy itt vagyunk. „Úgy hallom, jön valaki lentebb az úton.” Jól hallottam. Egy törpeházi kislány, a nyolc éves Dalocska bandukolt fölfelé. Dalocska hiú is volt, fecsegő is, a kistörpék Locskának szólították Dalocska helyett, és gyakran ingerkedtek vele. Igen nagy, piros szalagcsokor volt most is a hajában, és ravaszokán kacintva megkérdeztem Vadókatól: „El tudnád-e találni innen görönggyel azt a csokrot?” Vadóka gyorsan és örömmel intette: „De még menyire!” — s már kereste is vigyorgva az alkalmas görönggyöt.

Ekkor megfogtam a karját, és bólogatva mondtam: „Milyen igazad van, ha olyan feladatot akarsz, amellyel most élő embereknek használhatsz. Ezt kell majd megtanulnod csakugyan. Íme, most is majdnem ártottál Dalocskának, használás helyett. Meg kell tehát tanulod választani a 'cselekvések' között. Finom ítéletképességre és jó ízlésre van szükséged, hogy például ilyen esetben a 'dobni' és a 'nem dobni' közül a 'nem dobni'-t tudd választani. S hogy jóízlésed fejlődjék, legelőször is okvetlenül rá kell szoknod a zsebkendő használatára.”

Most már dühbe gurította Vadókat, hogy megint ide kanyarodtunk vissza. „Jaj, hát Moha bácsi még mindig az orromról beszél? Tessék már megérteni, hogy torkig vagyok az orrommal. Nem ilyen apróságot akarok tenni az ember-

ségért, hanem valami nagy dolgot, ami dicsőséggel jár.” Miután ezt elszónokolta, visszaült a padra, azaz csak akart volna, mert rászóltam: „Én ültem előbb a padon, foglalt! Ne ülj le mellém, te csibész!”

Elhűlve bámult rám. Nem tudta, hogy én így is tudok beszélni. Pedig még folytattam is: „Az vagy bizony! Csibész, képmutató! Fanyalogsz a tanácsomra, hogy először az emberiség egyetlenegy tagján, önmagadon segíts, végül pedig kiderül, hogy nem akarsz te használni sem a jövő nemzedéknek, sem a mostaninak, hanem igenis egyedül önmagadnak. Azt mondja Petőfi: 'Ne hamvadjon ki haszon nélkül e nemes láng, mely úgy hevít'. De Petőfi az emberiség javát értette a haszon szón, te meg a magad javát, a dicsőséget. Nem nemes tehát a lángod sem, mert csak a dicsőséged lakomáját szeretnéd megfőzni, megsütni rajta.”

Ekkorára már felért hozzánk Dalocska is, és ámuldozva, de mosolyogva hallgatta, hogy szidok valakit. Intettem neki, hogy üljön le, ne ijedjen meg tőlem. Vadókára meg rákiáltottam: „Nem ez a Petőfi-vers való egy ilyen mihasznának, mint te vagy, hanem ez: 'Mit háborgattok? Takarodjatok innen!'”

Vadóka szégyenkezve elfutott, én elmosolyodtam, Dalocska meg elnevette magát, és így szólt: „Tudtam én, hogy csak úgy tesz Moha bácsi, mintha haragudnék, nem is félttem egy cseppet sem.”

Az viszont bámulatos, hogy amit magyarázattal és érvekkel nem tudtam elérni, műharaggal elértem. Körülbelül egy hónap múlva bejött egy reggel a kertembe Vadóka, és ezt mondta: „Ne tessék már haragudni rám, Moha bácsi! Azt én már — tetszik tudni, mit —, azt én már régóta nem teszem!”

Gyakorlatom van benne, hogy arckifejezésből, hangból megállapítsam, igazat mond-e valaki. Vadóka igazat mondott. Hát persze jobb lett volna, ha az érvek győzik meg, nem pedig az indulatom hat rá. Bár az is lehetséges, hogy mégiscsak az érvek munkálták ki benne ezt az eredményt, csak idő kellett hozzá. Ezt még maga Vadóka sem tudhatja. Nem is kértem tőle.

Olvások fóruma

Igen tisztelt Szerkesztőbizottság!

Néhány megjegyzést szeretnék tenni Norbert Schollnak az 1996. júniusi szám 19–20. oldalán található, Jézus nem akart papokat. Miért kell búcsút venni az egyházon belüli kétosztályos rendszertől? c. cikkében foglaltakkal kapcsolatban.

Mindenekelőtt megköszönöm, hogy nekem, mint a metodista börtönmisszió képviselőjének rendszeresen küldik folyóiratukat. Szívesen olvasom, bár úgy vagyok vele, mint maga a Szerkesztőség, hogy nem minden sorát tudom aláírni. Most azonban olyan közleményre bukkantam benne, amely minden tekintetben kiváltotta helyeslésemet.

Protestáns teológus lévén nem véletlenül hivatkozom Lutherre, aki a maga túlzó stílusában azt mondta: „Most, hogy megszabadultunk a pápától, ne csináljuk meg a papiospapát a Bibliából.” Ezen azt értette, hogy Jézus kérügmája, az Isten Országának evangéliuma inkulturálható az egyetemes papság elve alapján. Nyilván hasonlóra gondolt a II. Vatikáni Zsinat, amikor dokumentumaiban az egész egyház szentségéből indult ki. Mindezekben a protestáns teológusok többsége megegyezik a katolikus teológia mai állásával, amikor a kérügmá mögé is tekintve, a Szentháromság egyedülálló egységéből kiindulva származtatja a bibliai teológiai értelemben vett atyaságot, fiúságot és lelkiséget (Mal 4,6).

A metodista álláspont ekkléziológiailag nem mond egyebet, mint az Agostai Hitvallás alapján álló Anglikán Hitvallás. Ennek 22. pontja (Az egyházi szokásokról és szertartásokról) 2. bekezdésében ez áll: „Bármely egyháznak, helyi vagy országos egyháznak egyaránt jogában áll a pusztán emberi tekintélyen alapuló egyházi szokások vagy szertartások bevezetése, megváltoztatása vagy eltörlése, csak mindezek épülésre legyenek.” Ehhez hozzátartozik Wesley Jánosnak a felfogása, hogy az ilyen egyházi szervezetek az építőállványokhoz hasonlóak, amelyeket lebontanak, amikor az épület elkészült, hiszen ideiglenesek.

Gondolkodjunk tehát, és engedjük meg másnak is, hogy gondolkodjék.

Viszont az egyházi rendet és fegyelmet fenn kell tartani, márcsak a hitben gyengébbek kedvéért is, hiszen valamiféle rendnek kell lennie. Amikor

egyesekek nem tudták elfogadni a Püspöki Metodista Egyházban a püspököknek és a szuperintendensnek azt a kompetenciáját, hogy a lelkészeket elhelyezzék és áthelyezzék, akkor ők kénytelenek voltak a Szabad Metodista Egyházhoz csatlakozni, amelyben nincs is püspök.

Ebből is láthatjuk, hogy az egyetemes papság elvének alkalmazásában Luthertól kezdve különböző variációk lehetségesek az emberi rendelkezéseket illetően. Luther ezt úgy igyekezett egybefoglalni, hogy „a jó rend kedvéért” szükség van papokra, de azok a gyülekezet megbízásából vezetők, és nem alkothatnak külön szentségi állapotot vagy szentségi rendet. Az első protestáns dogmatikus, Melancthon Fülöp is ezt fogalmazta meg az Agostai Hitvallásban. Szeptának csak azt tekintjük, ahol csupán emberi intézménynek tekintik az egyházat. Krisztust szeretnénk felölelni, habitusunkká tenni, az atyák szívét a fiakhoz és a fiak szívét az atyákhoz fordítani, és áldást véve áldást közvetíteni.

Ezek figyelembevételével is mindenben csatlakozni tudok Norbert Scholl cikkéhez, mert semmi sem indokolja a klerikus és a laikus megkülönböztetését (vö. 1 Pét 2,9–10). Megjegyzem, ebben különbözik az Alliance és az Ökumené, de mindkettőben keressük a helyünket, mert az volna az egészséges, ha ebben meg tudnánk egyezni (vö. Ef 1,10). Ez arra vezethető vissza, hogy a patrisztikát és a későbbi hagyományt gyakorlatilag is alárendeljük a Szentírásnak. De ezek a kérdések már messze vezetnének, s talán más alkalomból térek vissza rájuk.

Szeretettel és tisztelettel:

Keve István
metodista civil teológus
Budapest

Tisztelt Szerkesztőség!

T.J. evangélikus teológushallgató hozzám írt levelét (ÉV, 1996. augusztus, 28. o.) a Szerkesztőség 1995. augusztus 29-én küldte meg címemre. A levélen keltezését nem találtam, de címet igen. Ezért rögtön írtam neki egy üdvözlőlapot, hogy erdélyi utam után válaszolok levelére. Levelét ismétleten elolvastva ígéretemet megbántam, de Csengersimán román beengedésre várva megindultak gondolataim, me-

lyeket Erdődön rögzítettem is, ám csak október végén küldtem el címére. Válaszomat 10 pontba foglaltam, másodpéldányt nem készíttettem, a Szerkesztőségre nem is gondoltam. Almomban sem véltem, hogy ezt közli is. (Az „ezt” feltehetően T.J.-nek az augusztusi számban közölt hozzászólására vonatkozik. — A Szerk.)

Válaszomat írva többször vissza kellett fogynom magam. Hogy csak egyet emeljek ki: Ki gondolta volna, hogy Szt. István késői utódai közül valaki terroristának nevezi őst, aki csatlósaival kardélre hányta rokonságát és „az országra törő minden ellenséget”, amikor történeti tény, hogy a német császár csapatait éheztetéssel, és nem harccal készítette visszafordulásra. Úgy látszik, fiatal barátunk szerint is annál rosszabb a tényeknek, ha nem esnek egybe eszmeifuttatásával.

Természetesen mindenkinek meg lehet mindenről a véleménye, de ki mondva vagy leírva csak kellő felelősséggel lehet közétetni. Én szeretek zöldséglevest főzni, sokféle zöldséggel, de bolondgombát nem teszek bele. A teljességhez tartozik, hogy T.J. mindeztideig nem válaszolt levelémre. (A pontosság kedvéért: Nacsa Ferenc tévedésből nem egészen pontos címre küldte el levelét. — A Szerk.) Vajon levelém kézhez vétele után is ott tart, mint előtte?

Tisztelettel:

Nacsa Ferenc
okl. kertészmérnök
Budapest

Kedves „Érted vagyok”!

Örömmel olvastam az augusztusi számot. A „Hogyan omlik össze egy kártyavár?” c. írás egyik legcsodálatosabb mondata: „A második századbéli eretnek férfiak és nők legalább olyan közel állnak Jézushoz, mint az igazhitűek.” Szerintem közelebb, mivel nem szolgamódon engedelmesskedtek, és merték szabadon hirdetni szabad elgondolásaikat. A másik pedig: „Csak a történeti kutatás segít annak a megismerésében, ki volt valójában a názáreti Jézus, és ma ő a kereszténység normája, nem pedig a hit Krisztusa.”

Nagyon átéreztem Kovács László „Aki nem lép egyszerre” c. írásának igazságát is.

Szívélyes üdvözléssel:

...t ...t
nyugdíjas

Kedves „Érted vagyok”!

Amikor átlapoztam az augusztusi számot, egy pillanatra megálltam a Kérdések c. írásnál. Két oldal és csupa kérdés! Jó ötlet! Hatásos! — volt az

első benyomásom. Aztán elolvastam, és nem hagyott nyugodni. Gondolataim vissza-visszatértek a kérdésekhez, amelyek nyugtalanítottak, „piszkáltak”. Újra és újra elő kellett és elő kell vennem őket. Egyenként átolvasnom minden kérdést, átgondolnom és töprengnem. Keresnem a válaszokat is. Nem állítom, hogy mindegyikre tudom a választ. Sőt, a legtöbbre nem. De — és szerintem ez a Kérdések lényege — legalább nem érzem úgy, hogy minden rendben van bennem és körülöttem. Ezek a kérdések ráébresztenek gondolkodásom, hitem és a világ „kétszínűségére”, és újabb meg újabb kérdéseket vetnek föl bennem. Köszönöm tehát a Kérdéseket. Köszönöm, bár azóta is nyugtalanítanak. Hiába, nem kellemes dolog, ha a „nem látok, nem hallok, nem szólok” állapotból valaki ki akarja rángatni az embert. Pintér Zoltánnak ez sikerült.

Kovács Éva
tanár
Budapest

Mélyen tisztelt Szerkesztőség!

Megvallom, bizonyos szégyenkezéssel küldöm el rövid leveletem, mert úgy érzem, a lappal kapcsolatos benyomásaimról már sokkal korábban tájékoztatnom kellett volna a T. Szerkesztőséget; hiszen — amint az „Érted vagyok” olvasói fórumának hozzászólásai is mutatják — viszonylag könnyen ragadunk tollat, ha ellenvéleményünket vagy ellenérzéseinket kívánjuk nyomdafestékhez juttatni, mint ha egyetértésünket vagy szimpátiánkat. Némiképp melegségemű szolgál talán, hogy közel járok 80. életévemhez, s ebben a korban az ember fokozottan átéli a jézusi mondás igazságát, miszerint „a lélek ugyan készséges, a test azonban gyöngö”.

Azt szeretném tehát, ha Önök is tudnák: mindenkor nagy örömmel, sőt élvezettel forgatom lapjukat, mert ha színvonalra olykor egyenetlen is (leginkább a kisebb terjedelmű, nem tanulmány-jellegű írásokra és a vasárnapi elmélkedésekre gondolok), szellemisége mindenkor fölemel és

magával ragad, amikor igyekszik hitetesen bemutatni az evangéliumi értékeket, hozzá még olyan formában, melyet nemesen korszerűnek nevezhetnénk. Koromat tekintve talán meglepő, de különös érdeklődéssel olvasom a sokak által föltehetően túlságosan „radikálisnak” vagy „fölforgatónak” tartott cikkeket. Tanári és általános élettapasztalatom alapján bátorkodom állítani, hogy voltaképpen ezek mutatják az utat előfelé.

Kérem, ne vegyék soraimat egy öregember kritikátlan érzelmi megnyilvánulásának; módomban áll német és angol nyelvű „vallási” lapokat is olvasni, értékelésem így nem megalapozatlan. Az „Érted vagyok”-nak nem kell szégyenkeznie. Szívből kívánom, hogy haladjanak tovább a megkezdett úton, lehetőleg a színvonal folyamatos emelésére törekedve.

Kiváló tisztelettel:

Szabó Szilárd János
ny. főisk. tanár
Budapest

Orián Géza

Juliska néni

Két hete halt meg egy elfekvőben. Törékeny, madár- és csontú kis öregasszony volt. A szomszédban lakott egy másik néniel társbérletben. Külön szobájuk volt, de közös WC-re jártak és közös vízcsapról vették a vizet, ha megszomjaztak vagy ha egy kis levest akartak főzni.

Gyakran megálltak beszélgetni a ház lakóival a lépcsőházban. Kedves néni voltak, szerette őket az egész ház. Juliska néni volt egy beszélő madara is, vele beszélgetett napközben, őt etette finom magokkal.

Valahogy életünk részévé vált ez a két kis öregasszony.

Először Ilonka néni tűnt el a házból. Eljött érte a fia, akit évek óta nem látott és elvitte édesanyját egy „kertés házba” — ahogy mondta, és eladta Ilonka néni társbérleti fél-lakását...

Igy költözött be szomszédunkba az a furcsa fiatal nő, akit éles, bántó stílusa miatt pár hét alatt megűtött a ház. Összeveszett mindenkivel, aki csak szóba állt vele.

Ő lett Juliska néni új társbérője és pár hónap múltán gondozója is...! Lemondta az önkormányzati meleg ebédet, amit Juliska néni egy konyháról hoztak naponta, és kezébe vette Juliska néni sorsát... Elvitte a nyugdíját, bevásárolt neki, „főzött” rá, bár inycsiklandozó illatokat sohasem éreztem a szomszéd lakásból kijönni. Vegetáriánus a nő! — derült ki az igazság. Így Juliska néni is „egészségesebben” élt, mint azelőtt... A következő hetekben-hónapokban gyakran láttuk Juliska néni valamelyik kedves ruhadarabját vagy bútorát vagy lábát a kuka mellé lerakva... Lasan kiürült a szobája és szekrénye... Köddé vált a temetésre félretett pénze is! Néha láttam bezárt előszobájuk rácsa mögött állni... Nézett kifelé sirdogálva, s amikor meglátott, odaintett és

azt mondta: „Nagyon éhes vagyok, adj egy kis kenyeret!” Szívbelemarkoló volt látni a szenvedését. Félt társbérőjétől, félt a furcsa nőtől. Nemcsak ő, a ház többi lakója is. A nő nyelve ugyanis csípett — s ha valaki Juliska néniért mert érdeklődni, abba beleszúrta fullánkját. Legjobban azokra haragudott, akik meg is akarták néha látogatni az idős néni. — „Hozzon tanácsi engedélyt!” — mondta azoknak, akik becsöngettek Juliska nénihez. Így lassan elszigetelte a ház régi lakóitól.

Egy asszonynak mégis sikerült bejutni múlt év Húsvétján Juliska nénihez. Szomorú híreket hozott. Juliska néni sírva panaszkolt neki, hogy éhes, s hogy a szekrényében sem a lábost nem találja, sem a tésztát, hogy tudna egy kis meleg levest főzni. Az éjjeli szekrényen egy üres teásbögre volt meg egy kis kenyérmorzsa... — „Segíts rajtam!” — sírta el magát búcsúzáskor Juliska néni.

De segíteni senki sem tudott rajta. Még a kihívott önkormányzati illetékes is sajnálkozva tárta szét karját...

Aztán elvitte a mentő Juliska néni. Hetekkel később tudtam meg, hogy elfekvőbe... Eleinte egy kórházban feküdt „kivizsgáláson” — aztán átkerült az elfekvőbe.

Társbérője, a furcsa fiatal nő valami meghatalmazást lobogtatva továbbra is felvette nyugdíját...

Két hete meghalt Juliska néni az elfekvőben. Rokonok híján nincs, aki eltemesse... Ezért csontjait, madár- és csontú kis testét eladták az Anatómiai Intézetnek! Ő, aki valaha ápolónőként sokat tett mások szenvedéseinek enyhítéséért, most a jövő orvosgenerációjának képzésében segít testével.

Juliska néni hívő katolikus volt és egyházi temetésről álmódott...

Ezt a levelet egy, a szívemhez nagyon közel álló férfi írta szerelmének néhány hónappal egy boldog, 44 évig — sűrű — tartó házasság kezdete előtt. Azért adom közre, hogy lássátok, mennyit szegényedhet az életünk a telefon, a fax és a számítógép világában, ahol a gazdaságosság, a sebesség feleslegessé teheti az ilyen jellegű „szószaporítást”. Pedig a földi létezés lényege éppen ezekben a „szószaporításokban” van. — Farkas István

Drága Kis Szememfénye!

Egyszer egy nyári alkonyatkor egyedül jöttem le a hegyek közül. Lent, a falu felett, kis fenyőcsoport között tudtam egy forrásról. Arra tartottam, mert szomjas voltam. A forrásnál egy fiatal lány állt korszóval s egy nagy bernáthegyi kutyát csitított, mert az morgott rám. Vízért kértem, ittam, szemünk összenevegett. Aztán tovább mentem.

A tizedik Isonzó-csata után Magyarországra hozták az ezredet pihenni. Napsütéses, kora nyári délelőttben futott be a vonatunk Siófokra. Leugrom a kocsiról, és előttem egy piros ruhás kislány áll, cseresznyét eszik és rámnevet. A vonatunk állt egy-két percig. Együtt ettük a cseresznyét, nevetgélünk, aztán tovább mentem.

Egy eldugott, kis hegyi kocsmában gyönyörű, kékszemű lánnyal akadtam össze. Egy pohár sört hozott, leült mellém és beszélgettünk, nevetgélünk. Aztán tovább mentem.

Futó pillanatok, kacagó leányszemek. Hosszú-hosszú évek messzeségében felvillan itt-ott egy-egy szempár. Azok is csak pillanatokra és egy sem az enyém. Hány kacagó, önfeledt pillantást loptam másoktól. Hosszú, magános vándorlásaimban hányszor néztem bánatosan és irigykedve az összevillanó, semmivel sem törődő szemeket. Szégyenkezve loptam mások boldogságát, hogy a magam nagy ürességét még nagyobbá tegyem vele.

Hogyan tudnak nézni a kacagó leányszemek! Milyen melegséget, anyáskodó szeretetet, becézésre váró kutyahűséget, odaadást, biztatást láttam e szemekben, amivel ránéztek arra, akit szerettek. E cudar világban, üres bolyongásomban, hány ilyen pillantást fogtam el szégyenkezve, mert illetlennek tartottam magam előtt is, hogy észrevettem, tudván, hogy nem nekem szól.

Milyen messze, Istenkém, milyen messze el tudja választani pár szó a múltat a jelentől. Milyen ködös valószínűtlenségben van ma az egész múltam a jelentől. Pár szót szóltam Veled — és rendbe jöt-

tünk. Megtaláltam a szempáromat. Egy-két ködös jaj a múltból messziről, nagyon messziről néha még felém kiált, de minden úgy elmosódik, s az egész, borzasztó hosszú időrengétegyforma, szürke, szomorkás gomolyaggá válik.

Megtaláltam a szemem fényét. Megtaláltam azt a szempárt, amelyik rámnevet. Mintha más lencsével nézném a világot. Volt egy öregedő, lassan romló szempárom. Mindent szatirikusan, sötétben látott. Minden torzképet mutatott és gunyoros volt. A színeket nem tudta már szelektálni és lassan minden egyforma lett.

Most megkaptam a te szemeidet. Most tisztán látok. Tudtam, éreztem, hogy nem tiszták a képeim, de most tudom, hogy rosszul láttam. Nem volt semminek fénye, s most a Te szemeddel nézve minden színes, világos és úgy érzem, csak most kezdek látni.

Öreg, ködös utcák, villamosok, parkok, vonatok, kis vendéglők, hegyek, völgyek, világ! Nekem is van szempárom! Mind-mind, kiket irigyeltem, kiket titokban megloptam, ide figyeljtek, ide jertek! Nézzetek miránk, visszaadok mindent! Az én asszonyom szeme kacag rám, lássátok, irigyeljétek! Nekem is van babusgató, odaadó, hűséges, szerető szempárom! Nem látok már többé senkit! Nem irigykedem többé senkire! Menjétek, boldog, összevillanó szempárok! Nagy-nagy megbékélés, nagy-nagy szeretet kísér benneteket részemről, hiszen most már én is közétek tartozom. Halleluja! Halleluja! Olyan gyermeki öröm, olyan réges régen elfeledett, ünnepi érzés vesz rajtam erőt, ha végiggondolom a hozzám tartozó hűség érzését. Ha magamon érzem a Te szemedet, akkor tudom, hogy nagyon közel áll valaki hozzám, aki hű, aki ragaszkodó, aki elnéző — aki szeret. Ha magamon érzem a Te szemeidet, akkor tudom, hogy Te egy ígéret vagy, egy megváltás, egy jobb útra térítés, egy korlát, amely visszatart a nagy fekete pesszimizmustól, mely mindig közelebb és közelebb vigyorgott rám egy sötét

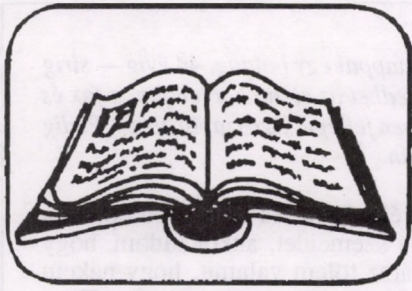
acélcsőből. Ha magamon érzem a Te szemeidet, akkor tudom, hogy vársz tőlem valamit, hogy nekem kell mindazt megtennem, ami Te az élettől remélsz. Tudom, hogy ábrándjaid, ideáljaid, melyek mind a szemedben ülnek — tőlem függenek. De ha ilyenkor felelősségem tudatában elcsüggedek és a Te szemedbe nézek, akkor megnyugszom, mert látom benne a lemondás készségét, az élethez való alkalmazkodást, a megbocsátást, a hűség kitaratást.

Szemem fénye! Talán nem is érted, talán nem is tudom elég jól megmagyarázni Neked, mit jelent nekem az, ha rám nézel. Vagyont, nevet, pozíciót nem szerettem, nem is fogok. Semmim sincs, szürke tucat vagyok, mint a többi. Ez, azt hiszem, minden szürkének fáj. Mindenki azt hiszi magáról, hogy többet érdemelt a sorstól. Mindenki nagy tehetséget érez magában s csak a vaksorsot okolja, hogy alul maradt. Én érzem, hogy lapos vagyok s ezért nincs jogom zúgolódnival, ha a tömeg alján maradtam. A vagyon, a jólét nem izgatott. Nem voltam elkényeztetve. De vártam valamit az élettől, amihez mindenkinek joga van — a melegséget. Vártam valakit, aki hozzám tartozik, aki törődik velem, aki megért engem, akinek türelme van meghallgatni az én hőbortjaimat. Vártam azt, akinek őszintén a szemébe nézhetek s akinek a szeméből őszinte, önzetlen szeretetet tudok kiolvasni. Egy szigetecskét a kavargó zúrzavarban, egy pihenőhelyet. Egy fészket, hol én vagyok a király s ahol megvan az én királynőm is.

Te vagy a párom! A Te szemedben látom a megnyugvásomat. A Te szemed melegsége, kacagása, fiatalosága éltet engem!

Kicsiny, melegszemű, odaadó asszonykám! Drága szememfénye! Nem tudok vasárnap hozzád jönni s azért lepergettem neked ezt a pár sort, hogy érezd, hogy szeretlek. Tudod mim vagy, ugye? Te vagy az én szememfénye. Vigyázz magadra és vigyázz rám!

1933. november 16., csütörtök este

BIBLIA

Az adventi elmélkedéseket Demeczky Jenő, a karácsonyiakat Márczi Imre, a januáriakat Bulányi György piarista készítette.

December 1. — Advent 1. vasárnapja — Mk 13,33–37 —

Vigyázzatok, éberek legyetek!

A két nap múlva beköszöntő „utolsó” Húsvét tragikus eseményeinek előérzete? Apokaliptikus beszéd? Figyelmeztetés az anyagiakba merült ember számára örök szellemi hivatásáról? Talán mind a három.

Jézus számára — a nép vallási vezetőivel vívott sikeres szócsaták után — nem lehetett kétséges, hogy ha ott marad a fővárosban, ellenfelei az érvekből kifogyva erőteljesebb eszközökhöz nyúlnak majd. Nem először került életveszélybe, tudta, hogy mekkora erő mozog mellette, hogy más utakra, veszélytelenebb égtájak felé vigyék. Erősíti hát önmagát. Tanítványai heves, indulatos felbuzdulásaira is látott már példát, nekik is szól a történet: embert próbáló idők jönnek, jó lesz, ha figyelnek a jelekre, vigyáznak, imádkoznak, és ki-ki a maga dolgát teszi, azt, amit a példázat ura meghagyott neki.

Kortársai többségének Istenében, a Seregek Urában nem hitt. Jézus a tékozló fiút visszaváró Atyában bízott, és nem akarta föladni ezt a bizalmat az élete árán sem. Nem lehetett sok kétsége afelől, hogy mit tehet és mit nem tehet a

következő napokban. A várható történetek érthetővé teszik az apokaliptikus hangnemet, a végidőkről szóló jövődölelések stíluslemeinek hangsúlyozott használatát. Amikor számadásra készül valaki, földi pályafutásának végére érve, akkor bizonyos értelemben tényleg a világ végéről van szó (legalább is ennek a világnak a végéről), s ilyenkor nem túlzás, ha az egész kozmikus történet szempontjából nézi önmaga történetét is.

A mi korunk, a modern elbeszélések hitelvesztését követő posztmodern kor számára is az a legfőbb üzenete Jézus példázatának, hogy éberek legyünk. Az egyetemes történelem irányítását ígérő ideologikus világtérítés-világtörölés katasztrófái után ne csak a társadalomjobbító eszméket szemléljük jogos gyanakvással (s tegyük föl az oly sokszor bevilágító ősi kérdést: Kinek hasznos?), hanem saját életünk mindennapi kereteit is. Mert ahogyan a lélektan e századi kifejlődése szembesített minket világunk belső felével, s rá kellett ébrednünk, hogy életünk nagy részét boldog-boldogtalan öntudatlanságban éljük le, nem is sejtve, hogy lelkünk meg nem ismert adottságai

milyen óriási hatással vannak hajlamainkra, hangulatainkra és döntéseinkre, úgy leplezi le Jézus figyelmeztetése életünk mai kereteit, meg nem változtathatóként elfogadott szerkezetét és követelményrendszerét egyetlen szóval: véget ér. Nem örök, nem változhatatlan, nem isteni alapítású, nem arról szól, amiért itt vagyunk. Meglehet, a ház ura már régen útra kelt, s mi, megbízott és kinevezett szolgák igyekeztünk kényelmesen berendezni a ránk bízott házat. Lehet, hogy nem ok nélkül lázadoztunk a más világi jóllakást ígérő szolgatársaink ellen, de jóllakva nem lettünk-e közömbösek ama másik világ iránt, amelyet feledve homályba vész egész ittlétünk célja, értelme? Rendeltetésünket föladvá, nem váltunk-e közömböseké a harmadik és negyedik világ iránt, amelyek éheznek tömegei a mi példánk nyomán sietve felejtik el ősi tudásukat az életről, s gazdasági sikerdiktatúrával, menekültek áradatával vagy titkos fegyverkezéssel készítik elő a következő összecsapást a föld egyre fogyatkozó javaiért? Lehet-e egyetlen rossz szavunk is ellenük? A mi történelmünkben, tőlünk tanulták, hogy az élet értelme a bőség és a kényelem.

S ha a készülő világvége nem rettent is, saját életünk végeisége föl kell, hogy rázzon: Tudjuk-e, hogy miért vagyunk a földön? Tudjuk-e, hogy feladatunk van? Gondolkodtunk-e már azon, hogy minket mivel bízott meg a ház ura a többiek javára? Sejtjük-e, hogy feladatunk egyetemes (mindenkinek jó), és ugyanakkor csak egyéni lehet, azaz rajtunk kívül más el nem végezheti? Csak nem önmagunkról van szó? Szánjunk erre időt a készületben, hogy éberek legyünk, amikor eljön az, akit várunk!

December 8. — Advent 2. vasárnapja — Mk 1,1–8 — Bűnbánat, megtérés, bemelegítés

Idillikus képet rajzolt gyermekkorom Bibliájának illusztrátora Keresztelő János működéséről. A vonzón egyszerű és férfias proféta arcán mély ráncokat szántott a pusztai élet s az előtte megvallott emberi bűnök és gyarlóságok sora, mégis derűs és bizakodó tekintettel nézett az égre minden egyes bemelegítő fölött, hogy lássa, megadja-e a várva-várt jelet az Örökkévaló. A nép vallási vezetőinek hitetlenkedése és a rá váró tragikus vég ellenére sikeres embernek érezhette magát.

Az akkori zsidó vallásosság törvényisztelete könnyűvé tette a bűnbánati liturgiát: egyértelmű előírások és szabályok rengetegében éltek az emberek, nem volt hát nehéz megvallaniuk, hogy mit szegtek meg, mit nem tartottak be, mivel maradtak adósai a kizárólagosságot követelő Úrnak. Megvallották Jánosnak, alámerítkeztek a Jordánban, és megtisztulva, megkönnyebbülten bukkantak ismét az életet jelentő víz színe fölé, hogy méltóképpen várják őt is a minden kétséget kizáróan már a közeljövőben, de legalábbis még a saját életükben fellépő Messiást.

Óh, boldog békeidők! — sóhajtok fel a második évezred végén ebben az elbizonytalánosított, kiábrándult, zűrzavaros, összeomló világban, és halvány nosztalgia ébred bennem Dosztojevszkij nagy inkvizítorának rendet és biztonságot ígérő alakja iránt, aki kétségtelen éleselméjűséggel mutatott rá arra az egészen másfajta és éppen ezért veszedelmes szabadságra, amely Jézus élete és tanítása nyomán végtelen távlatokat nyitott az emberek előtt, és ezzel együtt végtelen felelősséget is rakott a vállukra.

De jó is lenne sokszor, ha világosan látnánk, ha egyértelműen meg tudnánk különböztetni a jót a rossztól, a szeretetet az önzéstől, az érdeket az érdeklődéstől, az őszinte önkritikát a megelőző önvédelemtől, a szándékot a következményektől. Ha valaki mindig egyértelműen megmondaná, hogy mi a helyes és a helytelen, mit kell tenni és mit kell kerülni...

Nem forgathatjuk vissza az idő kerekét. Manapság már a lelkiismeret-vizsgálat és a bűnbánat sem olyan egyszerű, s akkor még hol vagyunk a bemelegítés

zéstől, amelyhez ma már kevés a víz, az éltető Lélekre kell rátalálnunk. Szabályokat, törvényeket ma is számon kérhetünk magunkon, csak az a kérdés, hogy jutunk-e így előrébb életünk útján.

Tudjuk-e, hogy kik vagyunk, milyenek vagyunk, miért viselkedünk úgy, ahogyan már megszoktuk önmagunktól, miért vesződünk évtizedekig ugyanazokkal a hibákkal, bűnökkel, csonkaságokkal, miért kerülünk folytonosan ugyanolyan kelepccékbe, miért közelítjük meg a külvilágot és a többiekét szakadatlanul egy nyomon járó stratégiával? Tudjuk-e, hogy melyek lelkünk bejárt útjai, hogyan látjuk a világot és önmagunkat (ha egyáltalán van erre szemünk), személyiségünknek mi a gyökér-hiányossága, mi a legerősebb kísértésünk, és merre kellene húznunk, hogy ellensúlyozzuk azt?

Ha nem törekszünk arra, hogy önmagunkat megismerjük, akár havonta megvallhatjuk jól ismert bűneinket, talán meg is könnyebbülünk kissé, ám boldogságunk egét beárnyékolja a gonosz sejtetem, egy hónap múlva ugyanitt, ugyan-

ezt mondjuk majd ismét. Önmagunkkal megismerkedni, szembenézni mindazzal, amit tudattalanul magunkban hordozunk — nem szívderítő utazás. Ám hasznos, és a kezdeti keservek után életre szóló, új és új meglátásokra vezető feladatsort ad, amelynek minden egyes lépcsőjén lesz okunk bűnbánatra,

December 15. — Advent 3. vasárnapja — Jn 1,6–8.19–20 — Ki a Messiás?

Keresztelő János Istentől küldött ember volt. Már születésekor tudta a hegyvidéki kisváros minden lakója, hogy a különleges körülmények és jelek kíséretében érkezett gyermek nem lehet akárki, az Úrnak különös gondja van arra, hogy éppen itt és most kezdje földi pályafutását. Ez a várakozás végigkísérte életét gyermekkorától a prófétaors beteljesedéséig. A rokonok, szomszédok, ismerősök váratlan elhallgatásai, összenézései, háta mögötti összesűgésai, a korához képest túlzott nyitottság és tisztelet egyszerre tették kiemelkedővé és magányossá. A számára felkínált szabadságból, az idősebbek kéznívójából megérezte, sokat várnak tőle. Az intézményes vallásosság vezetői akkoriban politikai vezetők is voltak egyben, akiknek legfőbb gondja a római megszállókkal fenntartott kényes egyensúly megőrzése volt, és a messiási reménykedések mögött mindig lázadást és zűrzavart sejtettek. János számára maradt a másik út, a pusztában élők, a kivonult tiszták közössége, a befelé fordulás és a prófétai látomás útja. Ennek megrázó erejű képeiből Máté adott ízelítőt (Mt 3,7–12).

Vajon nem vagyunk-e mindannyian Istentől küldött emberek? Ki az, aki az Ő akarata nélkül egy lélegzetet is vehet ezen a földön? Gondolkodtunk-e már azon, hogy kik és hogyan vártak minket, amikor megszülettünk? Mit vártak tőlünk később, milyen reményeket, vágyakat tápláltak magukban a mi kibontakozá-

megterésre, és lehetőségünk Lélebbe merítkezésére, ám évről-évre más lesz önmagunkon végzett munkánk célpontja, és egyre több kidolgozott részletre építhetünk.

Az egyetemes érvényű törvények és szabályok színe előtt sorozatosan kudarcot vallani, de a reményt föl nem adni,

sunkról? Segítettek, hátráltattak vagy eltérítettek ezzel attól, amiért e világra születtünk? Megsejtették-e, tiszteletben tartották-e azt a sajátos utat, amelyen nekünk kell megélnünk az egyetemes emberi hivatást? És mi magunk?

Keresztelő János azért jött, hogy tanúskodjon a világosságról, hogy segítse a többi embert a hitre vezető döntésben. A földi élet milliányi formája mind a Nap sugaraiból él, természetes hát, hogy világosság, meleg és élet összetartoznak számunkra. Összetartoznak, és egyben megjelenítenek valamit, ami testi érzékelésünk számára elérhetetlen, mégis az egész univerzum mögött és fölött álló végső szellemi valóságnak hisszük, gondoljuk. A lehatároltsággal, a végelességgel, anyagba ágyazott létünk korlátozó tényezőivel szemben, sokszoros mindennapi tapasztalataink ellenére sejtjük, hogy a kézzelfoghatónál többről van itt szó, hiszen ha követjük a lelkünkben megszólaló hangot, megtapasztaljuk, hogy mire a negatív entropia csodáját felmutató testünk előregszik, és megadja magát a széthullásán munkálkodó erőnek, lelkünk rendezettség, tudatossága, életutunk céljainak és értelmének átlátása olyan szintre juthat, hogy abszurd és betegesen rövidlátó gondolkodásnak tartjuk a halált végső megsemmisülésként értelmező mai közfelfogást.

Éreztük-e már magunkban annak a belső napnak a fényét és melegét, amelynek csak szimbóluma a földi életet tápláló

és minduntalan bűnbánatot tartani, hősi-es, de nem túl lelkesítő kilátás. Nehezebb, munkásabb, de egyben biztatóbb is egyéniségünkre szabott feladatunkat föllismerni, és ezen meg nem szűnően dolgozni. Mert ezzel készítjük elő a magunk útját ahhoz, akinek a Keresztelő utat készíteni jött.

Nap? Megtapasztaltuk-e azt a szellemi világosságot, amely minden embertársunk életét be kellene, hogy világítsa, még azokét is, akiket reménytelenül sötéteknak látunk? Föl tudunk-e villantani valamit számukra is ebből, hogy ők is higgyenek, és életük legyen?

Keresztelő János nem tévesztette össze magát a világossággal, hanem azért jött, hogy bizonyosságot tegyen a világosságról. A nép vallási vezetőinek kérdésére is egyszerű tagadással felelt, nem ő a Messiás. De ki a Messiás, és eljön-e valaha is erre a földre? A jeruzsálemi főhatóság kiküldött farizeusai és levitái, küldöikkel együtt, tagadó választ adtak erre a kérdésre. Mert amikor megnyilvánult előttük annak az ereje, akiről János szólt, nem hittek neki, elvetették és kivégezték. Mintha magukat gondolták volna annak a Világosságnak, aki a Messiást küldi, s ezért megítélheti, hogy mikor, kiben és hogyan léphet színre.

Amikor megföllebbezhetetlen biztonssággal ítélünk, akár csak hit és erkölcs dolgában, amikor tévedhetetlennek gondoljuk és hivatjuk magunkat, amikor eldöntjük és előírjuk, hogy kinek mi lehet és mi legyen a dolga ezen a földi színen, alighanem összetévesztjük magunkat — nem is a Messiással, hanem a Világossággal. Keresztelő János inkább öntudatos, mint alázatos ember volt. Szerénységet, arányérzéklet mégis tanulhatnánk tőle.

December 22. — Advent 4. vasárnapja — Lk 1,26–38 — Világra hozni a Magasságbeli gyermekét

Ifjúkorom szerelemre nyitott, társkereső éveiben sokszor elgondolkodtam azon a sorson, amelyet a názáreti Mária az Istentől jött üzenet megértésével és elfogadásával önmagának kiszabott. Miről álmodozhatott azelőtt? Jegyesség, házasság, otthontéremtés, bő gyermekáldás, szeretet és megbecsülés a kisváros lakói körében, dolgos évek után menyek és vejek révén rokon családok és unokák körében szép öregség, békés halál. És a meg nem szűnő reménység, hogy talán az ő fiai közül választja ki az Úr a Messiást. Talán ez az egyetlen ésszerű magyarázata annak az örültségnek, amire igent mondott, a küldött ígérete, hogy világra hozhatja a Szabadítót. Másként hogyan vállalhatta volna a hűtlen jegyes, a leányanya, a halálra keresett „trónkövetelő” anyjának életét? Vagy éppen ez volt számára a kitörés, az átlagostól, a mindennapitól eltérő élet lehetőségére, a népek szóló isteni ígéret valóra váltásának kalandja — kerül, amibe kerül? Aligha tudunk válaszolni erre a kérdésre,

itt e földi téreken. De elgondolkodhatunk a küldött üzenetén, mond-e nekünk valamit itt és most?

Örüljünk, mert Isten jóindulatú hozzáánk, a mi oldalunkon áll, és megáld minket. Igaz lenne hát az a sejtés, amely titkon mindegyikünkben él, hogy valahol a világ, a kozmosz, a lét mélyén, ott, ahol minden élet-és energia forrása lakik, rendben vannak a dolgok? Hogy nem vagyunk egyedül egy szál magunkban sem, mert valaki akkor is velünk van? Hogy jót akar és jót ad nekünk? Hihetünk-e ennek a hírnek, ha a magunk életére gondolunk? Annyi gonoszságot és rosszindulatot tapasztalunk naponta mindenfelé, és ami a legriasztóbb, önmagunkban is, olyan végtelenül magányosnak érezhetjük néha magunkat, hogy jogos a kétség bennünk.

És mégis, a küldött szavai szerint új, istengyermeki élet indul el bennünk, a Magasságbeli fia vagy leánya vár arra, hogy világra hozzuk. Apró kis reményként indul, talán egy villanásnyi időre

valakinek egy kivételesen szép percébe kapcsolódhatunk, lehet, hogy találkoznak valakivel, aki éppen ezt az ígéretet sugározza — talán öntudatlanul —, és megszületik bennünk a vágy arra, hogy mi is olyanok lehessünk. Ennél több nem kell. Százszor is megtapasztalhatjuk, hogy okos, igaz gondolataink szinte semmit nem lendítenek az életünkön. De a meglátott és vágyva vágyott szépség, derű és életharmónia valóban nem hagy nyugtot önmagunknak, és lassanként olyan utakra vonz, amelyekén átalakulunk mi magunk és az életünk is.

A bennünk megszülető (vagy éppen csak tudatosodó) isteni gyermek nagyra nő majd és örökké él, mert Isten táplálja, Ő visel rá gondot. Hogyan hihetnének a küldötnök, amikor naponta megtapasztaljuk, hogy mennyire nem Isten közelében, hanem távol élünk tőle? Amikor mindig utólag jövünk rá, látjuk be, mérjük föl, értjük meg, hogy valójában hogyan is viselkedtünk, mit is csináltunk, minden jóindulatú igyekezetünk köze-

pette miféle indítékok és minták hálójában vergődünk, miközben szabadnak és jónak hittük magunkat? Jutunk-e valaha is olyan pontra, ahol már egészen világosak és jók és tudatosak leszünk, azaz Isten közelében élünk? Földadjuk-e vagy folytatjuk ezt a szakadatlan munkát önmagunkkal? Folytatjuk-e a minden sorsfordulónkon egyre tisztultabb és tudatosabb önmagunkra tekintés apró örömeire

December 25. — Karácsony — Lk 2,1–20 — A jézusi példa kihívása

Pólyába takarta és jászolba fektette, dicőség a magasságban, békesség a földön...

Olvasom az ezerszer hallott, ismerős szöveget, egyes fordulatait kívülről tudom. Már nem érzékenyülök el rajtuk, a szöveg varázsa megkopott. Talán mert látom a mítosz és valóság közötti szakadékot? Mert már nem hiszem, hogy át lehet hidalni? Hova lett az elszántság, a hit? A remény, a szeretet?...

Árkok szabdalják a létet. Szakadék van nemcsak az Isten és ember, hanem az ember és ember között is. De talán az emberben magában is: Amikor az ember látja a jót és teszi a rosszat...

Az ember felnőtként többet tud a világról, néha túl sokat. Tudja, hogy minden örömhír annyit ér, amit az ember aprópénzre tud váltani belőle. És hogy ez mennyi?... A gyümölcsökről előbb-utóbb kiderül. Ilyenkor, ünnep táján az ember ösztönösen is elszámolást készít. A leltár néha bizony szegényes. Mennyiben feleltem meg a saját elvárásaimnak? A közösség normáinak, amelyben élek? Az egyetemes, örök emberi-isteni értékeknek? Mit tettem, amitől szebb, jobb, elviselhetőbb lett az élet körülöttem?

December 29. — A Szent Család ünnepe — Lk 2,22–40 Isten végtelen álma rólunk

Nehéz dolog értelmezni egy szimbolikus történetet, főként ha időben, kultúrában is nagy távolság választ el tőle. Az ember mindenben ösztönösen önmagát keresi, mindenre önmagát vetíti ki. Ezért az értelmezés egyéni. Amikor az ember mások számára kíván mondani valamit, igyekszik „tárgyilagos” lenni. Ilyenkor visszafogja magát, a saját, belső gondolatait megszüri. Érthető és informatív akar lenni, megfeszül, hogy valami használhatót kínáljon fel az olvasó épülésére. Az eredmény azonban többnyire az, hogy felsorolja azokat a közhelyeket, amiket mindenki ismer, hozzáfűz valami lapos buzdítást vagy fenyegetést. Ettől ugyan személytelen lesz, de érdektelen is. A személyességnek persze veszélyei vannak. Az ember nehezen fogalmazza meg egy adott dolog, szöveg kapcsán felmerülő gondolatait, érzéseit, kételyeit, kérdéseit, ellenvetéseit. Gyakran nem biztos magában, márpedig csak biztos és pozitív gondolatokat illik megosztani másokkal. A személyes gondolatok sok esetben érdektelenek is, és az ember nem akar mások terhére lenni.

Nehéz a kettő közötti utat megtalálni. Én most megpróbálok; felvetek néhány gondolatot. Évezzünk mélyebb vizekre.

támaszkodva, annak ellenére is, hogy az áhított teljesség elérhetetlen messzeségbe tűnik mindahányszor? És egyáltalán, hogyan kezdjük el?

A küldött szavai szerint a Lélek látogat meg, a Lélek ereje indítja el bennünk azt a hihetetlen csodát, hogy minden tapasztalatunk ellenére mégis tudunk önzetlenül szeretni, mert a Léleknek semmi sem lehetetlen. Erzsébet vénségében fo-

Egy születés önmagában is minden esetben ígéret és ugyanakkor kihívás. Ki tudja, mivé válik majd az újszülött? Élni, érvényesülni, boldogulni akar. De nem teszi-e ezt majd mások kárára, sőt esetleg léte árán? A Jézus-eseményben egy másféle kihívás van. Jézus példája azt mutatja, hogy az ember igazi kibontakozási lehetőségei önmagán belül vannak. Az ember problémái — az egyéntől az emberiségig — az ember természetében és viselkedésében gyökereznek. Ezért szólít fel Jézus a tudatátalakításra (metanoie!).

Valójában Jézus sokkal többet akar. Azt, hogy járjuk végig az utat, amely a semmiből a mindenségbe, teljességbe vezet. Ő is ezt tette. Talán ez az igazi oka annak, hogy a fogantatástól a születésen át a halálig — és azon túl a szemünk előtt végigélte az életet. Embri és isteni életet élt. A kortársak és többnyire a követők is, sajnos ennek a teljes életnek csak töredékes, felszínes jelenségeit ragadták meg. A példa így ellentmondásos: látványos, magávalragadó, de a mélyebb okokat nem villantja fel. Ezért nem nagyon indít követésre.

Mit üzen számunkra a csodás születés mítosza? Hogy Jézus születése a hétköznapi, emberi születéstől lényegesen különböző volt? Ez a szakasz meglehetősen ügyetlenül érvel emellett; arra utal egyrészt, hogy minden rendben, a szokások, törvények szerint történt, ugyanakkor hozzáfűz egy próféciát, amivel rendkívüli jelentőséget tulajdonít az eseménynek. Valószínű, hogy a szerző a felnőtt Jézus tetteinek, sorsának ismeretében a gyerekkorra is igyekszik visszavetíteni mindezeket. De fordítsuk meg a dolgot: Nem azt jelenti-e mindez, hogy minden csodás jel nélkül, a jelentéktelenségben világmegváltó dolgok rejlenek? Hogy éppen ott rejlenek a világot megváltoztatni képes dolgok, eszmék, személyek? Ebből pedig adódik, hogy semmivel nem kisebb az én jelentőségem, mint Jézusé — akkor, ha vállalom mindazt, amit ő, ha teszem mindazt, amit ő. E ponton azonban többnyire kisiklik a dolog. Min-

gant testi gyermeke csak azt mutatja lent, ami fönt van.

A küldött akkor távozik, amikor igent mondunk a nekünk szóló üzenetre. Addig folyton szólíthat, hátha észrevesszük. Néha évtizedeken át, kitartó türelemmel. Amikor igent mondunk, távozik, és más küldötteket kapunk majd, újabb, várva várt üzenetekkel. Csak az elsőre nehéz igent mondani. Igent mondunk?

El kellene gondolkodni egyszer azon, hogy miért a misztikusok között voltak számosan, akik az önfeladásig menően utánozni akarták Jézust. Nem azt mutatja-e ez, hogy a jézusi példa lényege: légy önmagad! És ha ezt megteszed, találkozol és eggyé leszel a benned élő Istennel.

Születünk, élünk és meghalunk. De nem mindegy, hogy hogyan. Napjaink élet-kultusza a Nagy Megtévesztő műve: Olyan tömegben kínálja az önazonosság felületes, középszerű, és csak ritkán mélyebb formáit, hogy garantáltan lehetlenné teszi, hogy az ember végigmenjen az önmegvalósítás jézusi útján.

Ami az ember legbenszéből fakad fel, annak többnyire nem lehet ellenállni. A vágy, hogy önmagunk legyünk, ott van bennünk. Megszületésünk elindított az önazonosság felé. Jézus megmutatta, hogy ez az egyetlen lehetséges út. De rögzös: lépten-nyomon belebotlunk önmagunkba. Kitartóan, életre-halálra kell küzdeni magunkkal. Akár naponta újjá kell születni: úrja megpróbálni gyökeresen másképp ugyanazt. Ez a születés csodája. Nikodémus nem értette.

Itt volna az idő, hogy mi is újjászüllessünk. Akinek füle van, meghallja!

den keresztény vallás arra akar rávenni, hogy teljesítsük azokat a normákat, amiket a Jézus-történet értelmezéséből egy hagyomány emlőin nevelkedett tanítói-vital élénk rak. Tisztelet annak a ritkán látott kivételnek, amely ezt abban a hitben teszi, hogy ezzel tényleg követjük Jézust. A követés azonban nem utánzást, formai megfelelést jelent, mégcsak nem is pusztá metanoiát. A személyiség átalítódását a felszínesről a mélyre. A lét mélységeit elsősorban önmagunkban kell bejárni; ha ezt nem tesszük, az azonosulás felszínes marad. Mélyre ásni nehéz, adott esetben veszélyes, mert az ember olyasmint találhat, amire nem számított, amivel nem tud megbirkózni. A szóban forgó szentírási szöveg üzenete talán ez: a gyerekkorban történtek, az indítás, pályáraállítás meghatározó lehet. Meg ez: Nem lehet elég nagyot álmodni egy új életről, mert az Isten végtelenül többet álmodik rólunk.

Január 1. — Újév — Lk 2,16–21 — Dicsérték az Istent

A.: Nem nagy tudomány!

B.: Van akkora, mint az ellenkezője.

A.: Hát azt már nem! Gondolkodni mindig több, mint imámalmost forgatni. Teodicea

is van a világon. Igazolni Istent a kérdező emberi elme színe előtt azért mégiscsak több, mint szenténeket énekelni gitárkísérettel vagy furulyaszó mellett.

B.: Szeretnék kiegyezni Veled. Nagyra értékelem magam is a teodiceát, s még nagyobbra az istendicséretet.

A.: Dicséretes a szándékod, ha igazolni tudod róla, hogy létezik. S ha igazolni tudod még azt is, hogy dicséretre érdemes.

B.: Rajtad fordul, hogy tudod-e. Rajtam fordul, hogy tudom-e. Ezért aztán nem tudom meggyőzni igazolásom igazvoltáról az ateistát, az agnóosztikusot, a panteistát, mert nem rajtam fordul, hanem rajtuk. Ők sem tudnak meggyőzni engem, mert nem rajtuk fordul, hanem rajtam.

A.: Te nem hiszel az objektív igazságban, melynek érvénye s fénye nem rajtad és rajtam fordul, hanem megáll és világít fényességével ömagában! Nem hiszel, pedig éppen arra kaptuk a gondolkodástörvényeket, hogy segítségükkel túlléphessünk az érzékszerveinkkel letapogatható világon, s megállapodhassunk olyan tételekben, amelyek túlvannak a megtapasztalható birodalmám. Pl. abban, hogy Isten létezik-e, s méltó-e a dicséretre.

Január 5. — Vízkereszt — Mt 2,1–12 — Népet gyűjtök Istennek

A.: Csoda rakásra, mese minden mennyiségben. Csillag, háromkirályok, intés álomban, arany-tömjén-mirra. Nem gondolod-e, hogy le kellene cserélni ezeket a szövegeket? Hetenként egyszer végre eljutunk a templomba egy kis pszichoterápiára, amire annyira szükségünk volna, hogy talán a kenyérré se jobban, s akkor ott meséssel táplálnak minket. Felolvasnak ilyen háromkirályosokat, majd — a jobbik esetben — prédikáció címen újra elmondják terjengősebben, színvonalatlanabban ugyanazt, megtoldva némi erkölcsi tanulsággal. A rosszabbik esetben pedig: demitologizálják a felolvasott szöveget, s megmagyarázzák, hogy azt tulajdonképpen nem is úgy kell érteni, ahogy fel lett olvasva. Te tudsz valamit csinálni ezzel az ezer-szer hallott-olvasott mai történettel?

B.: Csak azt, amit a többivel. Figyelmesen újraolvasom, s igyekszem felfedezni benne valamit, amire eddig még nem figyeltem.

A.: Most mit fedeztél fel?

B.: Most annyit, hogy a zsidók királya az Isten népe fölött királykodik. Meg azt, hogy úgy királykodik, hogy legelteti, „pásztorolja” ezt a népet.

A.: Te hiszel abban, hogy Istennek van népe? Én csak azt látom a történelemben, hogy minden nép kitalál magáról valami ilyesmit: Boldogasszony, Nagy-

Január 12. — Évközi 2. vasárnap — Jn 1,35–42 — Leszek-e én is az Isten báránya?

A.: Nem hiszem, hogy a Keresztelő ilyesmit mondott volna tanítványainak a Jordán partján az arra sétáló Jézusról. Nem bárányként, másképpen gondolta ő a Messiást. A Messiás kezében szőrőlapát, s a pelyvát megégeti olthatatlan tűzzel: az Istennek ellenszegülőket. Miféle Messiás, miféle Isten miféle Felkentje,

B.: Hiszek abban, hogy van objektív igazság, hiszen a valóság is objektív. Tudom, hogy a gondolkodástörvényeket ennek az igazságnak a megismerésére kaptuk. De azt is tudom, hogyha nem akarsz istentdicsérni, hiába kaptad őket. Ha viszont kész vagy istentdicsérni, akkor a gondolkodástörvények segítségével el tudsz jutni odáig, hogy van Isten, meg odáig, hogy méltó a dicséretre. Lehet, hogy nem abban a pillanatban jutsz el ide, amikor először érzed meg, hogy szükség van Istenre és istendicséretre. De előbb vagy utóbb, valamikor biztosan. Hogy miért? Csak azért, mert arra vagyunk megteremtve, hogy eljussunk Hozzá. Ha van szükséglet, van kielégülés is.

A.: Észreveszed-e, hogy lesöpröd a filozófiát az asztalról?

B.: Nem söpröm le. Csak azt állítom, hogy képtelen vagy igazolni azt, aminek nem akard az igazolását. És sikerülni fog igazolnod azt, aminek igazolhatását akard. Ha nem akarsz az együgyű pásztorokkal együtténekelni, nem fog sikerülni Isten létének igazolása. Ha nem akarsz gyermekként belesimulni Isten te-

asszony, Magyarok anyja meg királynéja minálunk — Notre Dame a franciáknál. Hadúr minálunk — Mars isten a rómaiaknál, a Seregek Ura pedig a zsidóknál. Istennek nincs népe. Egyik sem kedvesebb számára a másiknál. Két okon is. Az egyik: nem kivételez. A másik: az egyik nép tizenkilenc, a másik meg egy híján húsz.

B.: Abban biztosan igazad van, hogy Tőle születésünk-származásunk okán Neki mindannyian egyformán kedvesek vagyunk. Ezért is kínálja fel szövetségét mindannyiunknak, a fejedelmi pálcát meg a királykodás tisztjét is. Hogy aztán tetteink alapján egyformán vagyunk-e elfogadhatatlanok vagy kedvesek számára, az már kérdéses, mert azért lehetnek különbségek. Ábrahám lehet kedvesebb számára, mint Szodoma valamelyik polgára. A népek között is lehetnek istenfélőbbek, mint a többi nemzetek. De ha nem is volna így, ha minden úgy volna, ahogy te gondolod, akkor is van lehetőség valakik számára, akik meghallották és megértették Isten szövetségi felhívását, hogy megfogják egymás kezét.

B.: És akkor mi van? Keserű a történelem leckéje: előbb máglyára kerülnek ezek az értő és egymás kezét megfogó szerencsétlenek, majd aztán előbb-utóbb abbahagyják az értést is, a kézfogást is, s ezek helyett inkább fegyvert vásárol-

nyerébe, nem fogod tudni megvédeni Isten becsületét az indiánok, az örmények, a zsidók, a kurdok stb. kiirtása vagy akármilyen más miatt: pl. amiatt, hogy gyermeked osztálykiránduláson belefulladt a Balatonba.

A.: Kihúznád az erkölcsi talajt az ateisták, az agnóosztikusok, a panteisták alól?

B.: Nem erről van szó. Bár nem tudsz istentdicsérni, lehetsz nálam, aki tudok és akarok imádkozni, sokszorta különb ember. De nem vesztegetem energiáim arra, akinek nagyon fontos, hogy Isten nélkül éljen. Aki viszont el akar jönni Betlehembe, és elutasítja a karácsonyjé demitologizálását, mert azt vallja, hogy Isten van, és hogy minden tehetségével szeret minket, az együtténekel majd a pásztorokkal, s filozófusként is fog annyit érni, mint ateista, panteista s agnóosztikus kollégái, akiknek nem érkezik levelük a Jőistentől. Mert azt csak azoknak hozza az angyal, akik várják a levelet. Meg még írnak is levelet. Neki. Mondjuk ilyet, mint amilyet most olvasol.

nak. S ha lesznek újra jelentkezők, akik megint értenek majd és megfogják egymás kezét, akkor fegyverek és kiábrándultságuk erejében ők maguk, azaz a valamikor máglyán elégették unokái, juttatják máglyára az új szerencsétleneket.

A.: Én ezt nem tudom cáfolni. A kérdés csak az, hogy mi következik abból, amit mondasz. Kettő is következhetik. Az egyik: megüzenem a Jőistennek, hogy eltévesztette a házszámot, mert nálam hiába kopogtat. Hiába, mert nem óhajtom Golgotán igazolni szövetségi hűségem. A másik: fiatal vagyok, a Lelket még ki nem oltottam magamban, valamire rá akarom tenni az életemet, s találkozom az Istennel. Úgy találkozom, hogy vízkeresztkor elmegyek a templomba, s ott megérint a több ezer esztendő szöveg. S arra gondolok, hogy ha annak szerzője hihetett abban, hogy az ő népet Isten a maga népének tekintti, akkor nekem is hinnem kell abban, hogy tudok népet gyűjteni Istennek. Tudok — minden történelmi tapasztalat ellenére. Tudok — a magam életének ez irányú kudarcai ellenére. Tudok — mert nem tehetek mást, mint hogy újra próbálom. Ha nem próbálnám újra, mihez kezdenék? Mihez? Kinek a szolgálatába szegődnék? Minek élnék tovább?

lehet tolni. Meg azt is gondolhatja, hogy milyen Isten az, akivel nem lehet kitolni. Amikor János a szőrőlapátos Messiásról prédikált, még nem találkozott a 40 napig pusztában élt, a három kísértésen keresztülment Jézussal. Most az a Jézus sétál el előtte, akinek lépéseiben, sugárzásában benne a negyven nap, benne a három

legyőzött kísértés. A Keresztelő ránéz, s nem a szórólápát jut eszébe, hanem a bárány.

A.: Gondolj arra, mit üzen ki Jézusnak a Keresztelő Machaira várából, fogságából! Bizony szórólápátos, Jánost a börtönből kimenekítőset, és nem bárányosat: Te vagy-e az Eljövendő vagy mást várunk? Az Eljövendőnek szórólápátosnak kell lennie! — üzeni Jézusnak.

B.: Igazad van. Nem is mondtam, hogy a bárányos kép egyszermindenkorra kitorolte János tudatából a szórólápátos. Éppen ez a különbség a Keresztelő és Jézus között, hogy a Keresztelőben csak felvetődik a sejtelem, hogy a Messiásnak bárány formája van, Jézust pedig meghatározza ez a felismerés.

A.: Őt meghatározza — ahogy mondod. A követőit pedig nem határozza

Január 19. — Évközi 3. vasárnap — Mk 1,14–21 — Kiket halásszunk?

A.: Nos, betelt az idő. Kétezer éve betelt. Állítod-e, hogy megvalósult már az Isten Országá? Vagy azt, hogy közeledik? Vagy csak annyit mondasz, hogy közel van? Ha ennyit, akkor a helyzet változatlan! Ha pedig az, akkor mondanod kell valamit azoknak, akiknek felolvasod e kétezer évvel ezelőtt elhangzott jézusi szavakat. Azt pl., hogy nem tértünk meg, nem hittünk az evangéliumban. Azt, hogy aki nem tért még meg, aki nem hisz az evangéliumban, az nem is gondolhat, s így nem is mondhat ilyesmit.

B.: Ezt mind elmondhatod, s nekem összesen két választásom van. Az egyik, hogy bejelentem a csődöt. Így jelentem be: Jézus azt hitte, hogy lehet segíteni az emberen s az emberiségen, de tévedett. Én is azt hittem Jézus szava s példája nyomán, hogy lehet segíteni, de rájöttem, hogy tévedtem, és hogy Jézus tévedett. A másik: Jézus nem tévedett, de nem nőttünk fel hozzá. Sem korábban, sem később. De felnőhetünk még hozzá, s nincs külön feladatunk, mint ezt megtenni.

Január 26. — Évközi 4. vasárnap — Mk 1,21–28 — Ki tudjuk kerülni Jézust?

A.: Próbáld meg őszintén válaszolni arra, amit kérdezek: kihez fordulsz, ha megbetegszel? Másképpen: igénybeveszed-e az orvosi végzettség nélkül gyógyítók segítségét, amíg a szakemberek meg nem tették a magukét? Rábíznád-e magadat, tieidet Jézus gyógyító tudományára? Úri emberek akkoriban sem csináltak ilyesmit. Jairus is csak nagy-nagy bajában küldött Jézusért. Számodra ma miben áll Jézus hatalma?

B.: Sok mindent kérdeztél meg állítottál is. Csak a legutolsó kérdéssedre válaszolnék. Amit mondok, abban talán benne lesz a válasz a többire is. Számomra — ezt hangsúlyozom — számomra Jézus hatalma abban áll, hogy úgy szól, mint aki tudja az emberi élet megoldását, azt, hogy mire kell felhasználnunk az életünket. Úgy szól, mint aki

meg. Nem veszed észre, hogy hamiskártyások vagytok valahányan, akik Jézusra hivatkoztok. Őt mondjátok, s az ellenkezőjét gondoljátok annak, amit mondott. Sokkal becsületesebb lenne, ha Keresztelő Jánosról neveznétek magatokat, akinek csak egy pillanatra támadt olyan sejtelve, hogy a Messiás bárány volna. Vagy nevezhetnétek magatokat szórólápátosoknak is. Csak a bárányról ne neveznétek magatokat, amikor egyértelmű, hogy abszolút világbajnokok vagytok a Föld kincseinek összerablásában, meg a tömegmészárlásokban.

B.: Én erről nem vitázom, mert értelmetlen dolog a feketét fehérre mosni akarni. Vitázni csak arról akarok, hogy kell-e nevet változtatnunk. Ha meg tesszük, tiszta vizet öntünk a pohárba, s cserébe remény nélkül maradunk. Amíg

A.: Ez annyit jelent, hogy érvényben levőnek gondold hívását? Annyit, hogy hallani akarod hangját, hogy emberek halászaivá tesz téged meg a barátaidat? S nem zavar, hogy az emberhalászok mi mindent csináltak, s mi mindent nem csináltak a kétezer esztendő alatt?

B.: Zavarni persze, hogy zavar. De nemcsak zavar, hanem tanít is: ne kövessük el azokat a hibákat, amiket ők elkövettek.

A.: Újrakezdenéd tehát az egyháztörténetet jobbik kiadásban: nem az a baj, hogy az emberi természet olyan, amilyen; hanem az a baj, hogy az emberhalászatra vállalkozók valamit elhibáztak. Értem. Nos, áruld el, mit hibáztak el elődeid?

B.: Mindazt, aminek ki voltak s vagyunk téve emberi természetünk következtében. Elődeink és mi is. Kísérletezünk. Ők is azt tették. Mi is azt tesszük. Nem is hibákról beszélnék, hanem inkább hibalehetőségekről. Ezekbe úgy bonyolódunk bele, hogy a szándékaink kifogástalanok. Úgy gondoltuk pl., hogy uralkodókat nevelni akaró királytűkrök,

magát az Istent képviseli. Úgy szól, mint aki életnek, útnak, igazságnak tudja magát. Ennek egyik megnyilvánulása csupán, hogy sikerrel gyógyít különféle betegségeket.

A.: Te, ez körülbelül úgy hangzik, hogy attól vagy elragadtatva, hogy Jézus magabiztosan forgolódik az emberek között. Fiatal korában az ember magabiztos. Az, mert nem gyűjtött még össze maga körül akkora csődömeget, amennyi elhervasztja a fiatalok reményeit.

B.: Új tanítással jött. Nem attól volt magabiztos, hogy milyen kiválóan tudta magát, a tanítványokat, nemzetét s az ottani körülményeket. Attól volt magabiztos, hogy az egyetlen lehetséges megoldást kínálta fel. Aki eljut erre az ismeretre, azt nem zavarják a csődök meg a csődlehetségek. Az mondja a magát.

Jézusra hivatkozunk, addig érvényben van a Hegyibeszéd, s a szó: Alakítsátok át gondolkodástokat!

A.: Ez annyit jelent, hogy nem adod fel a harcot a bárány-messiás elképeztelésért. Mondd, mi kellene, hogy világosan lássad, hogy reménységed értelmetlen? Hogy a tört vér marad fekete folt. Az ember kiváltságra tör, s ez csak gyilkolásra kész alapállás mellett lehet sikeres. Elmehetsz a Golgotára ráadásként még te is, bepalizhatsz ugyanerre még néhány szerencsétlent. De ettől mi változik?

B.: Nem tudom. Az is lehet, hogy egyelőre csak annyi, hogy fennmarad emléke a Báránynak. Kevés? Tőlem ennyi tellett, ha tellett.

egyetemek, teológiai summák, bazilikák nélkül nem lehetséges a sikeres emberhalászat. Jézus korának ismerői azt állítják, hogy a halászat volt a legmegvetettebb foglalkozás. A halásznál kevesebbre csak a vámosokat meg a prostituáltakat becsülték.

A.: Már látom is, hova akarsz kilyukadni: a társadalmi gúla alján kell keresni az emberhalászcsoportokat, nem a jólfésült egyetemi hallgatók és hallgatónők körében. Miből lesz a cserebogár! Ez aztán a pálfordulás, kedves filológus barátom!

B.: Semmi csúfolódás! Nem kerültem rossz társaságba. Jézus és Marx jártak előttem ebben a hitben. Sem az egyház, sem a „párt” nem maradt meg e halász-ill. proletárrétegnél. Mi volna, ha újra hinne valaki abban, hogy az osztozás világot csak azokkal lehet megteremteni, akiknek nincsen semmijük. A gazdag ifjúk távoznak Jézus köréből, de otthonra lelnek egyházban is, „pártban” is. A gazdag ifjak nem osztoznak, megakadályozza őket ebben a szülői felelősség: „mindent meg akarnak adni gyermekeiknek”.

Az teszi a magát. Így jár el, mert jól tudja: el lehet menni mellette, de kikerülni nem lehet őt.

A.: Ha ez így van, mivel magyarázod meg a kétezer esztendő folyamatát: amelyben bizony, hiába találkoztunk vele, elmentünk mellette?

B.: Csak avval, hogy reményünk volt: meg tudjuk úszni a dolgokat, meg tudjuk csinálni életünket anélkül, hogy szóba állnánk gondolataival. Jelenleg és itt, Magyarországon a piacgazdálkodás, a bekerülés a NATO-ba és az Európai Közösségbe — ezek azok, amikben ma reménykedünk. Alighanem nagyon nagy bajokat kell megtapasztalunk, hogy belássuk, nem tudjuk kikerülni Jézust, mert szükségünk van életünket elrendezni, azt rendbe tenni tudó hatalmára.

Koo van der Wal

Modernitás és mérték

A mérték idegen tőlünk

Annak jellemzésére, tulajdonképpen mi is a helyzet az ökológiai problémával, rendszerint a mi együttélési módunkhoz tartozó mértéktelenségre és gátlástalan terjeszkedési hajlamra szokás utalni. Más szavakkal, **az egész modern lét**, legyen szó a gazdaságról, a technikáról, a tudományról, a sportról vagy bármiről, **a növekedés és a határok kitágításának jegyében áll.** Ennélfogva úgy fest a dolog, hogy a környezet degradálásának minden formáját összekötő elem nem más, mint természetes környezetünk határainak és tűrőképességének szüntelen (és mindinkább gyorsított) át-hágása — de hasonlót lehet elmondani arról is, ahogyan társadalmunkban a pszichikai és a szociális sík adottságaival bánunk. Ez a gondolatmenet tehát abban látja a környezeti problematika magvát, hogy a modern korban **kiveszett mindenfajta mértéktartás** és körültekintő bánásmód a helyzeti adottságokkal.

A modern élet- és gondolkodási módot ténylegesen egy titkos, vagy éppen nyíltan kimondott **végtelenségre törekvés** jellemzi, tehát olyan életmagatartás, amely ha egyáltalán elismer határokat, akkor is csak ideiglenesen, és ezzel egy kívülről adott mértéknek bármiféle gondolatát elveti. Ilyen dolgokban oly élesen látó tekintetével már *Nietzsche* jelezte a modern létnek ezt a vonását:

„Valljuk be magunknak, *a mérték idegen tőlünk*; nekünk éppen a végtelen, a határtalan okoz kéjes érzést. Az előrefelé vágató paripán ülő lovashoz hasonlóan a végtelen előtt eldobjuk a gyeplőt, mi, modern emberek, mi, félbarbárok, és csak ott találjuk meg boldogságunkat — ahol veszélyben vagyunk” (*Jenseits von Gut und Böse*).

Mint ismeretes, *Divina Commedia*-jában, *Odüsszeusz* személyében *Dante* már öt és fél évszázaddal *Nietzsche* előtt megrajzolta annak az embertípusnak a képét, amelyik az új kort volt meghatározandó, nevezetesen azét az

emberét, akinek minden határ kihívás arra, hogy áthágja. A „*Pokol*” 26. énekében — nem jelentőség nélküli, hogy a történet itt található — *Dante* elmesélteti *Odüsszeusz*-sal, hogy rokonai és hazája viszontlátásának vágya a rövidebbet húzta „szomjával szemben, hogy megismerje a világ forgatagát ... (és) az ember jó és rossz ösztöneinek miféleségét”. Amikor eléri bajtársaival a herkulési oszlopokat, amelyek a határt jelzik, „hogy az ember ne hatoljon tovább”, továbbhaladásra ösztökéli őket: „Fontoljátok meg, honnan származtok, gondoljatok arra, *ti nem vagytok olyanok, mint az állatok!*, és sosem szabad kihúlnótok az ismeretek, az ügyesség megszerzésében.” Sikerül rábeszélnie őket. Öt hónapig hajóznak a nyílt tengeren. Fölkelnek a déli félteke csillagai, az északi pólus hátuk mögött a tengerbe sülyed. Akkor egyszer csak egy nagy hegy emelkedik ki a távolban, a megtisztulás hegye. Heves vihar támad onnan, amely elnyeli a hajót. *Dante* még eléggé a középkorban gyökereszik ahhoz, hogy *az embert a neki szabott határok áthágásának vakmerőségén futtassa zátonyra*.

A *mértéktelenség* fogalmával kétségtelenül a *modern kor problematikájának és egyúttal megértésének kulcsát tartjuk kezünkben*. Ez különösen is világossá válik a környezeti válság tekintetében. Az sem csoda, hogy egyes szerzők a mérték kategóriájának rehabilitációjában látják a mai problémák megoldását. Létezik-e mérték a Földön? c. könyvében *Werner Marx* egyenesen azon a véleményen van, hogy nem annyira a „jó” és „rossz” fogalmakat — amelyek segítségével a cselekvés mércéi megfogalmazhatók — kell az etikai szókinccs kulcsfogalmainak tekinteni, hanem (legalábbis manapság) a mérték fogalmának kell ezt a szerepet játszania. Könyvének címét *Marx Hölderlin* egyik költeményéből vette (*In lieblicher Bläue*), amely korának problémáját már abban látja, hogy a mértéket és az emberi létben

való tájékozódást rossz helyen, nevezetesen a Földön keresik, sőt magában az emberben; a meghatározó kategória tehát itt is a mérték kategóriája. *Hölderlin* vitatja, hogy található a Földön mérték, más szavakkal, hogy az ember mértékadó, és nem mértéket kapó fórum lenne:

„Létezik-e mérték a Földön?
Semmilyen nem létezik...”

Ellenkezőleg, *Hölderlin* számára az ember mértékadó fóruma az Ég, egy szóval Isten, akinek megismerhetőnek, „nyilvánvalónak” is kell lennie:

„... Ismeretlen-e Isten?
Nyilvánvaló-e, mint az Ég?
Inkább ezt hiszem.
Az emberek mértéke Ő.”

Ez az oka annak, hogy azt mondja az emberről:

„... az Istenség képeinek futóják.”

Az emberi létnek irányt adó mértékek e transzcendens begyökeresése azonban korunkban kérdésessé vált. Ám hogyan tovább, ha a mértékre hasonló érvényes, mint amit a holland filozófus, *Henk van Luijk* egyszer Istenről állított, nevezetesen hogy Isten nem lehet elkülönítve elnyerni? Ezek szerint a mérték olyan jellegzetesség, amely az élet és a gondolkodás bizonyos módjainak magától sajátja, és más módjaitól idegen. Állítható, hogy az első esettel rendszerint a valóság és az **emberi egzisztencia premodern értelmezéseiben** van dolgunk. A **mérték kategóriája ott bele van szöve az ember valóság- és önképébe**, s így teljesen tükröződik abban a módban, ahogyan a realitást megtapasztalják, felfogják és hozzá viszonyulnak. *Néhány példa:*

Ha helytálló az az elképzelés, hogy *a mítosz* olyan gondolkodási séma, amely szerint minden dolog az ősidőben („in eo tempore”) kapta meg lényegét és természetes helyét mindennek mindennel alkotott, átfogó rokonsági szövetségében, akkor ez a valóságfelfogás eleve tartalmazza a mérték eszméjét.

Hasonló elképzelési módot találunk, csak reflektáltabb formában, a

görög filozófiában, mégpedig annak a mindenre kiterjedő világtörvénynek az eszméjében, amely — a mi nyelvünkön kifejezve — természetének megfelelően egyszerre tényleges és normatív, amelyben tehát a Van (a természet rendje) és a Kell (a morális rend) még elválasztás nélkül együtt van. Ezért azonosítják a kozmikus rendet — amelyről Hérakleitosz azt mondja, hogy teremtetlen lévén minden létező számára ugyanaz — Dikével, az igazságosság istennőjével, aki minden fennállónak kijelöli helyét és föladatát. A dolgoknak e sémájában az embernek is megvan a maga jól meghatározott természete, helyzete és sajátos mértéke. Ennek felel meg az az etika — hasonló vonatkozik egyébként az orvoslásra is —, amely a harmónia, a rend és a kiegyensúlyozottság jegyében áll, röviden, amely a közép és a mérték etikája, amelyben a józanság (*sophrosüné, temperantia*) alapmagatartás vagy főerény.

Amikor — s ez a harmadik és utolsó példánk — ragyogóan megírt, Fegyelem és mérték c. könyvecskéjében Josef Pieper ezt a negyedik kardiná-

A modern gondolkodási keret kulcsfogalmai

Világos, mennyire nem modern mindez, s hogy nem véletlenül, nem a körülmények szerencsétlen összejatszása folytán „idegen tőlünk a mérték”, hanem a modernitás és a mérték rendkívül problematikus viszonyban áll egymással. Ha azonban így van, ha a *mértéknélküliség a modern élet és gondolkodás egyik alapvonása, amelyet mindenütt, mind a magatartásokban és cselekvési módokban, mind a fogalmakban és meggyőződésekben visszatükröződve megtalálunk*, akkor ez azt

A világgép mechanizálása

Ez a kifejezés *E.J. Dijksterhuis*-tól származik, és arra a valóságfelfogásra utal, amely a 16. szd. óta érvényesül a nyugati világban. Ebből a nézőpontból a **természet halott, lélektelen dolgok egészeként jelenik meg, amelyben minden mechanikusan zajlik le, és amelyből minden minőségi tulajdonságot, pl. a színt, hangzást, meleget, szépséget, hatásozást, kedvességet stb., röviden minden ún. másodlagos minőséget kiküszöböltek**. Ami megmarad, az csupán térbeli anyag és mozgás (Descartes), vagy erő (Leibniz és Newton óta), röviden „erő és anyag”, amint

lis erényt tárgyalja, akkor azzal az utalással kezd, hogy a modern korban minden feltétel adott annak alapos félreértéséhez, amit a „klasszikus” filozófia (ez Piepernél mindenekelőtt Aquinói Tamást jelenti) *temperantiá*-n ért. Nevezetesen, mondja ő, túlságosan negatívak azok az asszociációk, amelyeket a mi „mérséklés” fogalmunk előhív, mintha megzabolázásról és gátvetésről lenne szó, tehát kívülről jövő, korlátozó aktivitásról. Ezzel szemben a *temperantia* „az ember belső rendjét” jelenti, tehát azt, hogy az emberi egzisztenciát a belátás útján, tulajdonképpen természetének megfelelően hozzuk rendbe. Más szavakkal, a *temperantia* egyáltalán nem azt jelenti, hogy valaki elé korlátokat raknak, amikor a maga részéről tovább szeretne menni, hanem hogy az ember ahhoz a sajátos mértékhez igazodik, amely az emberléttel mint olyannal adva van. Piepernél emögött a teremtés eszméje áll. A teremtés eszméjével azonban közvetlenül adott az a gondolat, hogy mindennek megvan a sajátos mértéke.

jelenti, hogy a környezeti problematikát, amely — mint mondtuk — a mértéktelenség problematikája, a modern gondolkodási- és tájékozódási kereten belül elvileg megoldhatatlannak kell tekinteni.

A *modern kor vonatkozási kerete*, ahogyan azt a középkor utáni filozófiában, mindenesetre annak fő áramában kifejtették, *három címszó segítségével jellemezhető: a világgép mechanizálása, az antropocentrizmus és az aktivizmus*.

sokáig hívni fogják. Ebben a világban **minden**, beleértve az eleven valóságot is, **egy automata vagy egy gép jellegével bír**. A nagy metafora, a természeté mint egészé különösen is, a vas-következetességgel továbbketyegő óra. Hiszen itt minden történés összhangban zajlik az oksági törvényekkel, amelyek nem engednek meg semmilyen kivételt vagy határozatlanságot.

Amint mondtuk, az így felfogott természet *objektív* („elsődleges”) *minőségekként csak olyan tulajdonságokat ismer, amelyeket az anyag és a mozgás, vagy az erő segítségével lehet*

kifejezni. Minden „másodlagos” minőség a szubjektum részéről történő átértelmezésen, vagy éppen kivétítésen nyugszik, tehát részben, vagy éppen egészen szubjektív jellegű. A részben szubjektív tulajdonságok közé, amelyek tehát még rendelkeznek objektumbeli alappal, a szín, a hang, a keménység stb. tartozik. *A teljesen kivétítésen nyugvó tulajdonságokhoz tartozik minden normatív állítmány*. Eszerint a természet éppoly kevésbé szép vagy csúf, mint jó vagy rossz, kedves vagy kegyetlen, vagy bármi más; **önmagában véve teljesen „érték-telen”**. Főképpen idegen tőle a meghatározásnak, az értelemnek vagy a célnak minden olyan formája, amellyel önmagától rendelkeznek. Exisztenciámódja a pusztá „létezés”, és semmi több. A világgép mechanizálása tehát belső viszonyban áll a „Van” (a természet rendje) és a „Kell” (a morális rend) radikális szétválasztásával, ami jellemző a modern gondolkodásmódra.

Ebben a látásmódban az ember egészen más rendhez tartozik: az a terület, ahol otthon van, és amely meghatározza identitását, a gondolkodás és az öntudat területete, amelyet — amint *Pascal* mondja — áthidalhatatlan szakadék választ el a testi dolgok területétől: „A testek, a világmindenség és a csillagok, a Föld és királyságai (röviden: a testi természet — van der Wal) együtt sem érnek föl a legcsekélyebb szellemmel sem; mert a szellem megismeri mind ezt és önmagát, és a testek: semmit!” (328. töredék).

E látásmód szerint a természet teljesen idegen az embertől. Ezzel a belső nélküli, mechanizált természettel semmilyen formájú kommunikáció vagy kapcsolat nem lehetséges. Ellenkezőleg, az örök, borzongató hallgatást, amely ebben a mérhetetlen térben uralkodik, nem lehet másképp érzékelni, csak igen veszélyesnek és félelmet keltőnek. *Az ember végső magánya és otthontalansága a világban: ez az érzés fejeződik itt ki, az a téma, amelyet azóta sokszor megpendítettek, a legkifejezettebben és legrendszeretettebben az egzisztenciafilozófiában, a par excellence védtelenség filozófiájában. Az ember alap helyzete itt a belevettség egy értelmetlen, abszurd világba, amely mindenfelől rávigyorog, és amelyben mégis meg kell próbálnia létrehozni az értelem darabkáját.*

Hogy amennyire lehetséges, világos képet kapjunk arról, mi történt itt, *egy pillanatra megszakítjuk most a gondolatmenetet, és szembeállítjuk a fentebb vázolt ember- és világszemléletet azal, amelyet indián törzsfőnök, Seattle juttatott kifejezésre 1854-es beszédében.* E beszéd indítéka az amerikai kormánynak az a kívánsága volt, hogy megvásárolja a dvamisok, Seattle törzsének földjét, ami Seattle szemében lehetetlen gondolat volt. Egy olyan világ helyett, amely önmagukban jelentéktelen dolgokból áll, amelyből minden minőségi tulajdonságot kiküszöböltek és amelyben az ember csak hontalannak és kívüllónak érezheti magát, Seattle éppen annak a világnak a képét rajzolja meg, amely igen gazdag minőségekben, ahol *mindennek megvan a saját létmódja és szerepe, és ennek következtében tiszteletre méltó, „szent”*:

„E föld minden darabja szent az én népem számára. Minden fenyő, amely a napfényben ragyog, minden homokpart, minden köd a homályos erdőkben, minden megvilágítás, minden zümmögő méh szent népem gondolataiban és emlékeiben.”

Az ember közvetlen kapcsolatban áll, erősebben: *rokon* viszonyban van mindennel, ami körülveszi:

„Az illatozó virágok a nővéreink, a hátaállat, a ló, a nagy sas a fivérünk. A folyó habkoronája, a réti virág nedve, a póni és a férfi izzadsága mind egynemű... Minden összefügg, ahogyan a vér köti össze a rokonokat. Minden mindennel összefügg.”

A természet e nagy életszövetségéből ezért az ember a legkevésbé sem magányos, ellenkezőleg, örömet talál teremtménytársaiban, az állatokban, az erdőkben, a folyókban. Nélkülük az élet szegény lenne és magányos:

„Mi lenne az ember állatok nélkül? Ha minden állat kipusztult [a fehér ember destruktív viselkedésének eredményeként], az ember bele fog halni a nagy magány érzésébe.”

Mivel ebben az univerzumban a dolgok saját lényeggel és saját létmóddal, és ezért az érinthetetlenség bizonyos formájával rendelkeznek, *az ember nem tehet-vehet velük saját tetszése szerint.* Tulajdonlásról, birtoklásról, rendelkezésről sem lehet itt szó. Ezért a földet, a folyókat, a levegőt stb. nem lehet eladni a fehérek módjára. Ebben az esetben tényleg tárgyakká tekintenek őket, amelyekkel tetszés szerint lehet rendelkezni. Seattle élesen látja,

hogy ez a nyugati ember magatartása, jóllehet nem képes beleélni magát ebbe a magatartásba:

„A fehér ember számára az egyik telek olyan, mint a másik. Idegen (!) ő, aki éjszaka jön, és elveszi az országból, amire szüksége van. A föld nem testvére neki, hanem ellensége (!). És ha meghódította (!), továbbáll. Minden hidegen hagyja... Úgy kezeli anyját, a földet, és testvérét, a levegőt, mint eladó árut, amelyet olcsó, színes üvegyöngyként ki akar használni és ismét el akar adni.”

Seattle világában az ember olyan, mint beszótt fonal az élet szövetében, amelyet nem ő készített. És ha már tulajdonlásról van szó, nem a föld tartozik az emberhez, hanem megfordítva. *Ezzel adva van cselekvésének mértéke.* A modern nyugati ember ellenben kilépett ebből a természeti szövetségből. Megfosztotta a természetet minden minőségi tulajdonságától, úgyhogy azok már nem szolgáltathatnak okot arra, hogy tapintattal és tisztelettel kezelje. A modern eltárgyiasítás révén különösen a „szentség” mint a dolgokkal magukkal velejáró minőség minden formája ment veszendőbe. A természet világa ezáltal immár védtelenül ki van szolgáltatva az ember hódító hadjáratának.

Hans Jonas többször is kifejtette azt a véleményét, hogy tulajdonképpen **csak a Szent kategóriájának rehabilitálása nyújthatna megoldást a technológiai társadalom problémáira.** De bármilyen sokat ígérő is ez az út, járhatatlan, amint *Jonas* is belátja, mivel teljes ellentmondásban van a *modern* gondolkodásmóddal. Nyilvánvalóan a *Szentre* is ugyanúgy érvényes, mint *Isstenre* és a mértékre, hogy *elkülönítve*

nem nyerhető el. Más szavakkal: nem lehet, amikor szükség van rá, csak úgy odafércelni a modern vonatkozási kerethez.

Amint már említettük, az indiánok és a fehér amerikaiak közötti vitában a föld eladásáról, és ezáltal *végző soron a tulajdonfelfogásról volt szó.* Éppen ebben válik világossá a rettenetes életmagatartásbeli különbség is. Ahol az ember úgy tudja, hogy az őt körülvevő világgal együtt benne van egy átfogó rokon- és életszövetségben, amelyben az állatok, a dolgok és különösképpen a föld is olyan lény, amelyekkel érintkezik és kommunikál, ott természetes módon meghatározott az emberi magatartás mértéke. Mégpedig nem olyan mérték, amelyet e magatartás kényelmetlen külső korlátozásának érez, hanem mint olyasmi, amit természetes módon foglal magában a érintkezés azokkal a lényekkel, amelyeket rokonként tapasztal meg, és amelyek saját identitással és jelenléttel bírnak. *Ha ellenben a modern nyugati perspektívában a természet Belső és Én nélküli, vak és néma dolgok együttesévé válik, amikkel semmilyen érintkezés és kapcsolat nem lehetséges, akkor nyitva áll az út ahhoz, hogy az így értett természettel tetszésünk szerint rendelkezünk. Többé semmi nem akadályozza, hogy minden a tulajdon státusát kapja meg.* A modern állam- és jogfilozófia szinte egyhangú nézete szerint aztán a *természetből minden tetszőlegesen el-tulajdonítható* — magától értetődően akkor, ha még nem tulajdonította el vagy nem szállta meg más. Más szóval, nincsenek olyan dolgok, amelyek jellegükből fakadóan „res nullius”, „senki tulajdona” lennének.

A modern kor tulajdonfogalma egyúttal azt is világossá teszi, hogy a természettel való rendelkezés nemcsak terjedelmét illetően (a szóban forgó dolgok jellegének megfelelően), hanem egyáltalán nem ismer határokat. Hiszen a tulajdonjog a 17. szd. óta olyan jogot jelent, hogy abszolút és korlátlan módon rendelkezünk valamivel. Ahogyan a 17. században élő jogász, *Pothier* írja, a tulajdonjog nemcsak azt a jogot foglalja magában, hogy „minden gyümölcsöt élvezzünk, amit egy dolog létrehoz”, hanem azt a felhatalmazást is, hogy „használjunk egy dolgot, nem csupán arra használva, amire természete rendeli azt a dolgot, hanem *tetszőleges használat*tal, ahogyan csak kívánjuk.” Ez utóbbi nevezetesen azt is jelenti, hogy „a tulajdonosnak joga van a dolgot tetszése szerint teljesen megsemmisíteni. Például egy szép festmény tulajdonosának joga van azt átfesteni, hogy eltüntesse, egy könyv tulajdonosának joga van azt tűzbe dobni vagy szétégni.” — Hogy ennek a tárgyakkal rendelkezési jognak *totális és despotikus* jellege van, azt sok más szerzőnél is lehet olvasni.

Antropocentrizmus

Főntebb megállapítottuk, hogy a **modern ember** — legalábbis tulajdonképpen identitása tekintetében — nem úgy fogja fel önmagát, mint aki a természet rendjéhez, hanem mint aki a **szellem rendjéhez tartozik**. Értelme segítségével képes arra, hogy kivonja magát a kívülről-meghatározott-létezés, vagy ahogyan *Goethe* mondja: a „tologatottság” uralma alól, aminek a természetben minden alá van vetve, és képes arra, sui juris, hogy saját egzisztenciájának ura, egyszóval: **szabad** legyen. Mint ismeretes, a modern korban ez a szabadság — mind a mások általi meghatározottságtól való függetlenség negatív értelmében (*heteronómia*), mind az önmeghatározás pozitív értelmében (*autonómia*) — a meghatározó jegye az emberlétnek. Ez azt jelenti, hogy az ember már nem gondolható el egy kozmikus rend által meghatározottként. Különösen nem képes most az ember önmagát — mint a középkori filozófiában — *teremtényként* értelmezni, akinek természetét Isten előre kigondolta (következésképpen mértékkel is ellátta): már *Pico della Mirandola* abban jelöli meg az emberi méltóságot, hogy az ember maga választja meg a természetét, bizonyos tekintetben tehát **ön maga teremtménye**, és még

Amint immár világos, a természet tekintetében minden mérték veszendőbe ment. *Az egyetlen korlátozás, amelylyel a tulajdonjogot ebben a perspektívában megterhelik, a másik ember joga vagy érdeke*. Az egyetlen vitás pont az, hogy mennyire megszorító (többek között *Locke*, *Kant*), vagy tág módon (többek között *Rousseau*, von *Ihering*) kell értelmezni a korlátozást. Hiszen a tulajdonkritika radikálisabb formái is, pl. *Linguet*, *Proudhon*, *Kropotkin*, *Marx* és mások részéről, csak akörül forognak, hogy a tulajdon intézménye — legalábbis fennálló formájában — eszköz az embernek ember által történő kizsákmányolásához. A gondolkodás az egész vonalon — s ebben *Locke*, *Rousseau*, *Kant*, *Marx* és a többi említettek összhangban vannak — „*humanista*” abban az értelemben, hogy **az ember érdeke és kibontakozása az uralkodó nézőpont**. *Ezzel eljutottunk a modern vonakozási keretnek egy másik, főntebb jellemzőnek említett vonásához, nevezetesen a radikális antropocentrizmus*hoz.

Sartre ateizmusa is azon a megfontoláson nyugszik, hogy ha Isten léteznék, akkor esszenciánk rögzítve lenne, azaz megelőzné egzisztenciánkat, míg az emberi szabadság megköveteli, hogy éppen fordítva, az egzisztencia megelőzze a (magunk választotta) esszenciát. Éppígy szembeszáll az emberi méltósággal azzal az eszmével, miszerint a morális törvény az embertől független, rajta kívül fekvő fórum, amely olyan kötelezettségekkel látja el, amelyeknek nem ő maga a szerzője. Más szavakkal, *a morális Jó nem létezik az akarattól függetlenül*. Ez azt jelenti: a Jó azért jó, mivel akarjuk, mivel tudatos választásunk tárgya. A morális kötelezettség ennél fogva nem lehet más, mint önmagunk kötelezése. *Kant* pregnáns megfogalmazásában: „Senki sincs kötelezve, legfeljebb saját beleegyezésével.” Amint ez világos, itt rejlenek a modern demokrácia és a beleszólás (szavazás) kultúrájának gyökerei.

A modern felfogás szerint tehát **az önmeghatározás képességében rejlik az ember méltósága vagy tiszteletre-méltósága**. A tisztelet egyébként csak az öntisztelet formáját öltheti itt, az értelmes ember önmaga iránti megbecsülésének formáját. Továbbá az önmeghatározás képessége ténylegesen

az egyetlen létező belső érték. *Ezért csak a személynek van pótolhatatlan értéke*, és mindennek, ami nem bír személyes jelleggel (az állatok és a dolgok, röviden a természet területe), csak kívülről megállapított ára van. Erősebben: *az egész természet csak azáltal nyer értelmet és jelentőséget, hogy szerepet játszik az emberi szabadság realizálásának történetében*: azt az „anyagot” jelenti, aminek révén az ember szabadsága megvalósul.

Világos, hogy ebből a nézőpontból a természet semmiképpen nem képezhet ellensúlyt az emberi cselekvéssel szemben. **Az ember, annak szabadsága és önmegvalósítása itt totális értelemben a dolgok mértéke lett**. A dolgok mint olyanok egyáltalán nem érdeklik az embert, hanem csak az önmegismerés és önmegvalósítás anyagaként. *Ez az a gondolat, amely a főntebb kiemelt totális és korlátlan tulajdonszeme mögött is meghúzódik*, nevezetesen hogy realizálódásához a szabadságnak a külsőségesség szférájában lévő tárgyakra van szüksége, amelyekkel szabadon kell, hogy rendelkezessék. *A tulajdon értelme tehát a diszponálhatóság olyan tárgyak fölött, amelyek az ember személyének meghosszabbításaként, saját szabadságának külvilágbeli hordozóiként szolgálnak*, és amelyeket az ember egyedül ebből a szempontból szemlél.

Ebből azt a következtetést vonhatjuk le, hogy a természet részéről — legalábbis a nyugati gondolkodás fő áramában — egyáltalán semmilyen mérték sincs adva az emberi cselekvés számára. Mindenesetre elvileg nincs: Ha a természet kizárólag az emberi önmegvalósítás anyaga és médiuma, tehát ez az értelme és jelentősége, akkor milyen, a természetben magában adott állapot lehetne megjelölni ahhoz, hogy e szabadságnak határt szabjunk? Legfeljebb pragmatikus értelemben lehet határokról beszélni, nevezetesen azokról, amelyek a természetre vonatkozó megismerésünk és cselekvési képességünk korlátozottságában rejlenek. Ez azonban egyúttal azt is jelenti, hogy e megismerés és cselekvési képesség határainak tágítása ellen egyetlen értelmes érvet sem lehet felhozni. Erősebben: *ha a természetnek az az értelme, hogy a szabadság anyaga legyen, akkor a határok tágítását minden erő bevetésével kell művelni. Ahogyan ténylegesen történik is*:

A szabadság egyetlen alapvető korlátozása, amelyet a modern gondolkodás ismer, a **másik ember szabadságának tiszteletében húzódik meg.** De először is, a természet ekkor a látókörön kívül marad, legalábbis közvetlenül. Csak azért és annyiban kell esetleg óvni, mert és amennyiben az én szabadságom és más emberek szabadsága megkívánja. Másodszor pedig csak egy külső határról lenne itt szó, amelyre nézve tulajdonképpen sajnálni kell, hogy szükségszerű. A modern értelemben vett szabadság **alapjában véve semmilyen határt nem ismer el.**

Az „Azt-tehetek-amit-akarok” értelemben vett szabadság expanzív irányultságú, semmilyen benső mértéket nem ismer. Ezért a modern filozófiában kényes probléma maradt az én szabadságom összehangolása másokéval. G. Radbruch ezt „paradoxonnak, a jogfilozófiai individualizmus alapproblémájának” nevezi.

Aktivizmus

A modern vonatkozási keretet, amelynek segítségével a modern ember a valóságot s benne a saját helyzetét értelmezi, (a világkép mechanizálása és az antropocentrizmus mellett) még egy harmadik fogalommal is jellemeztük, nevezetesen az aktivizmussal. **Az eddig elmondottakban bennfoglaltan folyamatosan jelent volt már ez a nézőpont — ez ismét a modernista tájékozódási séma belső összefüggésének jele —, úgyhogy most elég egy rövid fejtegetés.**

Hogy a modern nyugati életstílust a **külső tevékenykedés, a teljesítmény-irányultság, a nyugtalanság, az idegesség és hasonlók jellemzik, közhely.** Itt arról van szó, hogy **emögött az az emberfelfogás rejtőzik, hogy az ember olyan cselekvő lény, akinek rendeltetése (vagy sorsa) abban áll, hogy aktív egzisztenciával kikutassa, és rendezze vagy újrarendezze a világot.** Ez a téma már Dante Odüsszeusz-elbeszélésében megcsendült; még egyszer emlékeztetek a barátaihoz intézett szavakra: „... ti nem vagytok olyanok, mint az állatok!, és nem szabad kihűlnötök az ismeret és az ügyesség megszerzésében.”

Tehát értelme szerint az **emberi élet tetteiben megvalósuló élet; Goethe** ebből — meglehetősen „fausti” módon szólva — egyenesen a dolgok őselvét alkotja meg: „Kezdetben volt a tett!”

Ebben a perspektívában az ember **nem jól meghatározott lényként** jelenik meg egy jól rendezett világban, amelybe beilleszkedik — ez a premodern életfelfogás. A modern ember — már említettük — inkább **rendezetlennek, sőt kaotikusnak tapasztalja a világot (és önmagát).** Éppen ezért nem fogadja el úgy a valóságot, amilyen. **Életmagatartása ezért a nem-azonosulás magatartása, sőt gyakran az adottal szembeni felkelés, lázadás magatartása, vagy ahogy szintén kifejezhető, az emancipációé, a fennállótól és az abban érvényes rendtől való elszakadás és szabaddá válásé.** Ezt igen radikálisan fejezte ki Camus és Sartre. De ugyanebben az értelemben értelmezi (s nekem úgy tűnik, joggal) például R. Garaudy a remény és a felszabadítás általa pozitívan értékelt, modern keresztény teológiáját, amikor azt írja, hogy az egzisztálás abban azt jelenti: a Krisztusban kinyilatkoztatott kegyelem révén „az ember szabaddá vált természetétől és múltjától”, nevezetesen a **szabad döntések életére.**

Közismert, milyen szerepet játszik a **döntés** a modern filozófiában. **Magában foglalja a jövőre irányultságot, amelyet olykor már a múlttól vagy a máttól való, legcsekélyebb meghatározottság is kompromittálással fenyeget, úgyhogy minden konkrét döntés — ami mindig azt is jelenti, hogy az ember leköti magát — lehetetlenné válik, és már csak az erőbevetés kedvéért történő erőbevetés üres magatartása marad meg.** De már az előre-irányultság e radikalizálása nélkül is, ami nem engedi meg, hogy megvessük lábunkat a jelenben, a modern életmagatartásra — a többi idődimenzió tekintetében — **a jövő totális primátusa jellemző.** Ez megfelel a modern ember képtelenségének, hogy valóságosan, nyugtalanság nélkül, a beteljesedett Most-ban tartózkodjék embertársaival, az állatokkal, a virágokkal stb. Az emberhez par excellence illő habitus Dante Odüsszeusza óta mindig az örökös, szakadatlan törekvés habitusa. Csak egy ilyen alapmagatartás talaján lehetséges az unalom is mint tipikusan modern hangulat. **A jövő primátusának egyúttal megfelel itt a praxis primátusa.** A kettőt egybevéve ez azt jelenti, hogy **a modern lét a megszakítás nélküli változás jegyében áll.** Mint ismeretes, Karl Marx azt mondja, hogy a filozófusok eddig csak különféleképpen értelmezték a világot, de most arról van szó, hogy megváltoztassuk.

A modern gondolkodásnak ez az **állandó eleme,** miszerint az ember úgy értelmezi önmagát mint nyugtalan, szüntelenül tevékenykedő és törekvő lényt, aki egy lépéssel mindig megelőzi önmagát, és akinek a léte a szakadatlan létrehozás és újrarendezés jegyében áll, mind az őt körülvevő valóságot, mind önmagát illetően — nos, ez az állandó elem ugyanazt a látéleletet eredményezi, mint az előbbi két kitérő: **a valóság effajta szemléletétől és a valósággal szembeni effajta magatartástól nem véletlenül, hanem természetszerűen idegen a mérték.**

Ez azonban azt jelenti, hogy **az ökológiai válság megoldhatatlan a modern nyugati élet- és gondolkodásmód keretei között.** A konkrét környezeti politika igazolja ezt: a lélekszakadva-egyik-tűztől-a-másikhoz-rohanás képét nyújtja, miközben az atmoszféra egyre robbanásveszélyesebb; röviden: ez a politika **harc a tünetek ellen és loholás a fejlemények mögött,** miközben a mélyebb trendek mind nagyobb sebességgel az ellenkező irányban hatnak. Ezzel egyáltalán nem akarom azt mondani, hogy a tünetek ellen nem kell harcolni; ellenkezőleg. De mindazok számára, akik őszintén küzdenek a környezet megjavításáért, rendkívül elbátortalanító, hogy az ökológiai válság valódi okaival a környezeti politika nem foglalkozik.

Az ökológiai válság tehát napvilágra hozza, hogy kultúránkat csak nagyon egyszerűen civilizálni kell tekintenünk — félbarbárnak, hogy Nietzschevel szóljunk. Mert azt a társadalmat, amely olyan erőszakosan és könyörtelenül bánik a természetes környezettel, mint a miénk, nem lehet valóban civilizálni nevezni, eltekintve attól, hogy azt a társadalmat, amely ekkora sebességgel ássa alá saját létfeltételeit, **rendkívül óriultnak** kell tekinteni. **Hogy ismét civilizálni lehetetlen tartani, újra meg kell tanulnia, hogy megbecsülje környezetét, körültekintően bánjon vele, és nem utolsó sorban tudatában kell lennie a mértéknek.** A mérték és a rend gondolkodásmódja a múltban rendszerint tekintélyi, a jogállamba nem illeszkedő ideológiákkal kapcsolódott össze. Ez azonban nem jelenti azt, hogy a jövőben is így kell lennie.

(Az ismertetőt készítette Gergely G. András)
Forrás: Magyar Filozófiai Szemle, 1995/5-6.

TARTALOM

Tanulmány

Thomas Seiterich-Kreuzkamp: A kulcs a közösség 8-10

Elmélkedések

Pinchas Lapide: Miért, hogy a varjú sem károg utánad? 2-4

Leveled jött Istentől (Vasárnapokra) 22-26

Vallomás

Vágó György: Keresztényruháim 5-7

Interjú

Schanda Beáta: Egy munkahelyi szent kísérlet
(Interjú Csizovszki Sándorral) 11-13

Erőszakmentesség

Desmond Tutu: A mártírok éltetik az Egyházat 13-15

Gyerekeknek Moha-mese

Vadóka 17-18

Recenzió

Demeczky Jenő: „Igazságosabb és testvériesebb világot!”
(A Magyar Katolikus Püspöki Kar körlevelének ismertetése) 15-16

Olvások fóruma

Olvásóink leveleiből 19-20

Életrépek

Orián Géza: Juliska néni 20

Drága kis szememfénye... 21

Környezetvédelem

Koo van der Wal: Modernitás és mérték 27-31

FELHÍVÁS!

**Kérjük Olvasóinkat, hogy figyelmesen olvassák el
a 7. oldal alján „Érted voltunk?” című közleményünket.**

Szerkesztőségünk, ill. az előfizetés és terjesztés címe
megváltozott:

**Kovács László („Érted vagyok”)
1076 Budapest, Thököly út 11. I.6.**

Tubifex

A befőttes üveg vízében lazán egybekapcsolódó tömeget alkot.

Ezen együttes bármely egyedét, bármely pontján megérintve, az egyetlen lényként viselkedik: védekezik. Az ingerület tört másodpercek alatt terjed ki mindannyiukra, alig szétválasztható „eggyé” húzódnak hirtelen össze.

Esetleg elfelejtjük cserélni a vizüket.

Fogy az oxigénjük, az anyagcsere-termékeiktől sűrű vízben először kollektív védekező reflexük huny ki. Az inger felfogására még képesek, továbbadására már nem. Csak a megérintett állat válaszol egyre gyengülő mozgásával.

Először összefüggésük szűnik meg, majd lassan az egyedek is szétesnek.

Gy. O.

(A tubifex rendszertanilag az állatok birodalmába, a gyűrűsféreg törzsébe tartozik. Idegközponttal is rendelkezik. Főként szerves törmelékeket tartalmazó iszaprétegek lakója. Nálunk elsősorban mint díszhaleleség ismert.)

„Érted vagyok”

(Exodus 3,14)

Közösségi és családi folyóirat

VII/6. (40.) szám. Megjelenik évente hatszor.

Alapította: Simonyi Gyula

Szerkeszti a Szerkesztőbizottság.

A szerkesztőbizottság titkára: Garay András

Laptulajdonos: Család Alapítvány

Számlaszám:

10200964-20210809 Magyar Hitelbank Rt.
Budapest V., Szabadság tér 5-6.

Olvásóink a Család Alapítvány fent jelzett számlájára

„Érted vagyok” megjelöléssel

támogatást küldhetnek lapunknak.

Bármely összeget köszönettel fogadunk,

és 4000 Ft vagy nagyobb támogatás esetén

állandó tiszteletpéldányt küldünk.

Az Alapítványnak adott összeg

az adóalapból levonható!

Nyugatra 200 DM vagy nagyobb támogatás esetén

küldünk állandó tiszteletpéldányt.

Felelős kiadó: Vincze Endre

Kiadóhivatal: 1476 Budapest, Pf. 40.

Szerkesztőség: 1076 Budapest, Thököly út. 11. I.6.

A lap az „Ingyen kaptatok, ingyen is adjátok”
(Mt 10,8) szellemében szerzői honoráriumot nem váró
írásokat közöl.

Minden írásért szerzője felelős és nem feltétlenül a
szerkesztőség véleményét fejezi ki.

Az „Érted vagyok”-ban közölt anyagok (a szerző hoz-
zájárulásával) tartalmi torzítás nélkül szabadon közöl-
hetők, a forrás megjelölésével. A szerkesztőség ez-
úton kér az újraközlés esetén tiszteletpéldányt.
Kéziratot nem őrzünk meg, s nem küldünk vissza.

Nyomták a VÁCI OFSZET KFT nyomdaüzemében,
Vácott.

Felelős vezető: Szilva István

ISSN: 0865-80

Bimonthly newspaper of „Family Foundation for
communities and families”, about gospel, charity,
third world, ecology, nonviolence, family life, edu-
cation and radical renewal movement in the Hunga-
rian Catholic Church.

Editor: GARAY András

Adress: H-2120 Dunakeszi, Berzsenyi u. 5/c

The materials published by „Érted vagyok” can be
republished free, without distortion of contents. The
editorial board hereby asks for complimentary cop-
ies in case of republication.

Előfizetés és terjesztés:

**Kovács László („Érted vagyok”)
1076 Budapest, Thököly út 11. I.6.**

Előfizetést belföldi postautalványon a fenti címre
lehet küldeni. Kérjük, az utalvány Értesítés részén
a név és cím olvashatóan, pontosan legyen rajta, és
a hátán, a közleményben világosan legyen leírva,
hogy a pénzt a feladó mire küldte.

Előfizetési díj 1997-re (postaköltséggel):

Belföldre: fél évre 300 Ft
szociális előfizetés

a szerkesztőséggel történt egyeztetés szerint

Külföldre:

Itthon előfizetve:

a szomszédos országokba

fél évre 300 Ft

egyéb külföldre fél évre 1200 Ft

Nyugaton: fél évre 25 DM

A konvertibilis előfizetési díjak az ESP indiai ke-
resztény iskolát támogatják.